

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRK MÜZİĞİNDE TAKSİM İCRA ETMEYE YÖNELİK TUTUM
ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ**

Hazırlayan

Funda KEKLİK KAL

Türk Müziği Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Banu GEBOLOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Betül ALATLI

TOKAT – 2020

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRK MÜZİĞİNDE TAKSİM İCRA ETMEYE YÖNELİK TUTUM
ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ**

Hazırlayan

Funda KEKLİK KAL

Türk Müziği Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Banu GEBOLOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Betül ALATLI

TOKAT – 2020

TÜRK MÜZİĞİNDE TAKSİM İCRA ETMEYE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 28 / 04 / 2020

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Tolga KARACA

Üye (Tez Danışmanı): Dr. Öğr. Üyesi Banu GEBOLOĞLU

Üye (İkinci Tez Danışmanı): Dr. Öğr. Üyesi Betül ALATLI

Üye: Doç. Dr. Emre PINARBAŞI

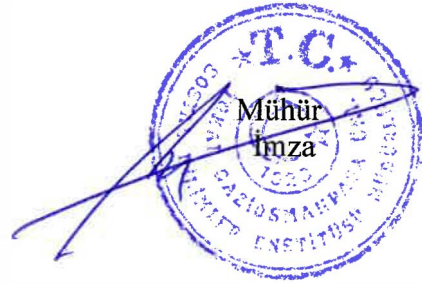
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Gamze KÖPRÜLÜ

İmzası

Bu tez, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 14/04/2020 tarih ve 20/10 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: **Prof. Dr. İlhan EROĞLU**
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Dr. Öğr. Üyesi Banu GEBOLOĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Betül ALATLI danışmanlığında hazırlamış olduğum "Türk Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi" adlı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 14/05/2020

Funda KEKLİK KAL

İmza

TEŞEKKÜR

Türk müziği eğitimi veren lisans düzeyindeki devlet konservatuvarlarında öğrenim gören öğrencilerin, taksim icrâ etmeye yönelik tutumlarını belirlemek ve Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçęi geliştirmek amacı ile hazırlanan bu tezde;

Desteğini, emeğini, zamanını ve sabrını esirgemeyen çok değerli hocalarım ve aynı zamanda tez danışmanlarım Dr. Öğr. Üyesi Banu GEBOLOĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Betül ALATLI'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Sadece bu çalışmam da değil, ihtiyaç duyduğum her zaman öneri ve katkılarıyla bana destek sağlayan Sayın Öğr. Gör. Kenan SAVAŞ'a,

Tüm hayatım boyunca bana maddi- manevi destek veren, benim bugünlere gelmemi sağlayan anneme, babama ve kardeşime tüm kalbimle teşekkür ederim. Son olarak yalnızca tezimin değil hayatımın her anında yanımda hissettiğim, desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen eşim Berk KAL' a teşekkürü bir borç bilirim.

14/05/2020

Funda KEKLİK KAL

TÜRK MÜZİĞİNDE TAKSİM İCRA ETMEYE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ

ÖZET

Bu çalışmada, Türk müziği eğitimi veren lisans düzeyindeki devlet konservatuvarlarında, Türk sanat müziği enstrümanı icrâ eden 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin taksim icrâsına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla kullanılabilir bir ölçek geliştirmek amaçlanmış ve tarama modelinden faydalanılmıştır. Taksim icrâ etmeye yönelik lisans düzeyinde öğrenci tutumunu ölçebilecek bir ölçme aracına rastlanılmadığı ve bu doğrultuda taksim icrâ etmeye yönelik tutumların geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı ile ölçülmesinin gerekli olacağı düşünülmüştür. Ayrıca bu ölçek, Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik geliştirilecek olan ilk ölçek olması açısından ve Türk müziği alanına sağlayacağı katkı bakımından da önem arz etmektedir.

Araştırmanın evrenini Türkiye’de lisans düzeyinde Türk müziği eğitimi veren devlet konservatuvarlarında, Türk sanat müziği çalgısı icrâ eden 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. İlk olarak Türk müziği eğitimi veren devlet konservatuvarı 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören toplamda 40 kişilik bir öğrenci grubuna “Taksim icrâ etmeye yönelik duygu, düşünce ve görüşleriniz nelerdir?” konulu bir kompozisyon yazdırılmıştır. Daha sonra oluşturulan madde havuzundan tutum cümlesi olabilecek maddeler ölçek için hazırlanmış ve uzman görüşlerine sunulmuştur. Bu doğrultuda, ölçeğin 59 maddelik deneme formu, random seçilen 15 üniversitede öğrenim gören toplamda 307 kişiye uygulanmış ve yapı geçerliğini belirlemek üzere yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda 32 maddelik nihai form oluşturulmuştur. Elde edilen veriler ölçek geliştirme sürecinin adımlarına uygun olarak analiz edilmiştir. Ölçeğin bütününe ait Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı 0,919, test-tekrar-test güvenilirlik katsayısı ise $r=0,66$, $p<.05$ olarak tespit edilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda lisans 3. ve 4. sınıf öğrencilerin taksim icrâsına yönelik tutumlarını ölçebilecek, “olumlu tutumlar” ve “olumsuz tutumlar” olmak üzere toplam 2 alt boyutlu ve 32 maddeden oluşan geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış bir ölçek geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tutum, Taksim, Ölçek, Türk Müziği, İcra

DEVELOPMENT OF ATTITUDE SCALE TOWARDS THE IMPLEMENTATION OF DIVISION IN TURKISH MUSIC

ABSTRACT

In this study, it was aimed to develop a scale that can be used in the undergraduate level state conservatories providing Turkish music education, which can be used to determine the attitudes of the 3rd and 4th year students performing Turkish art music instruments towards the performance of the division. It is considered that there is no measurement tool that can measure student attitude at the undergraduate level for performing Taksim, and it will be necessary to measure attitudes towards performing tax accordingly with a valid and reliable measurement tool. In addition, this scale is important in terms of its contribution to the field of Turkish music, as it is the first scale to be developed for performing taxim in Turkish music.

The research population in Turkey in the license under which the Turkish state conservatory of music education, instruments of Turkish classical music performers 3rd and 4th grade is composed of use. Firstly, the state conservatory, which provides Turkish music education, to a group of 40 students in total in the 3rd and 4th grade, “What are your feelings, thoughts and opinions about performing Taksim?” a composition with the theme has been published. Subsequently, items that could be an attitude sentence from the pool of items were prepared for the scale and presented to the experts' opinions. Accordingly the 59-item trial form of the scale was applied to a total of 307 people studying in 15 randomly selected universities, and a 32-item final form was created as a result of exploratory factor analysis to determine the construct validity. The data obtained were analyzed in accordance with the steps of the scale development process. The Cronbach's alpha internal consistency reliability coefficient for the whole scale is 0.919, and the test-retest-test reliability coefficient is $r=0,66$, $p<.05$.

As a result of the analyzes, a scale with validity and reliability was developed, consisting of a total of 2 sub-dimensions and 32 items, namely “positive attitudes” and “negative attitudes”, that can measure the attitudes of undergraduate 3rd and 4th grade students towards division.

Keywords: Attitude, Improvisation, Scale, Turkish Music, Perform

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ.....	1
Müzik ve Türk Müziği Kavramları.....	1
Türk Müziğinde Formlar.....	1
Türk Müziğinde Taksim Formu ve Doğaçlama	7
Türk Müziğinde Taksim Formu Türleri.....	9
Türk Müziğinde Taksim İcracılığı	12
Türk Müziğinde Taksim İcrasını Etkileyebilecek Faktörler.....	13
Tutum	14
Tutumları Oluşturan Temel Öğeler ve Özellikleri	18
Tutum Oluşum ve Değişimine Kuramsal Yaklaşımlar.....	22
Tutumun Ölçülmesi	23
Taksim ve Tutum İlişkisi	26
Araştırmanın Amacı	27
Araştırmanın Problem Cümlesi	27
Araştırmanın Alt Problemleri	27
Araştırmanın Önemi.....	28
Araştırmanın Varsayımları	28
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	28
BÖLÜM I: KURAMSAL ÇERÇEVE.....	30
1.1. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	30
1.1.1. İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrencilerle Yapılmış Çalışmalar	30
1.1.2. Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerle Yapılmış Çalışmalar	33
1.1.3. Farklı Seviyelerdeki Bireylerle Yapılan Çalışmalar	39
BÖLÜM II: YÖNTEM	41
2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	41
2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	41

2.3. VERİLERİN TOPLANMASI.....	46
2.3.1. Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilme Süreci...	46
2.4. VERİLERİN ANALİZİ	49
2.4.1. Madde Analizi.....	49
2.4.2. Ölçeğin Geçerliliği	50
2.4.3. Ölçeğin Güvenirliği	50
BÖLÜM III: BULGULAR	51
3.1. TÜRK MÜZİĞİNDE TAKSİM İCRA ETMEYE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİNİN GEÇERLİĞİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	55
3.2. AÇIMLAYICI FAKTÖR ANALİZİNE İLİŞKİN BULGULAR	56
3.3. TÜRK MÜZİĞİNDE TAKSİM İCRA ETMEYE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİNİN GÜVENİRLİĞİNE İLİŞKİN BULGULAR	62
3.3.1. Cronbach Alpha İç Tutarlılık Güvenirliği	62
3.3.2. Test-Tekrar-Test Güvenirliği.....	63
SONUÇLAR, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	64
Sonuçlar.....	64
Tartışma	65
Öneriler	67
KAYNAKLAR	68
EKLER	79
ÖZGEÇMİŞ	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Türk Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinin Faktör Sayısına İlişkin Yamaç Birikinti Grafiği.....	56
---	----

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Yavaşça' ya Göre Form Sınıflandırması.....	3
Tablo 2. Kaçar'a Göre Form Sınıflandırması	4
Tablo 3. Akdoğu'ya Göre Tür Sınıflandırması	5
Tablo 4. Özkan'a Göre Form Sınıflandırması.....	6
Tablo 5. Krech, Crutchfield ve Ballachey (1962)'e göre "Biliş-Duygu-Davranış Modeli"	20
Tablo 6. 2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılında Türk Müziği Eğitimi Veren Devlet Konservatuvarlarında, Türk Sanat Müziği Çalgısı İcra Eden 3. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Seviyelerine Göre Dağılımı.....	42
Tablo 7. 2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılında Türk Müziği Eğitimi Veren Devlet Konservatuvarlarında, Türk Sanat Müziği Çalgısı İcra Eden 3. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	43
Tablo 8. 2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılında Türk Müziği Eğitimi Veren Devlet Konservatuvarlarında, Türk Sanat Müziği Çalgısı İcra Eden 3. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Bireysel Çalgılarına Göre Dağılımı.....	44
Tablo 9. Türk Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinin Deneme Formunda Yer Alan Maddelerin Betimsel İstatistikleri	52
Tablo 10. Ölçeğin KMO ve Bartlett Testi Sonuçları.....	55
Tablo 11. Türk Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğine Ait Özdeğerler ve Faktörlerin Açıkladıkları Varyans Oranları	57
Tablo 12. Türk Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinde Yer Alan Maddelerin Faktör Yükleri	58
Tablo 13. Türk Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinin Deneme Formuna İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	59

KISALTMALAR

vb.	Ve Benzeri
N	Kişi Sayısı

GİRİŞ

Müzik ve Türk Müziği Kavramları

Müzik, tek başına bir eğlence ve sanat biçimi olarak yaygın oluşunun yanı sıra, işitsel imkânlarla sahip olan radyo, televizyon, tiyatro, sinema vb. gibi her türlü medyanın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Aynı zamanda toplumsal alanlarda da yaygın olan müziğin, gerek askerî dinî alanlarda, kültürel etkinlik ve festivallerde, gerekse her türlü insanî aktivitelerde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Bir toplumun, ekonomi ve kültür alanlarında var ettiği, insanlığın yaşayışına ve kendi yaşamına kattığı, çağına uygun değerlerle varlığını sürdürebileceği kültür alanlarının bir dalı da müziktir (Sun, 1968: 196). Müzik, sözcüklerin anlatabildiği, zekânın kavrayabildiği şeylerden çok daha ötelere gidebilen ve hatta sözle anlatılamayanları bile anlatabilme yetisine sahip bir kavramdır. Müziğin alanı, belirsizliğin ve düşlerin alanıdır (Munch, 1990: 18). Uçan, belirli bir amaca ve yönetime uyularak, bir güzellik anlayışı ve uyum içerisinde işlenerek birleştirilmiş seslerden oluşan estetik bütünlüğünü, müziğin tanımı olarak belirtmektedir (Uçan, 1994: 10).

Tüm bu tanımlara göre müzik, bireylerin kendi içlerinde yaşamış oldukları olumlu veya olumsuz duygu, düşünce ve hissiyatları anlatabilmek amacı ile belirli bir akış şeması içerisinde ahenkli seslerin ritimli ya da ritimsiz olarak bir araya getirilme şekli olarak düşünülebilir. Dünyada bulunan farklı kültürlerin kendilerine ait farklı müzik biçimleri vardır. Türkiye’de de bulunan müzik türleri arasından bu çalışma kapsamında incelenen Türk müzik kavramı, birbirinden farklı müzik türleriyle çok yönlü, çok amaçlı bir izlenim sergilemektedir. Türk müziği kavramına tarihsel açıdan bakıldığında, Türklerle başlayan müzik ya da Türk kültürünün oluşumundaki dönemlerde ve o topraklarda yaşayan müzik, olarak açıklanabilir.

Türk Müziğinde Formlar

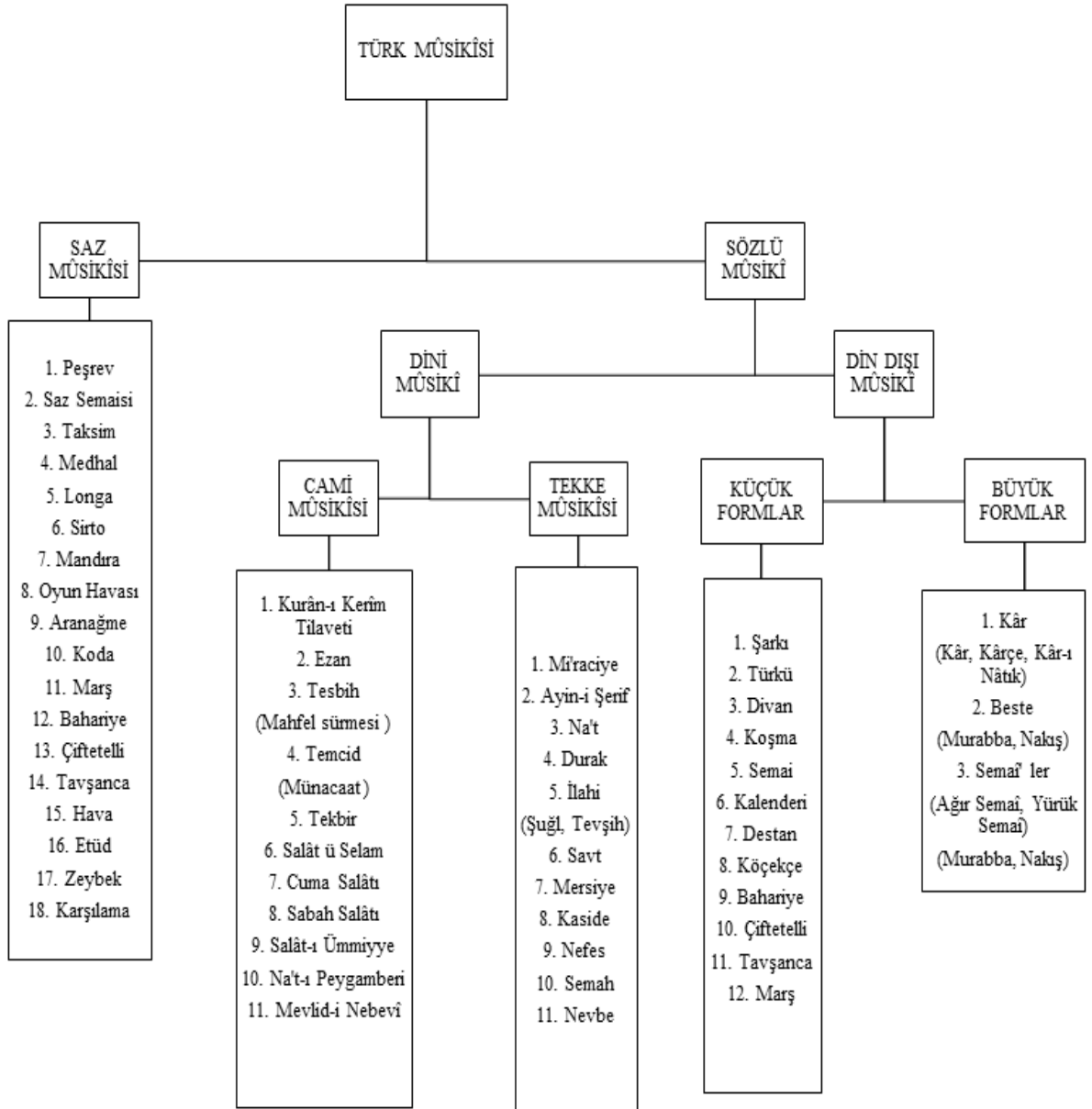
Biçim ve şekil anlamına gelen form kelimesi, Fransızca forme kelimesinden dönüşüp Türkçe’de kendine yer bulmakta ve aynı zamanda bir şeyin istenilen ve olması gereken durumu, biçim, şekil, anlamında kullanılmaktadır (Türk Dil Kurumu, 1988: 511). Öztuna formu, herhangi bir şiir ya da herhangi bir müzik eserinin yazılmasında temeli oluşturan bir kalıp olarak açıklamıştır (Öztuna, 2006: 340).

Tanrıkörur da Türk müziği formları için, dünyanın birbirinden farklı her edebiyatında, nasıl zaman içinde oluşmuş, yazar veya şairlerin kurallarına uymak durumunda oldukları edebi kalıplar varsa, çeşitli müziklerde de yine zaman içinde meydana gelmiş, bestecilerin ilhamlarını ses sanatına dökerken uymak durumunda buldukları beste kalıpları vardır. Bu kalıpların adını genel olarak Fransızca'dan aldığımız bir terim olan form kelimesi ile adlandırıyoruz, açıklamasını yapmıştır (Tanrıkörur, 2011: 47).

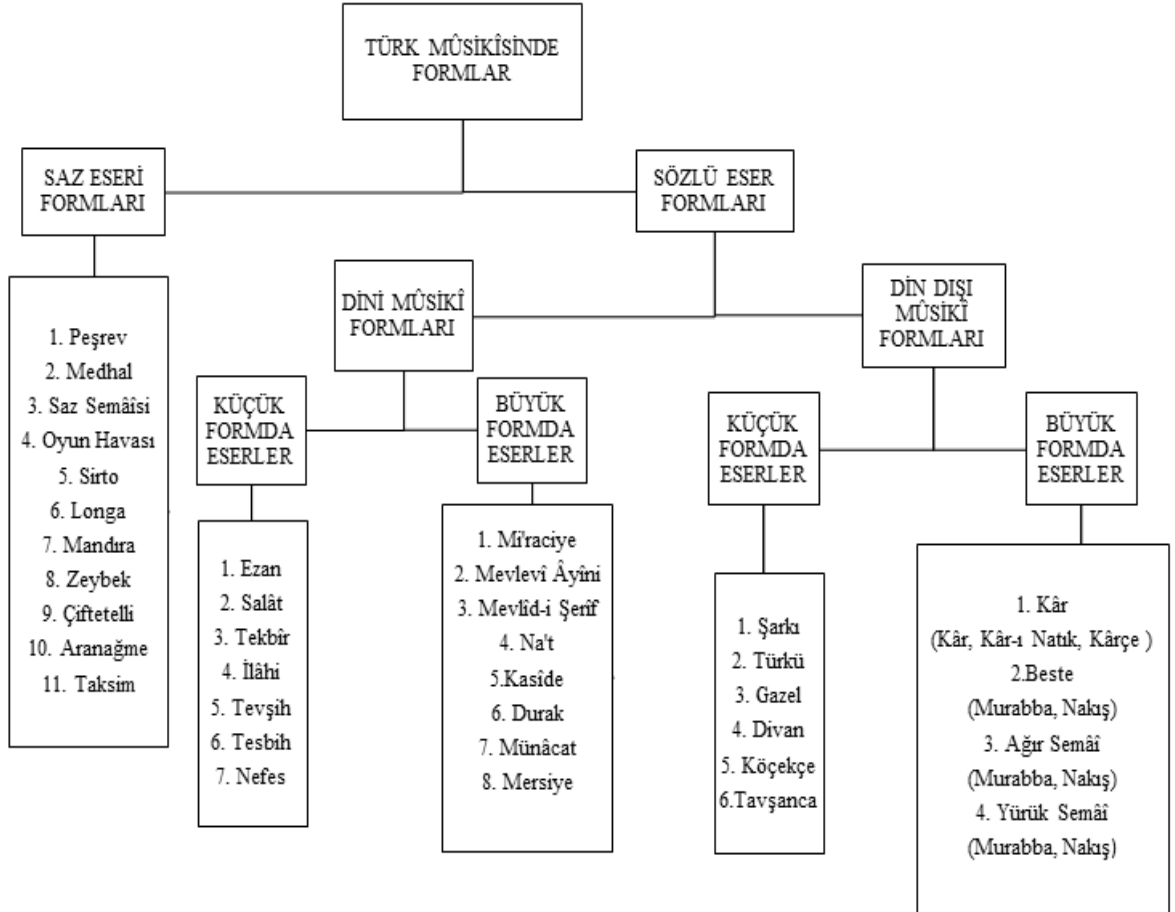
Hodeir ise biçim (form), bir eserin birlik ve bütünlüğe erişme yoludur. Bunun içine ne kadar çok çeşitlilik girerse, biçim o kadar zengindir; ele alınan farklı değişiklikler, bir bütün içinde ne kadar düzenli iseler eser de o kadar kusursuz olur, ifadesi ile formu kavramsal olarak açıklamıştır (Hodeir, 2016: 21). Türk müziğini oluşturan formlar içinde belli bir usûl ile bestelenmiş formlar, ayrıca icrâcının istediği gibi icrâ ettiği irticalen diye adlandırılan, doğaçlama formlar da bulunmaktadır. Türk müziği, farklı doğaçlama formlardaki eserleri ile günümüze kadar ulaşmıştır.

Türk müziğinde form sınıflandırmaları farklı şekillere tâbi tutulabilmektedir. Aşağıda farklı icrâcî ve bestecilere göre sınıflandırılmış olan form tablolarına yer verilmiştir.

Tablo 1. Yavaşca' ya Göre Form Sınıflandırması

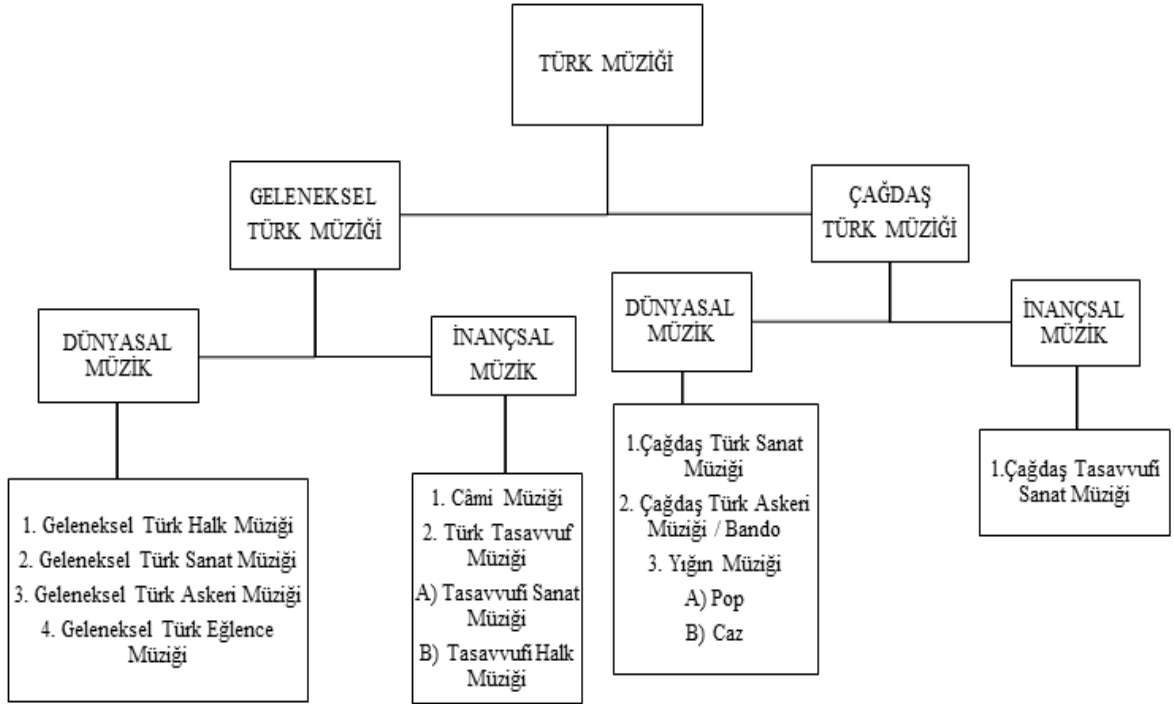

Tablo 2. Kaçar'a Göre Form Sınıflandırması

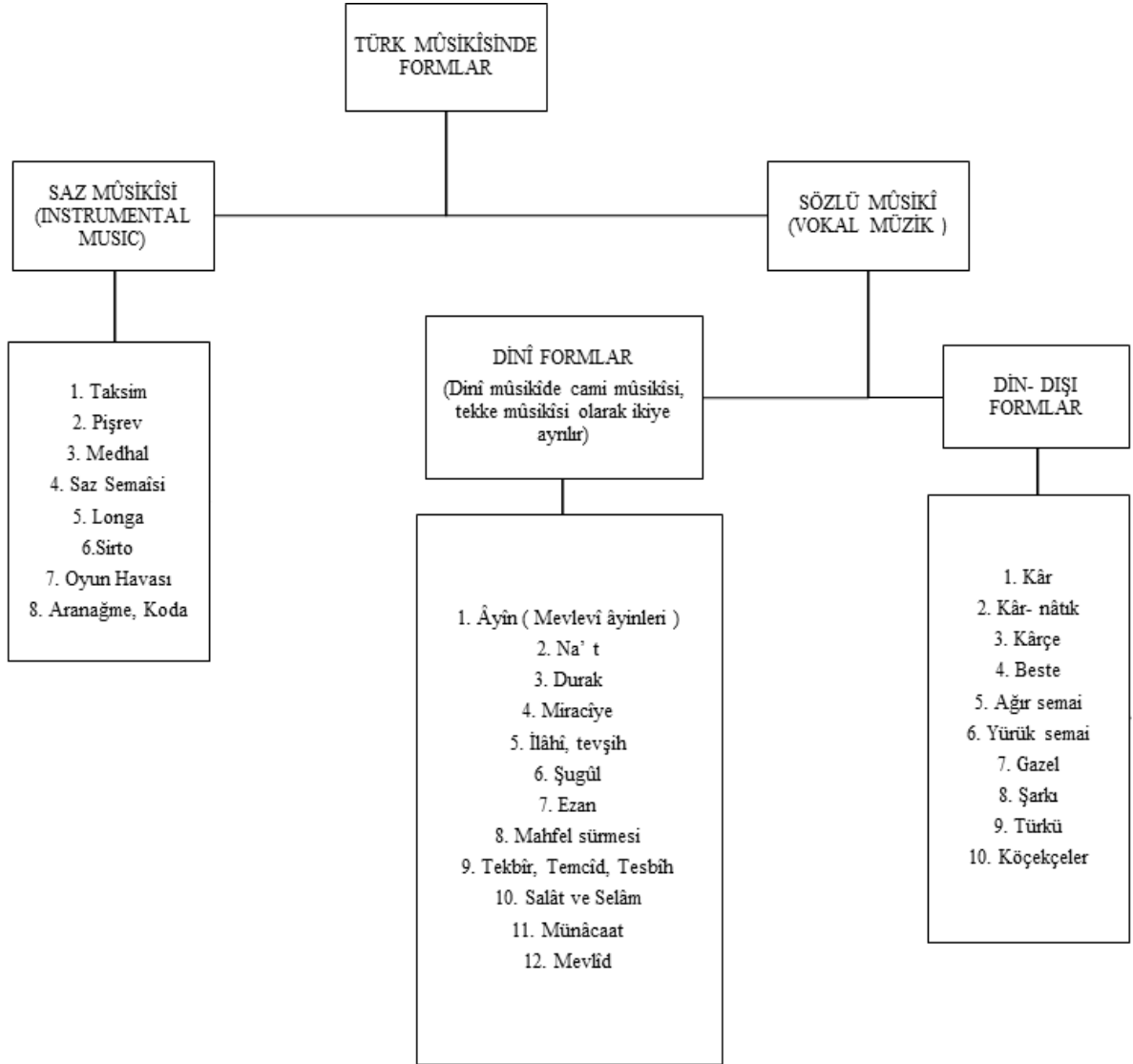

Tablo 3. Akdoğu'ya Göre Tür Sınıflandırması

Tablo 4. Özkan'a Göre Form Sınıflandırması

Tüm bu açıklamalardan görüldüğü ki; Yavaşca (2002: 29-121-403-621)'ya göre Türk müziğinde formlar saz ve söz olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Sözlü formlar, dinî ve din dışı olarak sınıflandırıldıktan sonra da dinî form, câmi ve tekke; din dışı form ise büyük formlar ve küçük formlar olarak ikiye ayrılmıştır. Buna benzer olarak Kaçar (2012: 293-294)'da formları saz eseri formları ve sözlü eser formları olmak üzere ikiye ayırmış, sözlü eser formlarını dinî ve din dışı formlar olarak tekrar ikiye ayırdıktan sonra, dinî ve din dışı formlarını ise büyük ve küçük formda eserler olmak üzere sınıflandırmıştır. Yine bu sınıflandırmalara benzer olarak Özkan (2006: 96- 97), önce formları saz ve söz olmak üzere ikiye ayırmış daha sonra sözlü formları, dinî ve din dışı formlar olmak üzere tekrar ikiye ayırmıştır.

Tüm bu sınıflandırmalardan farklı olarak Akdoğu (2003: 158) ise; Türk müziğini, geleneksel Türk müziği ve çağdaş Türk müziği olmak üzere iki ayrı türde ele aldığı saptanmış ve bu iki türü de yine kendi içlerinde inançsal ve dünyasal müzik diye alt türlere ayırdığı görülmüştür.

Türk Müziğinde Taksim Formu ve Doğaçlama

Yaşam boyunca bireyler ne kadar planlı bir hayat yaşamaya çalışsalar da kendi kontrolleri dışında dönen bir dünyada yaşamaları, onları her an yeni deneyimlerle, anlık kararlar ve eylemlerle karşılaşma haline sürükleyebilmektedir. Bu da bireylerde yeni tecrübelerin oluşmasına zemin hazırlamış olur. Buna bağlı olarak doğaçlama kavramı yaşantımızın her anında kendini göstermiş, hatta sadece her anında değil günlük yaşantımızın her alanında da bizi kendisi ile karşı karşıya bırakmış olur. Doğaçlama; fotoğraf, şiir, resim, dans, tiyatro ve müzik gibi birçok sanat dallarının içinde varlığını sürdüren bir kavram olarak da açıklanabilmektedir.

Tüm müziksel etkinlikler içinde doğaçlamanın ilginç bir yeri olduğu düşünülmektedir. Etkinliklerin en çok yapılanı olmasına rağmen en az anlaşılmış olanı olarak görülmektedir. Doğaçlama kavramı, aklına estiği gibi çalmak, anında beste yapmak gibi pek çok farklı söyleyişlerle tanımlanmıştır (Bailey, 2001: 9). Teorik yöntemlerin oluşmasıyla beraber, doğaçlamalar da belirli kurallar çerçevesi dâhilinde yapılan formlara dönüşmüştür. Taksim kavramı Arapça kısımdan türetilmiştir ve bölme, parçalara ayırma anlamına gelmektedir. Bu terime ilk kez "Nevbet-i Mürettep" isminde bir dergide 15. yy'da rastlanılmaktadır. 15. yy. müzik kuramcılarında olan Seydi'nin

“El-Matla” olarak bilinen edvarında bulunan, “bir kişi nevbet-i mürettip seslendirmeyi amaçlarsa, önce bir makam göstere, ondan sonra peşrev ede...” cümlesi o yıllarda taksim teriminin yerine, makam gösterme kavramının da kullanılabildiğini işaret etmektedir (Akt. Akdoğu, 1989: 1- 2). 9. yy’dan 15. yy’a kadar olan süre içerisinde taksim kavramı yerine kullanıldığı düşünülen nehavt ve makam gösterme terimlerinin de var olduğu görülmektedir.

Taksim, geleneksel Türk sanat müziğinde icrâcılar için yeteneklerini, bilgi seviyelerini, çalgılarına olan hâkimiyetlerini gösterebilecekleri bir özgürlük alanı olmuştur (Kaçar, 2002: 3).

Kantemiroğlu’ na göre; taksim, okunacak bestenin makamında, fakat usûle bağlı olmayan, güzel ve hoş bir nağmedir ve her şeyden önce o icrâ edilir (Tura, 2001: 172). Charles Fonton’ a göre; mûsikîşinasın yetenek ve zevki bu taksimlerde kendini gösterir (Behar, 1987: 73). Tanrıkorur (2003)’ a göre taksim, ileri saz tekniği ile yüksek makam bilgisinin yanı sıra üstün bir bestecilik ve zamanlama kabiliyetini de gerektirdiğinden, en güç saz müziği formudur (Tanrıkorur, 2003: 51). Taksimin temel özelliği makamı en doğru şekilde usûlsüz bir beste gibi tarif etmesi ve öncelikle bir kompozisyon niteliği taşımasıdır. Giriş, gelişme, sonuç bölümlerinden oluşan bu kompozisyonda makamın özelliklerinin mümkün olan en kısa süre içinde ve doğru olarak icrâ edilmesi amaçlanır (Kaçar, 2002: 3).

Taksim, icrâcının hem çok iyi derecede nazari bilgiye sahip olmasını hem de sazına teknik açıdan hâkim olmasını gerektiren ve doğaçlama olarak icrâ edilen bir saz ürünüdür (Işıldak, 2015: 1). Taksimin başarılı olması, icrâcının sanatındaki hünerine ve makam seyirleri üzerindeki bilgi derecesine bağlıdır (Karadeniz, M., E., birinci baskı: 159). Yine 19. yy. müzik kuramcılarında olan Haşim Bey’de müzik bilimini çok iyi bilenlerin iyi taksim yapabileceklerini belirtmiştir (Akdoğu, 1989: 7).

Karadeniz’e göre taksim, makam seyirleri çok iyi bilen kudretli saz sanatkârları tarafından güfte ve usûlden bağımsız olarak icrâ edilen irticali bestelerdir. Bunlar da zemin, zaman, meyan ve karar olmak üzere dört bölümden oluşan şema içine girerler. Taksimler, eserlerin icrâsına geçmeden önce dinleyenlerin kulaklarını çalınacak makamın seyrine alıştırmak ve ısındırmak için icrâ edilebileceği gibi, fasılalarda da icrâ edilebilir.

Özellikle de bir makamdan başka bir makama geçilecekse arada yapılan bir taksim icrâsı âdet olmuştur (Karadeniz, M., E. , birinci baskı: 158).

Etnomüzikolog Judetz's'e göre taksim; icrâ esnasında perde ve usûl kullanımını kısıtlamamakla birlikte anlık yaratıcılık gerektirmesi ile perdeler arasındaki ilişki ve uyum kurallarının uygulanmasında büyük ustalık gerektiren bir doğaçlama sanatıdır (Judetz, 2000: 54).

Kuşkusuz ki, doğaçlama yapacak kişide, öncelikli olarak bestecilik yeteneği ve mutlaka düzeyli müzik bilgisi bulunması gerekir (Akdoğan, 1996: 534).

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak taksim formu, makamların ses dizileri arasında icrâ edilen makamın özelliklerini belirterek gezinmeye ve icrâcının o andaki ruh hâli ile usûle bağlı kalınmadan icrâ edilen bir saz müziği olarak açıklanabilmektedir. Bir icrâcının taksim yapabilmesi için bir yeteneğe, gerekli nazari ve makam bilgilerine sahip olması gerektiği ve icrâ ettiği çalgıya hâkimiyetinin yeterli düzeyde olması gerektiği düşünülmektedir.

Türk Müziğinde Taksim Formu Türleri

Akdoğan (1989), 10. yy.'dan bu yana taksimleri sözel taksim ve çalgısal taksim olmak üzere iki alt başlığa ayırmıştır. Uzun hava, ezan, bozlak, maya, ağıt ve gazeli sözel taksim icrâsı içerisine dâhil etmiştir. Akdoğan daha sonra taksimi, geleneksel taksim ve özgür taksim adı altında iki ayrı türde incelemiştir.

- **Geleneksel Taksim:** Makamın seyir yöntemi, asma karar perdeleri dikkate alınarak icrâ edilen taksimlere verilen isimdir. Eski edvar kitaplarında da taksim icrâ ederken makamın seyrine uyulması gerektiği belirtilmiştir. Kantemiroğlu "Kitâbü' l Mûsikî alâ Vechi' l Hurûfât" isimli edvarında, taksim icrâ edilmek istenildiği zaman, tarif edilen üzerine hareket edilirse müzik hazinesine sahip olunabilsin ve gönülden gelen şekilde, mücevherlerle, altınlarla süslü nağmeler ortaya konulabilsin ve o nağmeler müzik kaidelerine uygunlukları, hoşça giden düzenleri, cana yakın yürüyüşleri ile işitme duygusunu etkilesin ve beğenilsin, diyerek taksimin makam seyrine uygun bir şekilde icrâ edilmesi gerektiğini açıkça vurgulamıştır. Taksimin ancak bu şekilde icrâ edilirse etkili olabileceğini ve hoşça gidebileceğini belirtmiştir.

- **Özgür Taksim:** Makam seyrine ve asma karar perdelerine uyulmadan sadece makamın oluşumunda önemli olan aralık- güçlü ve durak öğelerini dikkate alarak icrâ edilen taksimlere verilen isimdir (Akdoğan, 1989: 3- 13).

Özkan (2006)'a göre taksim, herhangi bir saz tarafından, bir veya birkaç makama geçkili olarak yapılan ve makamın bütün özelliklerini gösteren, önceden hazırlanmayıp icrâcının o andaki ilhamı ile yapılan, usûl içinde olmayan bir saz ürünüdür. Özkan taksimleri üç başlık altında toplamıştır.

- **Gösteri taksimi:** Genel olarak tek makam kullanılmış olup, eser icrâsına başlanmadan önce dinleyici kulağını icrâ edilecek makama alıştırmak için yapılan kısa taksimlerdir.
- **Ara taksim:** Bir fasılın ortasında, fasıl ile aynı makamdan başlayıp birkaç makam icrâ ettikten sonra yine ilk makamında karar eden taksimlerdir.
- **Geçiş taksimi:** Genel olarak birbirinden farklı makamlardaki eserler arasında bağlantı kurabilmek için bir makam ile başlayıp başka bir makam ile karar veren taksimlerdir.

Özkan, farklı adlandırılan taksimler olabileceğini ve bu taksimlerin genel olarak yukarıda belirtilen özellikleri taşıdıkları için ayrıca tarif edilmediklerini belirtmiştir. Müşterek taksim, gazellerde cevap taksimi veya başlı başına yapılan konser taksimi gibi. Özkan, fihrist taksimi ise bir makamdan başlanıp pek çok makamın dolaşılması şeklinde tanımlamıştır (Özkan, 2006: 97).

Özgen (2007)'e göre taksim alt türlerinden biri de karşılıklı taksimdir. Özgen bu alt türün; iki icrâcının birbirleri ile karşılıklı olarak icrâ ettikleri müziksel konuşma olduğunu belirtmiştir. Taksim türleri ile ilgili yazılı kaynaklarda tanımına pek rastlanılmayan fakat Özgen tarafından açıklanan bir taksim türü de modern taksimdir. Özgen (2007), modern taksimleri tek bir şekilde açıklamanın yanlış olduğunu ancak bu tür taksimleri kişisel anlayışlardaki çeşitlilik olarak özetlenebileceğine değinmiştir. Modern sanat hareketlerinde yaygın olarak bulunan kişiselliğin burada taksimlere de yansıdığını söylemektedir.

Özgen, çalgı icrâ tekniklerindeki değişikliklerle birlikte gelen, dış ülke müzik ve müzisyenleri ile son derece artan sanat ilişkileri ve iletişimasyonlar sebebiyle değişen

müzik anlayışları etkisini taksimlerle de göstermektedir. Modern taksimlerde formlar, melodik yapılar, makamlar kişiden kişiye bağlı olarak farklılaşmaktadır. Bir periyodu temsil eden romantik taksimlerde, taksimin formu üzerindeki değişiklikler ağırlık kazanmakta melodik ve ritmik yapılardaki değişiklikler ikinci derecededir. Hâlbuki modern taksimlerin bu ikinci unsurdaki yaklaşımları daha fazla önem kazanmaktadır. Melodik yapılar geleneksel kalıplar dışına taşınarak yeniden yorumlanmaktadır. Bu olgu aynı zamanda müziği yeni ezgisel modellere götürebilmektedir. Plastik sanatlarda gördüğümüz modern hareketlere göre, burada müzikteki melodik motif karşılığı olan desenin yalınlaştığının görülebildiğini belirterek modern taksim kavramını açıklamıştır (Akt. Sevinç, 2012: 23- 25).

Akdoğu (1996), temel ögesi doğaçlama olan usûlsüz taksimi, işitsel olarak kişiyi bir makama koşullandırmak amacıyla üretilmiş bir çalgısal tür olarak tanımlamıştır. Ezgisel içeriği dikkate alınarak geleneksel taksim- özgür taksim; eşlikli olup olmadığına bakılarak eşlikli taksim-eşliksiz taksim, şayet eşlik varsa; eşliği usûllü taksim-eşliği usûlsüz taksim olarak belirtmiştir. Eşliği usûlsüz taksimin içerisinde dem’li taksimden söz etmiştir. Ayrıca doğaçlama amacı dikkate alınarak da giriş taksimi, ara taksimi, makam gösterme, geçiş taksimi ve makam dizinsel taksim (fihrist taksim) gibi adlandırmalarda da bulunmuştur (Akdoğu, 1996: 280).

Akdoğu (1989), eşliği usûllü taksimlerin ise, genellikle eğlence müziklerinin içerisinde yapıldığını açıklamış ve gerek fasılların sonunda gerekse oyun havalarının içinde, ritmi korumak ve sürdürebilmek adına, taksim icrâ eden kişi tarafından ya da diğer çalgılar tarafından icrâ edilmesi ile gerçekleştirildiğini vurgulamıştır. Usûlün ezgisel olarak duyurulmasının iki şekilde olduğunu, bunlardan ilkinin, hangi makamda taksim yapıyorsa o makamın durak ve güçlü seslerinin belirli bir ritim içerisinde duyurulması ve sürekli tekrarlanması ile olduğunu belirtmiş; ikincisinin ise, makamın seslerinden oluşmuş bir motifin usûl başlangıcından bitimine kadar yinelenmesi ile oluştuğunu açıklamıştır. Bu tür taksimlere usûllü taksim denilmesinin yanlış olduğunu da özellikle belirtmiştir (Akdoğu, 1989: 14-15).

Özgen (2007) ise iki veya ikiden fazla icrâcının solo ve karşılıklı taksimleri ile aynı anda müzik cümlelerini mahir bir biçimde üst üste denk getirmelerine beraber taksim diyebiliriz. Beraber taksimler, ancak çok sayıda icrâcının tek bir müzik anlayışı, bakış

açısı ve heyecanı içinde oldukları zaman başarılı olabilir. Bu taksimi icrâ ederken ki en önemli nokta dikkatli olmak ve aynı anda icrâ edilen müzik cümleleriyle kötü ve rahatsız edici ezgisel olmayan sonuçlara sebep olmamaktır. Dolayısıyla bu tür taksimlerde yapılmak istenen armonik hareketler için oldukça deneyimli olmak gerekmektedir. İcracılardan birisi uyum sağlamak amacıyla diğerlerini yönlendirebildiğini belirterek beraber taksim türüne açıklık getirmiştir (Akt. Sevinç, 2012: 25).

Şu ana kadar gerek edvar kitaplarında gerekse günümüzde Türk müziğinde icrâ edilen taksimlerin ortak özelliğinin, usûlsüz icrâ edilmeleri olduğu görülmektedir. Fonton taksim icrâsı için sâzendenin, peşrevlerde olduğu gibi belirli bir usûle uymak zorunda olmadığını, ölçüye bağlı kalmayacağını belirterek taksim icrâsı hakkındaki görüşlerini açıklamıştır. Ekrem Karadeniz taksim in güfte ve usûlden bağımsız olduğunu; Feridun Darbaz ise, serbest ölçülerle icrâ edilebileceğini yani usûlsüz olduğunu belirtmişlerdir (Akt. Akdoğu, 1989: 10-11).

Bu açıklamalardan sonra taksim icrâsının ölçüye bağlı kalınmadan usûlsüz olarak icrâ edildiği, kişiyi icrâ edilecek makama hazırladığı ve farklı alt türlere sahip olduğu söylenebilmektedir. Bunun yanı sıra yapılan literatür incelemelerine dayanılarak taksim in usûlsüz olarak icrâ edilmesi açıklamalarından farklı olan bir görüşe de rastlanılmış olup, Türk müzik tarihinde 4/4'lük ölçü içerisinde notaya alınmış bazı taksimlerin olduğu da görülmüştür (Başara, 2013: 37).

Başara (2010), taksim in bir ölçüye bağlı olarak ortaya çıkmış olduğunu ve geçmişte böyle yapıldığını söylemektedir. Dânişzâde Şevket Gavsî'nin, Peyâm-ı Edebî dergisindeki bir makalesini incelediği çalışmasında Gavsî'nin taksim yaparken “es” lerin mutlaka yerli yerinde kullanılmasını istediğini ifade etmektedir. Aynı zamanda sazla taksim icrâ edenlerin, ağızlarıyla taksim icrâ ettiklerini varsayarak; “es” lerin süresinin taksim icrâ edenin nefes uzunluğu olması gerektiğini, ezgi uzunluğunu nefes uzunluğuna denk getirmelerini ve nefeslerinin kesildiği müddetleri mutlaka sazlarında uygulamaları gerektiğini belirtmektedir (Başara, 2010: 130).

Türk Müziğinde Taksim İcracılığı

Her toplumun icrâ ettiği müziğini kendinden sonraki nesillere aktarmaya çalıştığı bilinmektedir. Bu aktarım Türk müziğinde “meşk” adı verilen bir eğitim- öğretim sistemi ile gerçekleşmiştir. Meşk sistemi, müziği yazı sistemine dayandırmadan, hocadan

öğrenciye, ustadan çırağa mesleki bilgi ve becerilerin öğretildiği, müzikte sadece eser icrâ etmenin değil, nasıl oturulacağından nasıl davranılacağına kadar çok yönlü bir eğitimin öğretildiği sistem olarak bilinmektedir (Yağcı, 2015: 6). Çalgı meşki ile sözlü eser meşki arasında farklılıklar görülmektedir. Çalgı meşkinde, çalgı öğrencisi eser geçip kendine bir repertuvar geliştirmeden önce, icrâ ettiği çalgının yapısının getirdiği teknik zorlukların üstesinden gelmek durumundadır. Yani çalgı icrâsında tekniğin gelişmesi, çalgıya özgü bilgi ve becerilerin kazanılmış olması, transpoze ve taksim icrâsına da hâkim olunması gerekmektedir.

Aynı zamanda taksim icrâ eden kişinin taksimlerinin daha nitelikli olabilmesi bakımından bir takım temel özellikleri taşıması gerekmektedir. Bu özellikler; kulak eğitimi, bestecilik yeteneği, iyi derecede makam bilgisi, çalgı hâkimiyeti, müzik hafızası, hayâl gücü, konsantre olabilme kabiliyeti ve geniş bir repertuvara sahip olabilmektir. Taksim esnasında icrâcıda aranan melodik yaratıcılık, makam ve geçkilerdeki mahirlik ve yerinde uygulayacağı nüans ve süslemeler, icrâ edeceği taksimin kalitesini artıracak ve daha nitelikli olmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Bahsedilen bu teknik yeterlilik, bilgi birikimi, beceri kabiliyeti ve diğer nitelikler dışında taksim icrâsını etkileyen bir takım faktörler bulunmaktadır. Bu faktörleri psikolojik ve fiziksel olmak üzere iki alt boyutta incelemenin mümkün olduğu görülmektedir.

Türk Müziğinde Taksim İcrâsını Etkileyebilecek Faktörler

İcrâcının taksim icrâsını etkileyebileceği düşünülen faktörlerden biri icrâcının ruh hâli olarak düşünülmektedir. İcrâcının yaşamış olduğu olumlu ya da olumsuz olayların taksim icrâsını etkileyebileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda taksim icrâsı öncesinde veya esnasında yaşanan stres, heyecan, utanma, gerginlik ve kaygı durumunun da taksim icrâsını etkileyebileceği söylenebilir.

Taksim icrâsını etkileyebilecek bir diğer faktörlerin başında, icrâ edilen ortam gelmektedir. Taksim icrâsının yapıldığı ortamın ısısı taksim icrâsını etkileyebilmektedir. Türk müziği çalgılarının hassas bir yapıya sahip olmaları göz önünde bulundurularak, taksim icrâsı yapılan ortamın çok soğuk ya da çok sıcak olmasından kaynaklı yaşanan akort sıkıntısı taksim icrâsını etkileyebilmektedir. Yine aynı şekilde icrâ yapılan ortamın

çok soğuk olması icrâcı içinde, vücut hareketlerinin kısıtlanması açısından etkilenebileceği bir faktör olarak ele alınmaktadır.

Taksim icrâsını etkileyebilecek faktörlerden bir diğeri de çalgıya hâkimiyettir. İcracının çalgısını tanıdığı ve çalgısına hükmedebildiği doğrultuda taksim yapabildiği düşünülmektedir. Aynı zamanda çalgının kaliteli ya da kalitesiz bir tona sahip olması da taksim icrâsını etkileyebilmektedir.

Ayrıca çalgıların perdeli ya da perdesiz çalgı gibi yapısal farklılıkları içermeleri ve boyutları bakımından da farklılıklara sahip olmaları, taksim icrâsını etkileyebilecek faktörler arasında görülebilmektedir.

Tutum

Tutum ile ilgili bugüne kadar pek çok tanım yapılmış olmasına karşılık, geleneksel tutum tanımlarının her biri tutumun ne olduğuna ilişkin biraz farklı bir kavramlaştırma içerebilmekte, her biri tutumun farklı bir yönünü vurgulayabilmektedir ve bunların içerisinde en çok bilineni Smith'e ait olanıdır. Smith (1968)'e göre, tutum bir bireye ait olan ve onun psikolojik bir obje ile ilgili duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını düzenli bir şekilde oluşturan bir eğilimdir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017: 130). Tutum, ilk kez 1862'de Herbert Spencer tarafından "bireyin zihinsel durumu" anlamına gelen bir kelime olarak kullanılmıştır (Şen, 2011: 38).

Tutumlar insanların diğer insanlar, nesnelere ve düşünceler ile ilgili değerlendirmeleridir ve tutumlar davranışlarımızı belirledikleri için önemlidir. İnsanlar çoğu zaman aynı şeyle ilgili farklı tutumlara sahip olabilirler. Bunlardan biri, istem dışı olan, kontrol edilemeyen ve bilinçsizce geliştirilen, örtük tutum olarak adlandırılan tutumdur ve çocukluk dönemine dayanır. Diğeri ise bilinçli olarak sergilenen ve basitçe anlatılabilen, açık tutum olarak adlandırılan ve yakın geçmiş zamandaki yaşantılara dayanan tutumlardır. Rudman, Phelan ve Heppen (2007) yaptıkları çalışmada; örtük tutumun çocukluk deneyimlerimiz ile açık tutumun ise yakın geçmişteki yaşantımız ile bağlantılı olduğu verilerine ulaşmışlardır (Akt. Aronson, Wilson ve Akert, 2012: 363-365).

Maxwell (2010), tutumu duyguların dışı vurumu, olarak açıklamakta ve davranışlara yansıyan tutum sayesinde bireyin nasıl bir kişiliğe sahip olduğunun

anlaşılabileceğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda tutumların bulaşıcı olabileceğini ve başkalarını da etkileyebileceğini belirtmektedir (Maxwell, 2010: 11- 19).

Chapman (1999)'a göre tutum; her şeyin başladığı yer olan beyindeki zihinsel durum olarak nitelendirilmektedir. Kişilere, eşyalara, olaylara zihinsel bakış biçimidir. Ayrıca tutumların statik olmayıp tam aksine, süreklilik arz eden dinamik ve algısal bir süreç olduğu da belirtilmektedir (Chapman, 1999: 3- 4).

Gordon Allport (1935)'e göre; Tutum her türlü nesneye veya duruma verilen tepkileri etkileyebilecek deneyimler sonucu var olmuş bir zihinsel hazır oluş biçimidir. Bogardus (1931)'e göre; Çevremizdeki olumlu ya da olumsuz değer taşıyan nesnelere olumlu ya da olumsuz tepki verme eğilimine tutum denilmektedir. LaPiere (1934)'e göre; Sosyal bir tutum, bir davranış modeli, belirli sosyal durumlara özellikli olarak uyum göstermeye hazır olma eğilimi ya da sosyal uyaranlara koşullanmış bir tepkidir. Tutumlar sosyal deneyimler sonucu ortaya çıkarlar ve bireyin birbirinden farklı sosyal durumlara uyumuna belirli bir dereceye kadar hazırlık sağlarlar. Böylece bireyin sosyal tutumlarının toplamı, diğer insanlarla uyumunu kapsayan öğrenilmiş sosyal kişiliğini meydana getirebilir. Sherif, Sherif ve Nebergall (1965)'e göre; tutum, kişiler, nesnelere, gruplar ya da kurumlar hakkında bireylerin aldıkları pozisyonudur. Bir tutuma sahip olmak bir şeyi desteklemeyi kapsar (Akt. Uğurlu, 2018:22).

Petty, Brinol ve DeMarree (2007)'e göre; tutum, bireylerin benliğini bile kapsayabilecek çeşitli konularla, nesnelere ya da insanlarla alakalı değerlendirmeleridir (Petty, Brinol ve DeMarree, 2007: 658).

Bireyin bir nesneye olan tutumu genellikle, onu sevmesi ya da nefret etmesi, ondan hoşlanması ya da hoşlanmaması olarak açıklanmaktadır (Eagly ve Chaiken, 1998; Akt. Demirtaş- Madran, 2012: 2). Tutumlar, tutum nesnesi ile ilgili değerlendirmeleri barındırır ve birey bu değerlendirmeyi yaparak tutumun çok güçlü olan duygusal boyutunu belirler; onu sevip sevmediğine ya da ondan hoşlanıp hoşlanmadığına karar verir (Freedman, Sears ve Carlsmith, 2003: 338- 364). Tutum, birbiri içinde organize olan duygu, inanç ve davranış eğilimleri bütünüdür. Aynı zamanda tutum, bireyin belirli bir tutum nesnesine (kişi, yer vb.) karşın olumlu ya da olumsuz duygu göstermesi ve bireyin çevresindeki bir konuya karşı sahip olduğu tepki ön eğilimi olarak da adlandırılabilir. Tutumlar, eylemleri ortaya koymadan önceki düşüncüyü ifade ederler. Demek ki tutum

gözlenebilen ve ortaya konan bir davranış değil, davranışa hazırlayıcı bir tepki ön eğilimidir. Örneğin, meslek çalgısı dersine olumlu bir tutum geliştiren öğrencinin her derse katılıp dersi dikkatle dinlemesi, tutumun davranışa hazırlayıcı bir tepki ön eğilimi olduğunu göstermektedir. Tutum gözle görülmez fakat gözle görülebilen eylemlere sebep olduğu için bu tutumun var olduğu ileri sürülebilir. Tutumlar, fikir, duygu, bilgi birikimi ve inançlarla yakından ilgilidir. Tutumların ayırt edici ana özellikleri, değerlendirme ya da duygu ögesi içermeleridir (Freedman, Sears ve Carlsmith, 2003: 339). Tutum, bireyin kendine veya çevresinde bulunan herhangi bir nesneye, toplumu ilgilendiren mevzulara ve olaylara karşı deneyim, bilgi, birikim, duygu ve güdülerine göre örgütlediği zihinsel, duygusal ve davranışsal bir tepki ön eğilimi olarak adlandırılır (İnceoğlu, 2011: 22- 23).

Tutum, bireyin başka bir birey, grup, davranış, nesne, olay, kurum veya düşünceye aynı zamanda kendisine ilişkin genel değerlendirmesidir (Demirtaş- Madran, 2012: 1- 2). Fishbein ve Ajzen (1975) tutumu, bireyi belirli bir nesneye tutarlı bir şekilde olumlu ya da olumsuz bir tepki vermeye iten öğrenilmiş bir hazır olma durumu, olarak açıklamıştır (Akt. Demirtaş- Madran, 2012: 2).

Gözle görülebilen bir niteliğe sahip olmayan tutum, aynı zamanda sergilenebilen bir davranış da değildir. Tutum ancak bireyin gözlenebilen davranışlarından bir çıkarsama yapılarak o bireye atfedilen ve davranışa hazırlayıcı bir ön eğilimdir (Arkonaç, 2012: 138).

Bir şey hakkındaki tutuma karar vermeye çalışırken çoğu zaman kestirme yollar kullanılmaktadır. Örneğin, “Bunun hakkında neler hissediyorum?” gibi bir sorunun yanıtına başvurulabilmektedir. Bu kestirme yollar duyguları ve düşünceleri hızlıca gözden geçirme fırsatı yakalatsa da bu durum her zaman doğru kararlar verebilmeye olanak sağlamayabilir. Çünkü bazen hissedilen bu duyguların nereden geldiği bilinmemektedir. “Bunun hakkında neler hissediyorum?” kestirme yolu ile yaşanan sorun, bir kaynaktan gelen duyguların, başka bir kaynaktan gelen duygulara atfedilmesidir (Aronson, Wilson ve Akert, 2012).

Krosnick ve ark. (2005)'na göre, birey farklı durumlarda, farklı bilgilere odaklanabilir, farklı konuları birbiri ile ilişkilendirebilir ve farklı değerlendirmeler yaparak tutumunu ifade edebilir. Bireylerin sahip oldukları tutumlarını duruma göre farklı ifade edebilme olasılıklarından kaynaklı olarak bazı araştırmacılar, bir tutum nesnesi ile

alakalı tek bir tutumun bireyin hafızasında yer etmediğini öne sürerler (Bassili ve Brown, 2005; Kruglanski ve Stroebe, 2005). Aynı zamanda diğer araştırmacılar da (Schwarz ve Strack, 1991; Tourangeau ve Rasinski, 1988; Wilson, Lindsey ve Schooler, 2000) bireylerin bir tutum nesnesi ile alakalı birden fazla tutuma sahip olabileceklerini belirtirler. Böylece tutumun tanımı yapılırken daima tutarlı ve sabit kalması özelliklerinin tekrar gözden geçirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Krosnick ve ark. 2005; Akt. Uğurlu, 2018: 24- 25).

Phillips (2003), tutumların iki şekilde oluşabileceğine değinmiştir. Birey, ya bir tutum objesiyle etkileşimde bulunarak ya da başkalarının geliştirdiği tutumlardan etkilenecek kendi tutumlarını oluşturmaktadır (Phillips, 2003: 3). Phillips (2003)'in tutum oluşturma tanımına bakarak, tutumların bireylerin deneyimleri sonucunda oluştuğu ve onların deneyimleri doğrultusunda yönlendiği sonucuna varılmaktadır. Lise çağlarında mavi gözlü erkeklerden hoşlanmayan birinin, üniversite dönemlerinde mavi gözlü bir erkeğe âşık olduktan sonra onlara ilişkin olumsuz olan tutumunun tamamen olumlu bir yöne doğru kayması da bireyin duygusal, deneyimsel, güdüsel ve bilgisel öğeleri arasındaki örgütsel ilişkinin değişikliğe uğradığının göstergesi olarak idrak edilebilir. Bireylerin deneyimleri, bilgi birikimleri, duyguları ve güdeleri biçim değiştirdikçe, aralarındaki örgütlenme biçimi de değişir ve bu değişime bağlı olarak tutumlarda da değişiklikler meydana gelir. Bütün bu tanımlar incelendiğinde, tutumların değişebilir ya da değiştirilebilir olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, olumsuz tutum olumlu, olumlu tutum ise olumsuz tutuma dönüşebilmektedir. Aslında bireyler sahip oldukları tutumlara oldukça güçlü bağlarla bağlı olmalarına karşın, edindikleri yeni bilgi ve deneyimlerle tutumlarını değiştirebilmektedirler (Levent, 2013: 5). Bireylerin duygu ve düşünceleri, davranışlarını etkileyebilmektedir. Yani bireylerin, duygu ve düşünceleri değiştiği takdirde, davranışları da değişecektir. Tutumların değişmesi genellikle toplumsal olaylara karşı bir tepki olarak görülmektedir. Krosnick ve Alwin, (1989); Sears (1981)'e göre bireylerin tutumları 18 ile 25 yaşları arasında daha kolay değişmekte fakat 25 yaşından sonra tutumlar daha kalıcı ve değişime daha dirençli hale gelmektedir (Akt. Aronson, Wilson ve Akert, 2012: 370).

Maxwell (2004) tutumu, davranışla anlatılan ve içten gelen bir duygu olarak açıklamaktadır. Ayrıca Maxwell' in tutuma ilişkin farklı yorumları da bulunmaktadır; tutum, gerçek benliğimizin “gelişmiş insanı”dır. Kökleri içimizde ama meyveleri

dışımızda olan, sözcüklerimizden daha dürüst ve daha tutarlı olan, geçmiş deyimlerimize dayanan dışsal bir görünüm olan, bugünümüzün sözcüsü yarımımızın kılavuzu olan tutum, farklı şekillerde açıklanmaktadır (Maxwell, 2004: 17- 18).

Phillips (2003)'e göre tutumlar, bir faaliyet için hazırbulunuşluk koşuludur. Tutumlar, bireyin zihninde bulunmakta, birçok düşünce ve davranışa temel oluşturmaktadırlar (Phillips, 2003: 3). Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar (2017), tutumun dışarıdan gözlenebilen bir davranış olmadığını ancak davranışa hazırlayıcı bir ön eğilim olduğunu da belirtmiştir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017: 130).

Eserpek (1981)'e göre, insan dahil olduğu toplumda ve sosyal gruplarda diğer insanlarla etkileşmesinin ürünü olan karmaşık bir varlıktır (Eserpek, 1981: 3). İnsan doğduğu andan itibaren hem fizik hem de sosyal çevresiyle etkileşime girmekte ve etkileşme durumunun beklentileri yönünde kişilik özellikleri, tutumlar, davranış biçimleri ve dünya görüşü geliştirecek yönde sosyalleşmektedir. Tutumlar ve onların oluşması, değişmesi ya da değiştirilmesi ve ölçülmesi genelde psikolojinin, özelde ise sosyal psikolojinin önemli konularından biridir (Erkuş, 2003: 151).

Yukarıdaki açıklamalar incelendiğinde, tutumun zihinsel olarak herhangi bir nesne, fikir ya da kişiye karşı tepki vermeye hazır oluş hali, değerlendirmeyi içeren bir kavram ve deneyimler sonucu var olmuş güdüleyici bir güç olarak açıklandığı görülmektedir. Tutumu tanımlarken kullanılan “bir şey”, “nesne”, “varlık” vb. kavramlar, şehir, benlik, etnik grup, kişi, ideoloji gibi soyut ya da somut, tekil ya da çoğul olabilen farklı olgulardır (Uğurlu, 2018: 23).

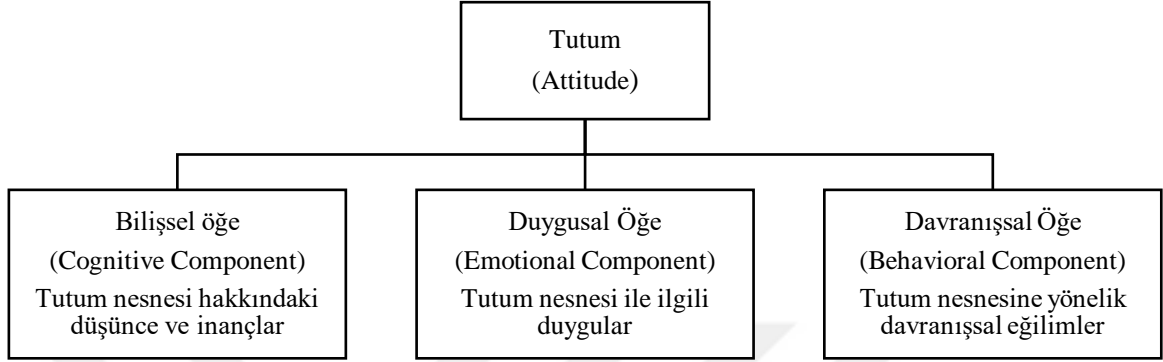
Tutumları Oluşturan Temel Öğeler ve Özellikleri

Tutum, bireyin duygu, düşünce ve davranış eğilimlerinin birbirleriyle eşgüdüm olduğu sürece ortaya çıkar. Tutum, sadece bir davranış eğilimi ya da sadece bir duygu değil, biliş-duygu-davranış eğiliminin bütünleşmesidir (Kağıtçıbaşı, 2005: 103). Eagly ve Chaiken'nin (1993) üç ögeli modeli günümüzde en çok kabul gören tutum modelidir (Akt. Umuzdaş, 2010: 41). Buna göre tutumları oluşturan zihinsel (bilişsel), duygusal ve davranışsal olmak üzere üç öge vardır. Bu öğeler arasında bir iç uyum, örgütlenme ve sıkı sıkıya bağlılık söz konusudur.

1. **Zihinsel öge:** Tutumun mevzusunu oluşturan kişi, durum ve nesneye ilişkin sahip olunan düşünce, inanç ve bilgiler bütünüdür.
2. **Duygusal öge:** Olumlu ya da olumsuz bir tepki ön eğilimi olarak belirtilebilir.
3. **Davranışsal öge:** Bireyin bir uyarıcı grubundaki tutum konusuna karşı davranış eğilimini gösterir. Bireyin, bir tutum konusuna ilişkin ne tür bir duygusal eylem içinde olduğunu anlayabilmek için o duygusal eylemin davranışsal bir eyleme dönüşmesi gerekmektedir. Bu durumda da duygusal öge ile davranışsal öge arasında bir bakıma neden- sonuç ilişkisi kurmak mümkün olabilmektedir. (İnceoğlu, 2011: 29-40).

Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar (2017)' da tutumun öğelerini bilişsel, duygusal ve davranışsal öge olmak üzere üç başlıkta incelemiş ve bu üç ögenin birbirine bağlılığını belirtmiştir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017: 131- 132).

Krech, Crutchfield ve Ballachey (1962)' e göre tutum, biliş, duygu ve davranış olmak üzere üç temel öğeden oluşur. Bilişsel öge, tutum nesnesi ile ilgili düşünceleri; Duygusal öge, tutum nesnesi ile ilgili duyguları; Davranışsal öge ise, bireyin tutum nesnesine yönelik davranışsal eğilimini açıklamaktadır (Akt. Demirtaş- Madran, 2012: 2). Krech, Crutchfield ve Ballachey' in biliş, duygu ve davranış modeli aşağıda gösterilmiştir (Tablo- 5).

Tablo 5. Krech, Crutchfield ve Ballachey (1962)'e göre "Biliş-Duygu-Davranış Modeli"

Tutumun bu bilişsel, duygusal ve davranışsal öğeleri her zaman tutarlı olmamakla birlikte aralarında çelişkiler olabilmektedir. Bu çelişkiler üzerine ise bilişsel çelişki kuramı, denge kuramı gibi birçok kuram geliştirilmiştir (Akt. Demirtaş- Madran, 2012: 4- 5).

Oskamp (1977), öğrenme ve deneyimler yolu ile geliştirilen tutumların oluşmasındaki önemli faktörleri sırası ile doğrudan kişisel deneyim, ana-baba etkisi, okul ve bireyin çevresindeki kişiler olarak belirtmektedir (Akt. Uğurlu, 2018: 26). Perloff (2003)'e göre, tutumlar doğuştan var olmamakla birlikte genellikle öğrenme yolu ile edinilmektedir (Akt. Demirtaş- Madran, 2012: 3). Ayrıca Tavşancıl (2010)'da yapmış olduğu çalışmasında tutumun öğrenme yolu ile kazanıldığını vurgulamaktadır. (Tavşancıl, 2010: 64).

Bireyde gözlenebilen ve gözlenemeyen davranışlar tutum ile davranış arasındaki bağı ortaya koyar. Tutum ve davranış arasında güçlü bir ilişki olduğu söylenebilir. Ancak bireyde her zaman için gerçekleşen davranışların kaynağı olarak tutumların gösterilmesi doğru olmayabilir (Kızıklı, 2019: 43). Bazı daha zayıf tutumlarda ise davranışsal öge çok zayıf olabilir. Bazı araştırmacıların (Fazio, 1990; Tesser ve Shaffer, 1990), tutumların düşünce, duygu ve davranış öğelerinden oluştuğu tezi sorgulanmıştır ve bazı çalışmaların da tutumun var olabilmesi için düşünce, duygu ve davranış öğelerinin hepsinin birden var

olması gerekmediğini belirtmiş oldukları görülmektedir (Eagly ve Chaiken, 1993; Akt. Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017: 132). Örneğin, internet üzerinde dikkat çeken bir nesne için olumlu bir tutum geliştirilebilmekte fakat o nesne ile ilgili bir davranışa yönelim gösterilmeyebilmektedir. Böylece tutum-davranış tutarsızlıklarını ortaya çıkaran araştırmalardan sonra sosyal psikologlar, neden her zaman tutumların davranışları belirleyemediğine ve hangi şartlar altında tutumların davranışları belirleyebileceğine yönelik çalışmalarda bulunmuştur. Bu çalışmalar 5 alt başlık halinde belirtilmektedir.

1. **Tutumların ve Davranışların Ölçülmesindeki Uyumsuzluk:** Tutumların çok genel, ölçülen davranışın ise çok belirli olmasından kaynaklanan tutarsızlıkları kapsamaktadır. Bu tür tutarsızlıkların yaşanmaması için tutumlarla ilgili bir çalışma yaparken, ölçmek istenilen şey ile sorulan sorular hususunda oldukça dikkat edilmesi gerek görülmektedir.
2. **Zaman Faktörü:** Tutum ile davranış ölçme arasındaki zaman ne kadar uzun olursa, o kadar çok tutum ile davranış ilişkisini etkileyebilecek değişkenler araya girebilmektedir. Dolayısıyla tutum ile davranış arasındaki ilişkide tutarlılık gözleme olanağı, zaman faktörüne bağlı olarak düşüş gösterebilmektedir.
3. **Tutumun Güç Derecesi:** Bir tutumun güç derecesi, zihinsel, duygusal ve davranışsal öğelerinin gücünün toplamı olarak nitelendirilebilmektedir. Bu alt başlık bireylerin herhangi bir tutum nesnesine karşı geliştirmiş oldukları tutum veya tutum öğelerinin güçlülük derecelerinin birbirinden farklı olabileceğini kapsamaktadır. Aynı zamanda bir tutum ne kadar güçlü ise o tutumun değişmesi de o derece zor olabilmektedir. Tutumları bu kadar güçlü kılan ise; o tutum objesi hakkında yeterli bilgi sahibi olabilmektir.
4. **Tutumun Ulaşılabilirliği:** Bu alt başlık bir bilginin aklımıza gelme çabukluğu ile ilgilenmektedir. Bazı tutumlar bellekten daha hızlı bir şekilde çağırılmakta ve daha kolay bilinç düzeyine ulaşmaktadır. Böylece daha çabuk farkına varılıp, davranışı daha hızlı etkilemektedir.
5. **Farkındalık:** Bireylerin kendi tutum ve davranışlarının ne ölçüde farkında olduklarını kapsamaktadır. Bu alt başlık tutumlara ulaşmayı kolaylaştırmakta ve dolayısıyla davranışları daha çabuk etkilemektedir. Bireyin farkındalığı ne kadar yüksekse, tutumu da bir o kadar kolay belleğe çağırılmakta ve davranışa yansımaktadır (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017: 134- 140).

Tutum Oluşum ve Değişimine Kuramsal Yaklaşımlar

Tutumların oluşum ve değişiminde temel kuramsal yaklaşımlar; koşullanma ve pekiştirme, özendiriciler ve çatışma, işlevselcilik ve bilişsel tutarlılıktır. Koşullanma ve pekiştirme yaklaşımı, tutumları, öğrenilen diğer her şey gibi, alışkanlıklar olarak görmektedir. Özendiriciler ve çatışma yaklaşımı, bireyin kazançlarını en yüksek düzeye çıkaran tutumu benimsemektedir. İşlevselcilik yaklaşımı, tutumları, birey için gördükleri işlev ya da sağladıkları yarar açısından ele almaktadır ve bilişsel tutarlılık yaklaşımı, bireylerin bilişleri ile davranışları arasında tutarlı ilişkiler kurma eğiliminde olduklarını ileri sürmektedir (Freedman, Sears ve Carlsmith, 2003: 344- 349).

- **Denge Kuramı:** Bu kuramın ana teması dengesiz olan bir sistemin dengelilik yönünde değişeceği görüşündedir. Denge kuramına göre dengesizlik, dengelilik yönüne doğru değişim için birey üzerinde baskıya yol açmaktadır. Aynı zamanda dengesizliğin etkisini kestirirken en az çaba kuralının benimsendiği belirtilmektedir.
- **Uygunluk Kuramı:** Osgaood ve Tannenbaum (1966) tarafından önerilmiş olan uygunluk kuramı bir bireyin, diğer bir birey ya da nesneye yönelik olumlu veya olumsuz tutumunun etkisi üzerindedir.
- **Duygusal-Bilişsel Denge Kuramı:** Denge ve uygunluk kuramlarında bireylerin sadece değişik nesnelere ilişkin duygularını uzlaştırmaları; duygusal-bilişsel denge kuramında ise bireylerin bilişlerini de duygularıyla tutarlı hale getirmeye çalışmaları üzerinde durulmaktadır.
- **Bilişsel Çelişki Kuramı:** İlk kez 1957’de Leon Festinger tarafından geliştirilmiştir. Genel olarak bir bireyin inanç ya da tutumlarla, açık davranışlar arasındaki tutarsızlıkları nasıl uyuşturduğu konusuna değinmektedir.

Bütün bu kuramların ortak noktası olarak; bir düzende bir tutarsızlık meydana geldiği zaman, o düzende daha tutarlı bir yönde değişme eğilimi görülmektedir ve bu değişikliğin farklı birçok yoldan sağlanabildiği görülmektedir (Freedman, Sears ve Carlsmith, 2003: 350- 356).

Bireyler, bazı konular hakkında karmaşık ve büyük ölçüde yapılandırılmış, ayrıntılı tutumlara sahip değildir. Bunun aksine, deneyimleri gibi yalın ve daha çok duygusal boyut çerçevesinde örgütlenmiş tutumlara sahiptirler.

Tutumun Ölçülmesi

Gözlenemeyen ve soyut bir kavram olan tutumun ölçülebilmesi oldukça zordur. Özellikle psikolojide önemsenen tutumun, tüm eğitim alanlarında ve düzeyinde ölçümüne ihtiyaç duyulmaktadır (Umuzdaş ve Kızıklı, 2018: 5).

Özgüven (1994) tutumların ölçülmesinin dayandığı temeli şu şekilde açıklamaktadır;

“Bazı görüşler, kişilerin gözlenebilen davranışları aynı olduğu halde davranışın altındaki motivasyon ve tutumun tamamen farklı olabileceğini, bazen de bireyin söyledikleri ile davranışlarının farklı olabileceğini vurgulamışlardır. İnsanlar bazı hallerde doğruyu, inandıklarını söylemekten kaçınabilirler fakat genel olarak, bireylerin davranışlarının kendilerine ait tutumlarından kaynaklandığı görüşü hâkimdir, bu görüş tutumların ölçülmesinin temelini oluşturmaktadır.” (Özgüven, 1994: 336).

Bir tutum dolaylı olarak ancak davranışlar yoluyla ölçülebilmektedir. Tutumları ölçmek için farklı yöntemler vardır bazıları; Thurstone ölçekleri, Likert ölçekleri, Guttman ölçekleri ve duygusal anlam ölçeğidir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017: 155).

Uğurlu (2018)' e göre ise tutumların ölçülmesinde daha farklı yöntemlerden de bahsedilmektedir (Uğurlu, 2018: 83). Bunlar:

1. **Doğrudan Yöntemler:** Bireyin kendisinden bilgi alma, tutum ölçekleri (Bogardus, Thurstone, Osgood ve Likert), sosyometrik yöntem.
2. **Dolaylı Yöntemler:** Diğerlerine sorma, elektronik aletler, dergi, rapor, arşiv, gözlem, örtük ölçümlerdir.

Tutum ölçekleri açısından belli bir tekniğe dayalı olarak hazırlanan ve yine bu tekniğin kurallarına uygun bir şekilde hazırlanarak denenen tutum ifadeleri; ölçülmek istenen tutumla alakalı olup olmadığı bakımından ve tutum boyutu üzerinde farklı dereceleri ayırt edebilme özellikleri bakımından incelenir. Tutumla ilişkisi güçlü veya ayırt edici olanlar ölçeğe konulmak üzere seçilebilir (Tezbaşaran, 1997: 28).

Gable (1986)'a göre, oluşturulabilmeleri daha kolay ve genel olarak güvenilir olup, birçok duyuşsal özellikleri ölçmede başarılı olması sebebi ile Likert tutum ölçeklerinden sıklıkla faydalanılmaktadır (Hoşgörür, 1997: 354).

Likert tipi ölçek, sosyal psikologlar tarafından da tutumların ölçümünde sıkça kullanılan ölçek türlerinden biridir (Uğurlu, 2018: 104). Bu çalışma kapsamında da ölçme aracı olarak Likert tipi ölçek kullanılmaktadır.

Balcı (2016)'ya göre Likert ölçeğinde iki durum vardır. Bunlar; konuya karşı olumlu bir tutum var ise istenen durum, konuya karşı olumsuz bir tutum var ise de istenmeyen durum olarak adlandırılmaktadırlar. Likert ölçeklerinde bu olumlu ve olumsuz durumlar eşit miktardaki maddeler ile ifade edilmektedirler (Anderson, 1988; Akt. Balcı, 2016: 131).

Likert ölçek tipinde genel olarak 5'li dereceleme kullanılsa da bazı çalışmalarda 3 ile 11 arasında farklı ölçek derecelenmeleri de kullanılmaktadır. Örneğin, Şerife Terzi'nin 2006 yılında yapmış olduğu "Kendini Toparlama Gücü Ölçeği'nin Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışmaları" adlı araştırması 7'li Likert ölçeğine örnek olarak gösterilebilmektedir. Likert ölçek tipinde kategori sayısı beşten aşağı düştükçe ölçek düzeyi açısından bilgi kaybı oluşmakta, yükseldikçe kategoriler arasında belirgin farklılıklar sağlanamamaktadır (Erkuş, 2003: 167).

Burada bu çalışma kapsamında kullanılan 5'li Likert ölçeği ele alınmıştır. Likert (1932), ölçek kurmak için gereken aşamaları şu şekilde sıralamıştır:

1. Bir tutum ile ilgili olduğu düşünülen çok sayıda tutum maddesi bir araya toplanır.
2. Bir araya toplanan bu maddeler bir denek grubuna verilerek deneklerin bu maddelere genellikle beş kategori üzerinden cevap vermeleri istenir; "Kesinlikle katılıyorum", "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum", "Kesinlikle katılmıyorum".
3. Her denek için toplam puan hesaplanır. Bu beş kategori sırası ile 5, 4, 3, 2, 1 puan ağırlığı almak üzere, her deneğin bütün maddelere verdiği cevaplar toplanarak toplam puan elde edilir.
4. En ayırıcı maddeleri seçebilmek için madde analizi yapılır. Madde analizi, her madde için, o madde üzerinden grubun aldığı puanların, grubun bütün ölçek maddeleri üzerinden aldığı toplam puanlarla korelasyonudur. Tüm ölçek puanlarıyla yüksek korelasyon sağlayan maddeler tutulur; geri kalan diğer maddeler ölçekten atılır. Bu ölçek tipindeki en önemli husus tek boyutluluktur. Bütün maddelerin aynı tutumu ölçebilmesi için madde analizi gerekmektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017: 155- 156).

Erden (1998)'e göre ise, Likert tipi ölçek hazırlama aşamaları şu şekildedir (Erden, 1998: 67):

1. Ölçek hazırlanırken, ölçülmek istenilen belirli bir tutumla ilişkili olduğu düşünülen çok sayıda olumlu ve olumsuz biçimde ifade edilmiş tutum cümlesi bir araya toplanır. Tutum cümlelerini belirlemek amacıyla, küçük bir denek grubundan tutum nesnesi ile ilgili duygu ve düşüncelerini bir kompozisyon biçiminde yazmaları istenilebilir. Bu kompozisyonlardan belirlenen cümlelerin analizi ile çok sayıda tutum cümlesi oluşturulabilir.
2. Oluşturulan bu tutum cümlelerinin karşısına deneklerin görüşlerini yansıtabilmeleri için genellikle beş kategorili bir ölçek konur. Bu kategoriler çoğunlukla "Tamamen katılıyorum", "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum" ve "Tamamen katılmıyorum" biçiminde ifade edilir.
3. Hazırlanan tutum ölçeği ön deneme için çoğunluklu bir gruba uygulanır. Tutum puanları hesaplanırken olumlu cümleler tamamen katılıyorum, olumsuz cümleler ise tamamen katılmıyorum dan itibaren 5, 4, 3, 2, 1 puan ağırlığı olmak üzere hesaplanır. Deneğin her tutum cümlesinden aldığı puanlar hesaplanarak toplam tutum puanı elde edilir.
4. Ayırıcı maddeleri seçmek için madde analizi yapılır. Madde analizi, her madde için, o madde üzerinden grubun aldığı puanların, grubun bütün ölçek maddeleri üzerinden aldığı toplam puanlarla korelasyonudur. Madde analizinde, tüm ölçek puanlarıyla yüksek korelasyon gösteren maddeler muhafaza edilir ve diğer maddeler ölçekten atılır. Likert ölçeklemede en önemli husus tek boyutluluktur yani bütün maddelerin aynı tutumu ölçmesi gerekir. Ölçeğin bu özelliğe sahip olması için madde puanlarına faktör analizi uygulanır. Bu analizde birinci faktör yükü en büyük olan cümleler ölçeğe seçilir (Turgut ve Baykul, 1992; Akt. Umuzdaş, 2010: 46- 47).

Ölçeğin geçerliği ve güvenilirliği son kez hesaplanıp son hali verildikten sonra tutumları ölçülmek istenilen uygun gruba uygulanır.

Türkiye’de müzik eğitimine ilişkin tutumları ölçme amacıyla hazırlanan ölçme araçlarının sayısının oldukça az sayıda olduğu ve müzik eğitimi alanındaki araştırmaların bilimsel niteliğini arttıracak, fayda sağlayacak bu tür ölçme araçlarının gerekliliğinin gün geçtikçe arttığı vurgulanmaktadır (Özmenteş, 2006). Özellikle müzik derslerine yönelik tutumların ölçüldüğü, genel müzik eğitimine yönelik yapılan araştırmaların bir çoğunun ilköğretim ve orta öğretim düzeyinde olduğu göze çarpmaktadır (Afacan, 2010;

Akyüzlüer, 2007; Babacan, Babacan ve Pirgon, 2011; Bilen, 1995; Çizmeçi, 2006; Gülsoy ve Bulut, 2016; İnceel, 2011; Kocaarslan, 2009; Kocabaş, 1995; Kocabaş, 1997; Nacakçı, 2006; Otacıoğlu, 2007; Özmenteş 2006; Öztopalan, 2007; Phillips, 2003; Rainey, 2002; Saruhan, 2008; Shaw ve Tomcala, 1976; Şahin ve Toraman, 2014; Taylor, 2009; Uluocak ve Tufan, 2011; Umuzdaş, 2012; Umuzdaş ve Umuzdaş, 2015; Umuzdaş ve Kızıklı, 2018; Varış ve Cesur, 2012).

Bu nedenle Türk müziği eğitimine ilişkin, Türk müziğinde taksim icrâsına ve Türk müziği bireysel çalgılarına yönelik tutumları ölçme amacı ile lisans düzeyindeki gruplar dâhilinde çalışmalar yapılması gerektiği düşünülerek; bu araştırma gerçekleştirilmiştir.

Taksim ve Tutum İlişkisi

Deneyimler sonucu öğrenilebilen bir davranış şekli olan tutum, eğitim yoluyla daha etkili ve istendik bir yönde değişim gösterebilmektedir. Tutumun, öğrenilebilen ve değişebilen bir davranış olması, olumsuz tutum gösterilen durumların olumlu yönde değiştirilebilmesine olanak sağlamaktadır. Bu nedenle müzik dersi ve bu derste işlenecek olan konuya ilişkin öğrenci tutumlarını ölçme çalışmaları yapmak, öğrenme sürecini olumlu etkileyebilmektedir. Böylece müzik dersini ve ders başarısını etkileyen faktörlerin arasında, tutum kavramının önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir.

Bireyin müzik dersine yönelik olumlu veya olumsuz bir tutuma sahip olması, derste akademik başarısını etkilemektedir. Bu yüzden bireylerin tutumlarının belirlenmesi son derece önem kazanmaktadır (Öztürk ve Kalyoncu, 2014: 235). Ölçülmek istenen tutum ile bireyin davranışı doğrudan ilgili olmadığında, davranış ve tutum arasında güçlü bir ilişki elde edilememektedir. Dolayısıyla, tutum objesi ile doğrudan ilgili olmak, o objeye yönelik tutumun güçlenmesine sebep olmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2004: 112). Bu çalışma kapsamında da, Türk müziği eğitimi veren devlet konservatuvarlarında öğrenim gören lisans düzeyindeki öğrencilerin, konu ile doğrudan ilişkin olmalarına dayanılarak, taksim icrâsı ile taksim icrâsına yönelik tutumlarının daha ilişkin olduğu düşünülmektedir. Taksim icrâ etmeye yönelik tutum kavramı ise, öğrencilerin taksim icrâsına yönelik belleklerinde saklı tuttukları olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerin ortaya çıkardığı bir ürün olarak yorumlanabilmektedir. Öğrencilerin taksim icrâsına karşı geliştirdikleri tutumların ölçülmesi, olumsuz tutum gösterdikleri boyutların belirlenmesi ve bu boyutlara karşı tutumlarının istendik yönde değiştirilmesi

için gerekli çalışmaların yapılmasının, öğrencilerin akademik ve icrâsal alanlardaki gelişimlerini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Taksim özgün melodilerden oluşması, dinleyicinin kulağını kendinden sonra gelecek olan eserin makamına hazırlaması, Mevlevî ayinlerinin, klâsik fasılların ve dinî müziğimizin hususi ayinlerinin vb. diğer türlerin başında ya da arasında icrâ edilmesi yönü ile Türk müziğindeki yerinin ve öneminin açıkça belirtildiği görülmektedir.

Yapılan literatür taraması sonucunda, taksim icrâ etmeye yönelik öğrenci tutumunu değerlendirecek bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Bu doğrultuda bu çalışmada, Türk müziği eğitimi veren lisans düzeyindeki devlet konservatuvarlarında öğrenim gören öğrencilere yönelik, Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik bir tutum ölçeği geliştirmek amaçlanmıştır.

Araştırmanın Problem Cümlesi

Lisans düzeyinde Türk müziği eğitimi veren devlet konservatuvarlarında öğrenim gören öğrencilerin taksim icrâ etmeye yönelik tutumları nasıldır?

Araştırmanın Alt Problemleri

1. Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin geçerliği nasıldır?
  - 1.1. Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin kapsam geçerliği nasıldır?
  - 1.2. Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin yapı geçerliği nasıldır?
2. Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin güvenirliği ne düzeydedir?
  - 2.1. Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin Cronbach Alpha güvenirliği ne düzeydedir?
  - 2.2. Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin madde- toplam test korelasyonu ne düzeydedir?
  - 2.3. Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin test- tekrar- test güvenirliği ne düzeydedir?

Araştırmanın Önemi

Emprovizasyon (improvisation) diye adlandırılan sözsüz ve çalgı ürünü olan taksim, halk dilinde doğaçlama olarak karşılık bulmaktadır. Taksim, icrâcısına özgün melodilerden oluşan, dinleyicinin kulağını taksimden sonra gelecek olan eserin makamına hazırlayan, bir usûle bağlı kalınmadan icrâ edilebilen bir form olarak açıklanabilmektedir. Taksim icrâsı genel anlamda, her an icrâ edilebilmekte olan, icrâcısının nazari bilgisi, enstrüman hakimiyeti, duygu, düşünce ve davranış bütünlüklerinden meydana gelmektedir.

Bireylerin herhangi bir durum ya da olay karşısında deneyim, bilgi, duygu ve güdülerine dayanarak örgütlemiş olduğu, zihinsel, duygusal ve davranışsal bir tepki ön eğilimi olarak bilinen tutumun, taksim icrâ etmeye yönelik davranışların ortaya çıkarılmasında da önemli olduğu düşünülmektedir. Literatür taraması sonucunda, taksim icrâ etmeye yönelik lisans düzeyinde öğrenci tutumunu ölçebilecek bir ölçme aracına rastlanılmadığı ve bu doğrultuda taksim icrâ etmeye yönelik tutumların geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı ile ölçülmesinin gerekli olacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu ölçek, Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik geliştirilecek olan ilk ölçek olması açısından ve Türk müziği alanına sağlayacağı katkı bakımından da önem arz etmektedir.

Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın çalışma grubunun soruları içtenlikle ve samimi olarak cevapladığı varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma 2019-2020 eğitim- öğretim yılında, Türk müziği eğitimi veren devlet konservatuvarının lisans düzeyindeki 3. ve 4. sınıflarında öğrenim gören ve Türk sanat müziği çalgısı icrâ eden (vurmalı çalgı icrâ eden öğrenciler hariç) öğrenciler ile sınırlıdır. Çalışma Türkiye'nin yedi bölgesinde yer alan 15 farklı üniversite ile sınırlandırılmıştır.

Aynı zamanda bu araştırmada geliştirilen taksim icrâsına yönelik tutum ölçeğinin güvenilirlik aşamasının son bölümünde test-tekrar-test yöntemi kullanılmıştır. 28 Şubat 2020 tarihinde ilki gerçekleştirilen test- tekrar- test yöntemi çalışmasına Afyon Kocatepe Üniversitesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi ve Ege Üniversitesinde öğrenim görmekte olan toplamda 70 öğrenci uygulamaya katılmıştır. Fakat ilk uygulamanın

ardından üç hafta sonra tekrarı yapılacak olan test-tekrar-test yöntemi uygulaması, corona virüs salgınının kısa sürede dünyaya yayılması ve binlerce insanın ölümüne yol açmasının ardından, Dünya Sağlık Örgütü tarafından corona virüs pandemisi ilan edilmesi ile yarım kalmıştır. 16 Mart 2020 ile tüm eğitim kurumlarının eğitim- öğretime ara vermesi çalışmamızı olumsuz etkilemiş olup, test-tekrar-test yönteminde ulaşmayı hedeflediğimiz öğrenci sayısının düşmesine sebep olmuştur. Bu sebeple bu araştırma, test-tekrar-test yönteminin son bölümünde ulaşılabilen 15 öğrenci ile sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM I: KURAMSAL ÇERÇEVE

İlköğretim ve orta öğretim müzik derslerine yönelik geliştirilen tutum ölçekleri, bireysel çalgılara yönelik geliştirilen tutum ölçekleri, lisans düzeyinde Türk müziği dersine yönelik geliştirilen tutum ölçekleri ile ilgili birçok çalışma mevcuttur. Yapılan çalışmalarda tutum ölçeklerinin ilgili çalışmalar dâhilinde kullanılabilirliği, geçerliği ve güvenilirliği incelenmiştir. Bu çalışmalarda genel olarak betimsel yöntemler kullanılmış ve ayrıca nitel- nicel veriler alınarak öğrenci, uzman görüş ve düşüncelerine yer verilmiştir. Bu çalışmanın kapsamı çerçevesindeki çalışmalar kısaca tanıtılmıştır.

1.1. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

1.1.1. İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrencilerle Yapılmış Çalışmalar

Nevruz, (2018) tarafından yapılan çalışmada, 6. ve 7. sınıf ortaokul öğrencilerinin öğrenme stilleri, müzik ders kazanımlarının gerçekleşme düzeyi ve derse yönelik tutumları incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden ve 6. sınıf öğrencilerinin 7. sınıf öğrencilerinden daha yüksek ve olumlu tutum puanlarına sahip olduğu, yerleştiren öğrenme stili ve çoklu öğrenme stillerine sahip öğrencilerin diğer stillere sahip akranlarına kıyasla daha olumlu tutumlar sergilemekte olduğu görülmüştür. Ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin müzik dersine yönelik tutumları ile kazanımlara ulaşma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Kopar, (2016) çalışmasında Anadolu lisesi öğrencilerinin müzik derslerindeki Türk müziği konularına ilişkin tutumlarını farklı değişkenler açısından incelemiştir. 10. ve 11. sınıf düzeyinde ve müzik dersi alan 709 öğrenci ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin müzik derslerindeki Türk müziği konularına yönelik tutumlarının genel olarak olumsuz olduğu, Devlet Anadolu lisesi öğrencilerinin tutumlarının, özel Anadolu lisesi öğrencilerinin tutumlarından daha olumlu olduğu gözlemlenmiştir. Öğrencilerin tutumları, dinlemeyi tercih ettikleri ve aile içerisinde dinlenen müzik türüne, ailelerin eğitim seviyelerine, mesleklerine, ortalama gelir durumuna, çaldıkları çalgı türüne, aile içerisinde Türk müziği ile ilgilenen bireylerin var olup olmamasına ve Devlet Anadolu lisesi öğrencilerinin okullarının mevcut bulunduğu bölgeye göre anlamlı düzeyde fark olduğu görülmüştür.

Özdemir, (2014)'in temel sanat eğitiminde disiplinler arası yaklaşıma dayalı (müzik destekli) uygulamanın öğrenci başarı düzeyine etkisini incelediği çalışmasında, güzel sanatlar ve spor lisesi resim bölümünde öğrenim gören onuncu sınıf öğrencileri araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada deneysel desen araştırma modeli kullanılmış ve görüşme formuna dayalı olarak, içerik çözümlemesinden faydalanılmıştır. Tutum ölçeği veri analiz sonuçlarına göre, deney grubunda kontrol grubuna göre anlamlı bir artış görülmüştür. Deney grubu başarı ölçeği veri analizinde anlamlı bir farklılıkla karşılaşılmamasına rağmen, uygulamanın öğrencilerin tutumlarında anlamlı bir ilişki olduğu, buna bağlı olarak çalışmalarında ufku açtığı, bakış açılarını değiştirdiği ve geleneksel yöntemlerden gelen alışkanlıklardan kurtulma davranışı gösterdiği gözlemlenmiştir.

Öztürk ve Kalyoncu, (2014)'nin ilköğretim 6. sınıf müzik dersi için geliştirdiği tutum ölçeği ilköğretim okullarında öğrenim gören 250 altıncı sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Öztürk ve Kalyoncu araştırmalarında, beşli derecelendirme kategorilerinin orta noktasına denk gelen ifadeye “Kararsızım”, “Fikrim Yok” veya “Bilmiyorum” gibi ifadeler yazmaktan özellikle kaçınıldığını belirtmektedirler. Bunun nedenini ise bu gibi ifadelerin bireylerin tutumları hakkında bilgi vermediğini, tutumları ile ilgili bir derece göstermediğini ve daha çok ilişiksizliği ifade ettiğini düşünmektedirler. Bu nedenle; deneme uygulamasından önce, orta noktada “Az katılıyorum” ifadesini uygun gördüklerini belirtmektedirler. Ancak, ölçek geliştirme süreci sonundaki analiz ve değerlendirmelerinde; “Az Katılıyorum” ifadesinin de tam orta dereceyi göstermediğini düşünmektedirler. Sonuç olarak bundan sonra ölçeğin başka çalışmalarda kullanılması durumunda, orta noktanın "Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum" şeklinde ifade edilmesini ve ölçeğin bu şekli ile tekrardan 'geçerlik' ve 'güvenirlilik' işlemlerine tabi tutulup kullanılmasını önermektedirler.

Umuzdaş, (2012) ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin müzik dersine ilişkin tutumlarını ölçmek amacı ile müzik dersine ilişkin tutum ölçeğini geliştirmiştir. Ölçek Antalya’da üç farklı ilköğretim okulunda öğrenim gören 692 öğrenciye uygulanmıştır. Sonuç olarak ilköğretim müzik dersine ilişkin geliştirilen tutum ölçeğinin geçerli ve güvenilir olduğu görülmüştür.

Variş ve Cesur, (2012)'un ortaöğretim düzeyi müzik dersine yönelik geliştirilen tutum ölçeği Samsun Aziz Atik Anadolu Öğretmen Lisesi 10. ve 11. sınıflarda öğrenim görmekte olan toplam 180 öğrenciye uygulanmıştır. Hazırlanan ölçek toplam 18 maddeli ve 3 faktörlü olarak geliştirilmiştir. Sonuç olarak ortaöğretim düzeyi müzik dersine yönelik hazırlanan tutum ölçeğinin, ortaöğretim öğrencilerinin müzik dersine yönelik tutumlarını ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu görülmüştür.

Özmenteş, (2006) ilköğretim 4. ve 5. sınıf düzeyindeki öğrencilerin müzik dersine yönelik tutumlarını ölçmek amacı ile müzik dersine yönelik bir tutum ölçeği geliştirmiştir. Gerekli düzeltmeleri yapılan 53 maddelik ölçek İzmir Buca İlköğretim Okulunda ve İzmir Buca Meşkure Şamlı İlköğretim Okulunda okuyan 252 öğrenciye uygulanmıştır. Yapılan analizlerden sonra toplam 20 maddeye ve tek faktöre sahip bir ölçek elde edilmiştir. Müzik Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin, ilköğretim 4. ve 5. sınıf düzeyindeki öğrencilerin müzik dersine yönelik tutumlarını ölçmekte geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kocabaş, (1997)'in, temel eğitim II. kademe öğrencileri için geliştirdiği müziğe ilişkin tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması, İzmir Dokuz Eylül Ortaokulunda orta 1., 2. ve 3. sınıflarda öğrenim görmekte olan 284 öğrenciye uygulanmıştır. Toplam 30 maddesi bulunan ve üçlü Likert tipine sahip olan bir ölçek geliştirilmiş olup, yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin altı faktörlü olduğu gözlemlenmiştir. Elde edilen bulgular ışığında ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır.

Shaw ve Tomcala, (1976)'nın "A Music Attitude Scale For Use With Upper Elementary School Children" başlıklı çalışmalarında Likert tipi bir ölçekleme prosedürü kullanmış ve yanıtlar faktör analizi kullanılarak yorumlanmıştır. İlk ölçek 34 maddeden meydana gelmiştir. Faktör yüklemeleri, ölçme aracının birkaç farklı faktörü ölçtüğünü göstermiş, bu nedenle ölçülen müzik tutumunun birkaç spesifik tanımlanabilir kategoriden ziyade faktörlerin bir bileşimi olduğu varsayılmıştır. Son revizyon için döndürülmüş faktör matrisi, birçoğu bağımsız olan 14 faktörü göstermiş, ölçme aracının müzik tutumunun çeşitli yönlerini ölçtüğü sonucuna varılmıştır. İki gruptaki çocukların tutumları karşılaştırılmış ve bu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Tutum ölçeği düşük sosyoekonomik azınlık okulundan beşinci sınıf öğrencilerinin (N = 95) pilot grubuna uygulanmıştır. Sonuç olarak yazarlar bu ölçme aracının pilot aşamada olduğunu

düşünmektedirler. Bu nedenle ölçme aracını kullanırken dikkatli olunması gerektiği vurgulanmış; ancak, başka bir uygun aracın bulunamayacağı ve çalışmalarda kullanımını da garanti altına almak için yeterli yapı geçerliğinin bulunduğunu da belirtmişlerdir.

1.1.2. Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerle Yapılmış Çalışmalar

Halvaşı, (2019) amacı müzik eğitim fakültesi eğitim bölümlerinde piyano dersleri alan öğretmen adaylarının tutumlarını ortaya koymak olan, “Attitudes of Pre-service Music Teachers Studying in Undergraduate Programs in Turkey Towards Piano Courses” başlıklı bir çalışma yapmıştır. Araştırma Marmara Üniversitesi ve Atatürk Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümü öğrencilerine uygulanmıştır (N = 30). Yapılan analizler sonucunda 28 maddeden oluşan ölçekte, öğrencilerin tutum düzeyleri ve bazı değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür.

Büyükcengiz, (2019) eğitim fakültesi güzel sanatlar eğitimi bölümü müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin koro eğitimi dersine yönelik tutumlarını incelemek için geliştirdiği ölçeği, 348 müzik eğitimi anabilim dalı öğrencisine uygulamıştır. Araştırma sonucunda 27 maddelik, 4 faktörlü geçerli ve güvenilir bir koro dersine yönelik tutum ölçeği geliştirilmiştir. Bununla birlikte müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin koro dersine yönelik tutumları cinsiyet, bölüm ve sınıf seviyesi yönünden karşılaştırılmış ve anlamlı fark bulunmuştur.

Cengiz, (2018) müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin armoni-kontrpuan-eşlik dersine ilişkin tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemek amacı ile geliştirdiği ölçeği 261 öğrenciye uygulamıştır. Araştırmanın örneklemini, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim görmekte olan ve armoni-kontrpuan-eşlik dersini almış lisans 3. ve 4. sınıf düzeyindeki öğrenciler oluşturmaktadır. 21 maddeden oluşan armoni dersine ilişkin tutum ölçeği tek boyutlu olarak geliştirilmiştir. Elde edilen bulguların sonucunda öğrencilerin armoni-kontrpuan-eşlik dersine ilişkin tutum puanlarının yüksek oranda olumlu olduğu görülmüştür. Öğrencilerin armoni-kontrpuan-eşlik dersine ilişkin tutumlarının eğitim görülen üniversitelere göre farklılık gösterdiği fakat cinsiyet, mezun olunan orta öğretim kurumu,

bireysel çalgı, yaş ve dinlenen müzik türü değişkenlerine göre ise farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Doğan, (2017) çalışmasında keman dersine yönelik tutum ölçeği geliştirmek amacı ile müzik öğretmeni yetiştiren kurumlardaki öğrencilerin keman dersindeki başarı düzeylerini yordayan öğrenmeye ilişkin özellikleri incelemiştir. Araştırmaya 521 lisans öğrencisi dâhil olmuştur. Ölçeğin 19 maddeye ve iki faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Genel olarak elde edilen bulgular ışığında keman dersine yönelik geliştirilen tutum ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır.

Hüzmeli, (2017) müzik öğretmeni adaylarının mesleklerine karşı tutum ve ders çalışma yaklaşımlarını incelemek amacı ile müzik öğretmenliği mesleğine yönelik bir tutum ölçeği kullanmıştır. Çalışma verileri Trabzon, Çanakkale, Van, Bolu, Malatya, Bursa, İstanbul ve Erzurum illerinde bulunan üniversitelerin müzik öğretmenliği bölümünde öğrenim gören toplam 275 öğretmen adayından elde edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda toplam 19 maddeden oluşan iki faktörlü bir ölçek elde edilmiştir. Elde edilen veriler ışığında müzik öğretmenliği mesleğine ilişkin tutum düzeylerinin yüksek olduğu, ölçeğin tüm alt boyutlarının da bu sonucu desteklediği gözlemlenmiştir.

Kılınçer ve Toptaş, (2017) çalgı eğitiminde deşifre yapmaya yönelik geliştirdikleri tutum ölçeğini, Atatürk, İnönü, Çanakkale 18 Mart, Cumhuriyet ve Gaziosmanpaşa Üniversitelerinin müzik eğitimi anabilim dallarında öğrenim gören 270 öğrenciye uygulamıştır. Ölçeğin 26 maddeden oluşan dört boyutlu bir yapıya sahip olduğu belirtilmiştir. Elde edilen veriler ışığında, müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin çalgı eğitiminde deşifre yapmaya yönelik tutumlarının, cinsiyet ve sınıf düzeyine göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ergin ve Durak, (2016)'ın geliştirdiği deşifre çalma tutum ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, müzik eğitimi anabilim dallarında öğrenim gören öğrencilerin çalgıda deşifre yapmaya yönelik tutumlarını belirlemeyi amaç edinmiştir. Oluşturulan ölçeğin taslak hali dört farklı üniversitenin müzik eğitimi anabilim dallarında öğrenim görmekte olan 400 öğrenciye deneme uygulaması olarak uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda 19 maddeli ve dört faktörlü nihai ölçek elde edilmiş, ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu görülmüştür.

Küçükosmanoğlu ve diğerleri, (2016)'nin, müzik eğitiminde çalgı çalışma yöntemlerine yönelik geliştirdikleri ölçeğin yapılan analizler sonucunda tek boyutta toplandığı ve 16 maddeden oluştuğu saptanmıştır. Araştırma müzik eğitimi anabilim dalında öğrenim gören 330 öğrenciye uygulanmıştır. Sonuç olarak müzik eğitiminde çalgı çalışma yöntemleri ölçeğinin, öğrencilerin çalışma yöntemleri düzeylerinin belirlenmesinde güvenle kullanılabileceği tespit edilmiştir.

Öztopalan ve Canakay, (2016) konservatuvarların orkestra derslerine yönelik bir tutum ölçeği geliştirmişlerdir. Araştırmanın örneklemini Dokuz Eylül Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Trakya Üniversitesi Devlet Konservatuvarları, Bilkent Üniversitesi Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi Müzik Bölümü ve Yaşar Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Müzik Bölümünde orkestra dersini alan 212 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Ölçeğin son hali dört alt faktörde toplanan 25 tutum maddesinden oluşmuştur. Sonuç olarak konservatuvarlarda orkestra dersi alan lisans öğrencilerinin, orkestra dersine ilişkin tutumlarını geçerli ve güvenilir olarak ölçebileceği bir ölçek geliştirilmiş olduğu sonucu elde edilmiştir.

Bakıoğlu ve Kurtuldu, (2015) çalışmalarında piyano dersine yönelik bir tutum ölçeği geliştirmişlerdir. Yapmış oldukları araştırmanın örneklemini Karadeniz Teknik Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği programında piyano eğitimi alan toplam 156 öğrenci oluşturmaktadır. Tüm istatistik ölçümler ve analiz sonucunda elde edilen ölçeğin 39 maddelik nihai formunun geçerli ve güvenilir olduğu, piyano eğitimi kapsamındaki tüm akademik çalışmalarda kullanılabilecek kapasitede olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Eldemir, (2015) araştırmasında geleneksel Türk sanat müziği dersine yönelik bir tutum ölçeği geliştirmiştir. Bu araştırma analizleri sonucunda ölçeğin iki faktörlü ve 14 maddeden oluştuğu görülmüştür. Çalışmanın örneklemini Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Gaziosmanpaşa Üniversitesi Müzik Eğitimi Anabilim Dallarında öğrenim gören, geleneksel Türk sanat müziği dersini almış veya almakta olan 258 kişinin temsil ettiği 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Elde edilen bütün bu bulgular değerlendirildiğinde, geliştirilen geleneksel Türk sanat müziği dersi tutum ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır.

Küçükosmanoğlu, (2015)'nin müzik biçimleri dersine yönelik geliştirmiş olduğu tutum ölçeği, müzik biçimleri dersini almış, Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Anabilim Dalı 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşan 118 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçekte yapılan analizlerden sonra toplam 17 maddeyi içeren müzik biçimleri dersine yönelik bir tutum ölçeği hazırlanmıştır. Ölçekte tutumun duyuşsal, ilgi ve ilgi boyutu ele alınmıştır. Sonuç olarak, müzik biçimleri dersine yönelik geliştirilen tutum ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu görülmüştür.

Şen ve Şentürk, (2015) öğrencilerin, eğitim fakülteleri güzel sanatlar eğitimi bölümü, müzik eğitimi anabilim dalı öğretim programında yer alan geleneksel Türk müziği derslerine yönelik tutumlarını belirlemeyi amaç edinen, geleneksel Türk müziği derslerine yönelik bir tutum ölçeği geliştirmişlerdir. Araştırmaya Harran Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi müzik eğitimi anabilim dallarının 4. sınıflarında öğrenim gören toplam 202 öğrenci katılmıştır. Geçerlik ve güvenilirliği test edilen 24 maddeli bir ölçeğin geliştirildiği görülmektedir. Ölçeğin Türk müziği derslerine ilişkin tutumların belirlenmesinde güvenle kullanılacak bir ölçme aracı olduğu görülmüştür.

Yalçınkaya ve Eldemir, (2013)'in geliştirmiş oldukları bireysel çalgı dersine ilişkin tutum ölçeğinin örneklemini, Gazi Üniversitesi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve Pamukkale Üniversitesi Müzik Öğretmenliği Anabilim Dallarını ile Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümünde öğrenim gören 373 öğrenci oluşturmaktadır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda iki faktörden oluşan 18 maddelik bir tutum ölçeği elde edilmiştir. Tüm bu sonuçlara bakılarak geliştirilen bu ölçeğin, müzik eğitimi anabilim dalında mesleki müzik eğitimi almakta olan bireylerin, bireysel çalgı dersine ilişkin tutumunun ölçülmesinde kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu görülmektedir.

Bakıoğlu, (2012) müzik öğretmenliği programı öğrencileri ile devlet konservatuvarı müzik bölümü öğrencilerinin piyano çalgısına yönelik tutumlarını karşılaştırmak amacı ile bir tutum ölçeği geliştirmiştir. Araştırmaya dokuz farklı eğitim fakültesi ve on dört farklı devlet konservatuvarında öğrenim gören toplam 954 öğrenci dâhil olmuştur. Hazırlanan ölçek öncelikle 156 kişilik bir gruba uygulanmış ve bu uygulamadan sonra ölçek 39 maddeye düşürülmüştür. Geri kalan 39 maddenin geçerlik ve güvenilirlikleri yüksek olduğu hesaplandıktan sonra asıl örneklem grubuna

uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda; eğitim fakülteleri müzik öğrencilerinin devlet konservatuvarı müzik öğrencilerine göre ilgi, yargı ve kararlılık tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Umuzdaş, (2012) çalışmasında, viyolonsel öğrenimi almakta olan öğrencilerin viyolonsel dersine ilişkin tutumlarını ölçmekte kullanılacak bir ölçme aracı geliştirmek amacı ile viyolonsel dersine yönelik bir tutum ölçeği geliştirmiştir. Geliştirilen bu ölçek için 35 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Bu ölçek Türkiye’deki eğitim fakültelerinde viyolonsel eğitimi almakta olan 248 lisans öğrencisine uygulanmıştır. Sonuç olarak bu ölçeğin viyolonsel öğrencilerinin viyolonsel dersine ilişkin tutumlarını geçerli ve güvenilir olarak ölçebileceği belirtilmiştir.

Topoğlu ve Erden, (2012)’in bireysel çalgı eğitimi dersine yönelik geliştirdikleri tutum ölçeği, Türkiye koşullarında lisans düzeyinde öğrenim görmekte olan 1., 2., 3. ve 4. sınıf düzeyindeki 265 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin toplam 27 madde ve tek faktörden oluştuğu saptanmıştır. Sonuç olarak bireysel çalgı eğitimi dersine yönelik geliştirilen tutum ölçeğinin, eğitim fakültesi müzik eğitimi anabilim dalları lisans programında öğrenim gören öğrencilerin tutumlarını ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu görülmüştür.

Uçaner, (2011) tarafından müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin “Türk müzik tarihi” dersine yönelik tutum ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin farklı değişkenler açısından değerlendirilmesinin yapıldığı çalışmaya, Türkiye’deki on iki farklı üniversitenin eğitim fakültesi müzik eğitimi anabilim dalında öğrenim gören 2., 3. ve 4. sınıf düzeyinde toplam 871 öğrenci katılmıştır. Ölçek 40 maddeden meydana gelmiştir. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin Türk müzik tarihi dersine ilişkin tutumlarının olumlu olduğu gözlemlenmiştir. Öğrencilerin Türk müzik tarihi dersine ilişkin tutumlarının üniversitelere, sınıflara, bireysel çalgı ve gruplarına, üniversiteye geldikleri bölgelere, babalarının eğitim durumuna, cinsiyete, ailelerinde Türk müziği ile ilgilenen bireylerin bulunup bulunmamasına, ailede Türk müziği ile ilgilenen bireylerin akraba yakınlık derecesine göre anlamlı düzeyde fark olduğu saptanmıştır.

Tufan ve Güdek, (2008) tarafından eğitim fakültesi müzik eğitimi bölümü öğrencilerinin müzik öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarını ölçmek amacı ile müzik öğretmenliği mesleğine yönelik bir tutum ölçeği geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve

güvenirlilik çalışmaları, üç üniversitede müzik eğitimi bölümü son sınıf düzeyindeki 194 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Elde edilen bulgular, ölçeğin, öğrencilerin müzik öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarını ölçmekte kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir.

Tufan ve Güdek, (2008)'in piyano dersine yönelik geliştirmiş oldukları tutum ölçeğinin örneklemini, İnönü Üniversitesi, Niğde Üniversitesi ve Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Öğretmenliği Anabilim Dallarında öğrenim görmekte olan 316 öğrenci oluşturmuştur. Ölçek üzerinde yapılan gerekli analizlerden sonra 39 maddeli bir ölçek hazırlanmıştır. Sonuç olarak hazırlanan ölçeğin, müzik eğitimcileri ve araştırmacıları tarafından piyano dersine yönelik tutumları saptamada ve ortaya çıkan sonuçlarla var olan sorunları çözmeye kullanılabileceği ve müzik öğretmenliği anabilim dallarında öğrenim görmekte olan öğrencilerin piyano derslerine yönelik tutumlarını ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır.

Canakay, (2006) öğrenci başarısını etkileyen tutumların ölçülmesinde kullanılması amacı ile müzik teorisi dersine ilişkin bir tutum ölçeği geliştirmiştir. Geliştirilen bu ölçeğin 45 maddeden oluşan ön deneme formunun uygulanmasından sonra tüm maddelerinin tek faktörde toplandığı görülmüştür. Hazırlanan ölçek Dokuz Eylül Üniversitesi, Pamukkale Üniversitesi ve Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültelerinin Müzik Eğitimi Anabilim Dallarında öğrenim gören 225 öğrenciye uygulanmıştır. Ayrıca Canakay çalışmasında; araştırma süresince elde etmiş olduğu veriler ışığında, müzik eğitiminin temelini oluşturan Müzik Teorisi gibi teorik derslerin haftalık ders saatlerinin ve öğretim programı içerisindeki sürelerinin artması gerektiği önerisinde bulunmuştur.

Otacıoğlu, (2005) çalışmasında müzik öğretmenliği piyano eğitimi dersi için, piyano dersine yönelik bir tutum ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, Dr. Serap Emir' in "Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği" nden piyano eğitimi dersine uyarlanması ile elde edilmiştir. Yapılan analizlerden sonra ölçeğe 28 madde seçilmiştir. Sonuç olarak; programlandırılmış öğretime bağlı olarak verilen eğitim, klasik eğitim yöntemi ile karşılaştırıldığında daha iyi öğrenmeye neden olmuştur ayrıca araştırma, eğitimin başında belirlenen bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olmak üzere üç farklı boyutta somutlaştırılmış davranışlara ulaşıldığını belirtmiştir.

1.1.3. Farklı Seviyelerdeki Bireylerle Yapılan Çalışmalar

Engin, (2012) çalışmasında betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modelini kullanarak, müzisyenlerin kişilik özelliklerini, çalgılarına yönelik tutumlarını ve motivasyon düzeylerini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini konservatuvarlar, eğitim fakülteleri, güzel sanatlar fakülteleri ve güzel sanatlar liselerinde çalışan bireyler, orkestra müzisyenleri, profesyonel müzik eğitimi almamış olup müzikle profesyonel olarak ilgilenen 307 birey kapsamaktadır. Yapılan analizler sonucunda 38 madde ve altı alt boyuttan oluşan ölçek için test-tekrar-test uygulaması yapılmış ve pearson çarpım moment korelasyon analizi sonrasında tüm alt boyutlar ve ölçek toplam puanı için puanlar arası korelasyon pozitif yönde ve yüksek derecede anlamlı bulunmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; müzisyenlerin kişilik özellikleri ile çalgılarına ilişkin tutumları arasında ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Ersoydan, (2009) araştırmasında çağdaş Türk koro müziği dağarının müzik eğitimi öğretmenliği ana bilim dallarında yer alma durumunu, üç bölümden meydana gelen tutum ölçeği kullanarak incelemiştir. İlk bölümde yedi adet demografik sorular, ikinci bölümde beşli Likert tipinde 30 madde ve üçüncü bölümünde de akademisyenlere en çok seslendirdikleri çağdaş Türk koro müziği yapıtları sorulmuştur. Yapılan analizler sonucu geliştirilen tutum ölçeğinin geçerli olduğu ve güvenle uygulanabileceği sonucuna varılmıştır. Çağdaş Türk koro müziği yapıtlarının, müzik eğitimi anabilim dalı koro dağarında yeterince yer aldığı, ancak yeni eserlerin bestelenmesine ihtiyaç duyulduğu, hali hazırda bulunan eserlerin yetersiz olmasından dolayı bu durumun aynı eserlerin tekrarlanmasına sebebiyet verdiği görülmüştür.

İlgili yayınlar incelendiğinde, ölçek geliştirmede kullanılan ölçeklerin önemi, müzik öğretmeni adaylarının mesleklerine ilişkin görüşlerinin önemi, ilk ve orta öğretimde müzik derslerinin önemi ve lisans düzeyindeki öğrencilerin bireysel çalgılarına yönelik tutumlarının belirlenmesinin önemi gibi konuların üzerinde durulduğu gözlenmektedir. Yapılan çalışmaların bulguları; tutum ölçeklerinin Türk müziği eğitimi veren konservatuvarlarda, müzik eğitim fakültelerinde ve güzel sanatlar fakültelerindeki müzik eğitime yönelik dersler ile ilköğretim ve orta öğretim kurumlarının müfredat listelerinde bulunan müzik derslerinde kullanılmasını desteklemekte olduğu, bunun öğrenci ve öğretmen üzerinde olumlu yönde etkileri olabileceğini vurgulamaktadır. Bu çalışmada ise, incelenen araştırmaların bulgularına dayalı sonuç ve önerilere bağlı

olarak, Türk müziğinde taksim icrâsına yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması yapılmıştır. Ayrıca Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum çalışmalarına daha fazla yer verilmesiyle desteklenmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM II: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu (evren ve örnekleme), veri toplama araçları, elde edilen verilerin çözümlenmesinde kullanılacak istatistikî yöntemler ve teknikler belirtilmiştir.

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma yükseköğretim kurumuna bağlı, Türk müziği eğitimi veren devlet konservatuvarlarında, Türk sanat müziği enstrümanı icrâ eden (vurmalı çalgılar hariç) 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin taksim icrâsına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla kullanılacak bir ölçek geliştirmeyi amaçlayan, tarama modelinde bir çalışmadır. Tarama modelleri, geçmişte ya da günümüzde var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan nesne, birey ya da herhangi bir olay, kendi şartları dahilinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Hiçbir şekilde onları değiştirme veya etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2005: 77). Tarama modelleri daha çok “ne, nerede, ne zaman, hangi düzeyde, ne kadar sıklıkta, nasıl” vb. soruların yanıtlandırılması ile ilgilidir (Büyüköztürk ve ark., 2018: 184). Aynı zamanda tarama modelleri evrende, onunla ilgili genel bir düşünceye varmak amaçlanarak, evrenin tümü ya da evrenin içerisinden alınacak bir grup üzerinde yapılan araştırma modelidir (Karasar, 1994: 79).

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evreni, Türkiye’de lisans düzeyinde Türk müziği eğitimi veren devlet konservatuvarlarında, Türk sanat müziği çalgısı icrâ eden (vurmalı çalgılar hariç) 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu araştırmanın örneklemini ise, Türkiye’de farklı bölgelerden basit tesadüfî örnekleme (simple random sampling) yöntemi ile seçilmiş, hiçbir yanlılık aranmadan belirlenmiş ve seçilen üniversitelerin devlet konservatuvarlarında, 2019-2020 eğitim-öğretim yılları içerisinde öğrenim gören ve Türk sanat müziği çalgısı icrâ eden 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Basit tesadüfî örnekleme, evrende bulunan tüm unsurların birbirine eşit biçimde seçilme şansına sahip oldukları örnekleme yöntemidir (Karasar, 2005: 113).

Lisans 1. ve 2. sınıflar, belirli bir nazari bilgi ve makam bilgisine henüz ulaşmış olmadıkları, bireysel çalgıları üzerinde hâkimiyetin tam anlamıyla sağlanmış olmadığı,

her öğrencinin belirli bir alt yapıya sahip olarak lisans eğitimine başlamadığı ve taksim icrâ edebilecek düzeyde olmadığı düşünülerek çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Tablo 6. 2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılında Türk Müziği Eğitimi Veren Devlet Konservatuvarlarında, Türk Sanat Müziği Çalgısı İcra Eden 3. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Seviyelerine Göre Dağılımı

Üniversiteler	Sınıf Seviyeleri		Toplam
	3.Sınıf	4.Sınıf	
Akdeniz Üniversitesi	2	9	11
Kafkas Üniversitesi	6	8	14
Fırat Üniversitesi	9	17	26
Selçuk Üniversitesi	10	5	15
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	5	11	16
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	8	6	14
Ege Üniversitesi	26	25	51
Gaziantep Üniversitesi	14	27	41
Dicle Üniversitesi	4	12	16
Afyon Kocatepe Üniversitesi	19	18	37
İstanbul Üniversitesi	5	3	8
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	9	2	11
İstanbul Teknik Üniversitesi	3	20	23
Sakarya Üniversitesi	9	8	17
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	1	6	7
Toplam	130	177	307

Tablo 6’da her bir üniversiteden elde edilen verilere göre, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında 3. ve 4. sınıflardan ölçek uygulamasına katılan toplam öğrenci sayısı 307 kişidir. Her bir üniversiteden araştırmaya katılan öğrenci sayıları sırasıyla 3. ve 4. sınıf olmak üzere Akdeniz Üniversitesi’nden 2 ve 9, Kafkas Üniversitesi’nden 6 ve 8, Fırat Üniversitesi’nden 9 ve 17, Selçuk Üniversitesi’nden 10 ve 5, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi’nden 5 ve 11, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi’nden 8 ve 6, Ege Üniversitesi’nden 26 ve 25, Gaziantep Üniversitesi’nden 14 ve 27, Dicle Üniversitesi’nden 4 ve 12, Afyon Kocatepe Üniversitesi’nden 19 ve 18, İstanbul Üniversitesi’nden 5 ve 3, Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nden 9 ve 2, İstanbul Teknik

Üniversitesi'nden 3 ve 20, Sakarya Üniversitesi'nden 9 ve 8, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nden 1 ve 6 öğrenci olmak üzere toplamda 307 öğrenci ölçek uygulamasına katılmıştır.

Tablo 7. 2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılında Türk Müziği Eğitimi Veren Devlet Konservatuvarlarında, Türk Sanat Müziği Çalgısı İcra Eden 3. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Üniversiteler	Cinsiyet			Toplam
	Belirtilmemiş	Kız	Erkek	
Akdeniz Üniversitesi	0	4	7	11
Kafkas Üniversitesi	0	6	8	14
Fırat Üniversitesi	0	13	13	26
Selçuk Üniversitesi	0	4	11	15
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	0	3	13	16
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	0	9	5	14
Ege Üniversitesi	1	22	28	51
Gaziantep Üniversitesi	0	20	21	41
Dicle Üniversitesi	0	9	7	16
Afyon Kocatepe Üniversitesi	1	14	22	37
İstanbul Üniversitesi	0	3	5	8
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	0	4	7	11
İstanbul Teknik Üniversitesi	0	6	17	23
Sakarya Üniversitesi	0	2	15	17
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	0	1	6	7
Toplam	2	120	185	307

Tablo 7'de her bir üniversiteden elde edilen verilere göre, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında ölçek uygulamasına katılan 3. ve 4. sınıf düzeyindeki toplam 307 kişiden, araştırmaya katılan öğrenci cinsiyetleri sırasıyla kız ve erkek olmak üzere; Akdeniz Üniversitesi'nden 4 ve 7, Kafkas Üniversitesi'nden 6 ve 8, Fırat Üniversitesi'nden 13 ve 13, Selçuk Üniversitesi'nden 4 ve 11, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'nden 3 ve 13, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nden 9 ve 5, Ege Üniversitesi'nden 22 ve 28, 1 cinsiyet belirtmeyen, Gaziantep Üniversitesi'nden 20 ve 21, Dicle Üniversitesi'nden 9 ve 7, Afyon Kocatepe Üniversitesi'nden 14 ve 22, 1 cinsiyet belirtmeyen, İstanbul

Üniversitesi'nden 3 ve 5, Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nden 4 ve 7, İstanbul Teknik Üniversitesi'nden 6 ve 17, Sakarya Üniversitesi'nden 2 ve 15, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nden 1 ve 6 öğrenci olmak üzere toplamda 307 öğrenci ölçek uygulamasına katılmıştır.

Tablo 8. 2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılında Türk Müziği Eğitimi Veren Devlet Konservatuvarlarında, Türk Sanat Müziği Çalgısı İcra Eden 3. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Bireysel Çalgılarına Göre Dağılımı

Üniversiteler	Kanun	Klasik Kemeçe	Viyolonsel	Klarnet	Ud	Keman	Ney	Tanbur	Belirtilmeyen	Toplam
Akdeniz Üniversitesi	4	1	0	0	6	0	0	0	0	11
Kafkas Üniversitesi	1	0	0	0	7	4	2	0	0	14
Fırat Üniversitesi	4	2	2	1	6	6	4	0	1	26
Selçuk Üniversitesi	3	1	0	0	3	2	6	0	0	15
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	1	1	1	2	4	3	4	0	0	16
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	2	4	1	0	3	1	1	2	0	14
Ege Üniversitesi	5	5	5	3	4	11	8	10	0	51
Gaziantep Üniversitesi	6	2	2	0	11	15	2	3	0	41
Dicle Üniversitesi	1	2	0	0	2	11	0	0	0	16
Afyon Kocatepe Üniversitesi	4	1	4	0	13	6	2	7	0	37
İstanbul Üniversitesi	2	0	0	0	3	0	3	0	0	8
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	3	0	0	0	4	0	4	0	0	11
İstanbul Teknik Üniversitesi	3	4	0	1	4	4	6	1	0	23
Sakarya Üniversitesi	0	2	0	2	4	2	2	5	0	17
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	0	0	0	0	2	2	3	0	0	7
Toplam	39	25	15	9	76	67	47	28	1	307

Tablo 8'de her bir üniversiteden elde edilen verilere göre, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında ölçek uygulamasına katılan 3. ve 4. sınıf düzeyinde, bireysel çalgısı kanun olan 39, klasik kemeçe olan 25, viyolonsel olan 15, klarnet olan 9, ud olan 76, keman

olan 67, ney olan 47, tanbur olan 28 ve çalgısını belirtmeyen 1 kişi olmak üzere toplam 307 öğrenci araştırmaya katılmıştır.

Araştırmada Türk müziği devlet konservatuvarı 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin görüşlerine üç aşamada başvurulmuştur. Birinci aşamada 2018-2019 eğitim-öğretim yılında, ulaşılabilirlik açısından kolaylık sağlaması bakımından seçilen, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türk müziği devlet konservatuvarı 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören toplamda 40 kişilik bir öğrenci grubuna “Taksim icrâ etmeye yönelik duygu, düşünce ve görüşleriniz nelerdir?” konulu bir kompozisyon yazdırılmıştır. Kompozisyon formu Ek 1’de sunulmuştur.

İkinci aşamada, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi devlet konservatuvarı Türk müziği bölümü lisans 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören toplamda on kişilik bir gruba, ölçeğin maddelerinin öğrenciler tarafından anlaşılabilirliğini, yaklaşık uygulama süresini belirlemek ve deneme uygulamasından önce gerekli düzeltmeleri yapmak için ön deneme olarak uygulanmıştır.

Üçüncü ve son aşamada ise, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Akdeniz Üniversitesi, Kafkas Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, Dicle Üniversitesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi ve Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde öğrenim gören ve gönüllü olarak araştırmaya katılan toplam 307 lisans 3. ve 4. sınıf öğrencisine “ Türk Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeği”nin deneme formu uygulanmıştır. Bu araştırmada gönüllülük esas alınmış olup, uygulamaya katılan öğrencilerin hiçbiri araştırma için zorlanmamıştır. Deneme formunun uygulandığı grubun cinsiyete göre dağılımına bakıldığında; 120’sini kız öğrencilerin, 185’ini erkek öğrencilerin oluşturmuş olduğu, 2’sinin ise cinsiyetini belirtmemiş olduğu görülmektedir. Deneme uygulamasına katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre dağılımlarına bakıldığında; 130’unun lisans 3. sınıfta, 177’sinin ise lisans 4. sınıfta eğitim-öğretimlerine devam ettikleri görülmektedir. Deneme uygulamasına katılan öğrencilerin bireysel çalgılarına göre dağılımlarına bakıldığında ise; 39 kişinin kanun, 25 kişinin klasik kemençe, 15 kişinin viyolonsel, 9

kişinin klarnet, 76 kişinin ud, 67 kişinin keman, 47 kişinin ney, 28 kişinin tanbur icrâ ettikleri görülmektedir.

2.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Tutum ile ilgili araştırmaların, literatürde yapılan incelemeler sonucunda çoğunlukla ölçek geliştirilerek, hazır ölçek kullanılarak veya ölçek uyarlaması yapılarak saptandığı görülmüştür. Bu araştırmanın amacı Türk müziği eğitimi veren lisans düzeyindeki devlet konservatuvarlarında öğrenim gören öğrencilerin, taksim icrâ etmeye yönelik tutumlarını belirlemek ve bu doğrultuda araştırmacı tarafından geliştirilen Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. Bu amaçla geliştirilen ölçeğin geliştirilme aşamalarına ilişkin bilgiler aşağıda açıklanmaktadır.

2.3.1. Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilme Süreci

Araştırmacı tarafından geliştirilen taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin geliştirilme aşamasında aşağıdaki adımlar izlenmiştir:

1. Ölçekle ölçülecek niteliklerin belirlenmesi.
2. Ölçek maddelerinin yazılması.
3. Ölçek maddelerinin dil ve bilimsel denetimden geçirilmesi için uzman görüşüne sunulması.
4. Ölçek maddelerinin düzeltilmesi ve deneme formunun oluşturulması.
5. Deneme uygulamasının yapılması.
6. Deneme uygulamasından elde edilen verilerin işlenmesi, verilerin analizi ve nihai formun oluşturulması (Alatlı, 2012: 35).

Ölçekle Ölçülecek Niteliklerin Belirlenmesi

Tutum ölçeği geliştirme ve taksim formu kapsamında literatür taraması yapıldıktan sonra Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türk Müziği devlet konservatuvarı 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören toplamda 40 kişilik bir öğrenci grubu ile kompozisyon çalışması gerçekleştirilmiştir. Hem literatür taraması hem de genel olarak öğrencilerin

kompozisyonlarından yola çıkılarak ilgili faktörler belirlenmiş ve bu faktörlere uygun şekilde ölçek maddeleri yazılmıştır.

Ölçek Maddelerinin Yazılması

Bu aşamada “Hangi faktörler, hangi maddelerle en iyi ve en açık bir şekilde sorulabilir?” sorusuna cevaplar aranmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda öğrencilerin taksim icrâ etmeye yönelik duygu, düşünce ve görüşleri ile ilgili yazmış oldukları kompozisyonlar esas alınarak, öğrencilerin taksim icrâsına yönelik tutumlarına neden olabilecek, bütün boyutları kapsayacak bir şekilde 90 madde yazılmıştır. Tutumların ölçülmesinde, söz konusu tutuma ilişkin bir ölçeğin hazırlanarak uygulanması en sık rastlanılabilen yaklaşımdır. Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi aşamasında öncelikle araştırmacı tarafından benzer türdeki ölçekler incelenerek ilgili literatür taraması yapılmış ve geliştirilen ölçek, beşli Likert tipi formatında hazırlanmıştır. Ölçek , “Kesinlikle Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde derecelendirilmiştir. Olumlu ifadeli maddeler “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneğinden başlayarak 5, 4, 3, 2, 1 şeklinde puanlanırken, olumsuz ifadeli maddeler ters yönde işleyecek şekilde 1, 2, 3, 4, 5 olarak puanlanmıştır.

Ölçek Maddelerinin Dil ve Bilimsel Denetimden Geçirilmesi İçin Uzman Görüşüne Sunulması

Bu aşamada ölçeği inceleyen uzmanlara, ölçeğin geliştirilme amacı, kapsamı ve kendisinden beklenenlerin yer aldığı bir yönerge iletilmiştir. Uzmanlar her bir maddeye ilişkin görüşlerini “Bu Madde Uygun“, “Bu Madde Uygun değil” ve “Bu Madde Şu şekilde değiştirilsin” olarak belirtmişlerdir. Hazırlanan taslak ölçeğin uygunluğu için; bir ölçme ve değerlendirme uzmanı, bir Türk dili ve edebiyatı uzmanı ve beş Türk müziği uzmanı görüşlerine başvurulmuştur.

Ölçek Maddelerinin Düzeltilmesi ve Deneme Formunun Oluşturulması

Uzmanlardan elde edilen görüşler ışığında taslak ölçek maddelerinde gerekli düzeltmeler yapılmış ve yapılan bu düzeltmeler sonucunda ölçeğin 59 maddelik deneme formu oluşturulmuştur.

Deneme Uygulamasının Yapılması

Bu aşamada deneme uygulamasının yapılabilmesi için Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nden gerekli izin alınmıştır. Daha sonra ölçeğin anlaşılabilirliğini, yaklaşık uygulama süresini belirlemek ve deneme uygulamasından önce gerekli düzeltmeleri yapmak için, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşan on kişilik bir gruba ön deneme formu olarak uygulanmıştır. Bu uygulamaya katılan öğrencilerin altısı kız, dördü erkektir ve beşi lisans 4. sınıf, beşi ise lisans 3. sınıfta öğrenimine devam etmektedir. Uygulama esnasında ve sonrasında öğrencilerin görüşleri alınarak eksik ve anlaşılmayan noktalar üzerinde düzeltmeler yapılmıştır. Ön deneme formu, düzeltmeler yapıldıktan ve ortalama uygulama süresi belirlendikten sonra deneme uygulamasına hazır hale getirilmiştir.

Ölçeğin deneme formunun hazırlanması aşamasında ön incelemeden geçen maddelerden oluşan bir deneme formu düzenlenmiştir. Deneme formu 3 bölümden meydana gelmektedir;

- Yönerge,
- Kişisel Bilgiler,
- Maddeler ve cevap seçenekleri'dir.

Deneme formunda yer alan yönergede ölçeğin amacı ve yanıtlama biçimine ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Kişisel bilgiler bölümünde, katılımcıların cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine, bireysel çalgısına, yaşına, bireysel çalgı başarı notuna, öğrenim görmekte olduğu üniversiteye, bireysel çalgısını kaç zamandır icrâ ettiğine ve bireysel çalgısını günde ortalama kaç saat çalıştığına ilişkin bilgi edinilmesini sağlayacak sorular bulunmaktadır. Maddeler ve cevaplar bölümünde ise, öğrencilerin taksim icrâ etmeye yönelik tutumlarının belirlenmesini sağlayacak ifadeler ve bu ifadelere karşılık gelen cevaplar bulunmaktadır. Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin deneme formu Türk müziği eğitimi veren devlet konservatuvarlarının, lisans 3. ve lisans 4. sınıflarında öğrenim gören ve Türk sanat müziği enstrümanı icrâ eden toplam 307 kişiye uygulanmıştır. Ölçeğin 59 maddelik deneme formu Ek 3'de sunulmuştur.

Deneme Uygulamasından Elde Edilen Verilerin İşlenmesi, Verilerin Analizi ve Nihai Formun Oluşturulması

Katılımcıların deneme formunda bulunan maddelere verdikleri cevaplar, verilerin analizi başlığı altında detaylandırılan istatistiksel analiz yöntemleriyle analiz edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğine yönelik olarak açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğinin belirlenmesine yönelik olarak iç tutarlılık güvenilirliği (Cronbach alfa katsayısı), maddelerin madde-toplam test puanı korelasyonu ve test-tekrar-test güvenilirliği hesaplanmıştır. Yapılan analizler neticesinde ölçeğin 32 maddelik nihai formu oluşturulmuştur. Ölçeğin nihai formu Ek 5’te verilmiştir.

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

Ölçek, SPSS 21.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi kapsamında madde analizi, güvenilirlik ve geçerliğinin belirlenmesinde ilişkin analizler yapılmıştır.

Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin 59 maddelik deneme formunun uygulanması, Türkiye’de farklı bölgelerden seçilen, lisans düzeyinde Türk müziği eğitimi veren devlet konservatuvarlarında öğrenim gören, Türk sanat müziği çalgısı icrâ eden (vurmalı çalgılar hariç) 3. ve 4. sınıf düzeyi 307 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

2.4.1. Madde Analizi

Madde istatistiklerinin hesaplanması, teste konulabilecek maddelerin belirlenmesi ve bu maddeler üzerinde yapılabilecek düzeltmelerin ne doğrultuda olabileceğinin saptanması, teste konulmayacak maddelerin atılması amaçları ile madde analizi yapılmaktadır (Turgut ve Baykul, 2010: 222). Maddelerin o madde ile ölçülmek istenen niteliğe sahip olanlar ve sahip olmayanları iyi derecede ayırt edebildiğini göstermek amacıyla %27’lik alt-üst grup ortalamalarının farklılaşp farklılaşmadığı Bağımsız Gruplar t-Testi yoluyla belirlenmiştir. Madde analizi, ölçek kapsamında yer alan maddelerin her birinin ölçtüğü özellik ile ölçeğin tamamının ölçtüğü özelliğin aynı olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda ölçekte var olan her bir maddeye ait madde puanı ile ölçekte var olan bütün maddelere ait puanların

toplamından meydana gelen ölçek puanı arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı yöntemi ile saptanmıştır.

2.4.2. Ölçeğin Geçerliliği

Geliştirilen “Türk Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeği”nin amacına uygun olup olmadığını saptayabilmek için ölçekle ilgili geçerlik kanıtları elde edilmeye çalışılmış ve ölçeğin yapı geçerliği, faktör analizi ile test edilmiştir. Faktör analizi, birbirleriyle alakalı çok sayıdaki değişkeni bir araya getirerek daha az sayıda kavramsal olarak anlamlı yeni faktörler bulmayı ve keşfetmeyi amaçlayan çok değişkenli bir istatistiktir (Büyüköztürk, 2002: 472). Ölçeğin yapı geçerliği belirlenirken, ölçeğin faktör yapısı meydana çıkarılmak isteniyorsa açımlayıcı faktör analizi; daha önce belirlenen ölçek faktör yapısı doğrulanmak isteniyorsa da doğrulayıcı faktör analizi yöntemi kullanılmaktadır (Alatlı, 2012: 39). Açımlayıcı faktör analizinde bulunan faktörleri belirlerken, özdeğerler ve yamaç-birikinti grafiğinden faydalanılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini ortaya çıkarmak için ölçeğin alt boyutları arasındaki korelasyon değerleri hesaplanmış ve açıklanmıştır.

2.4.3. Ölçeğin Güvenirliği

Ölçeğin güvenirliliğini test etmek için, maddelerin madde-toplam test puanı korelasyonu ve cronbach alfa güvenirlilik katsayısı değeri hesaplanmıştır.

Ölçeğin güvenirliliğine ilişkin olarak test- tekrar- test güvenirliliği de hesaplanmıştır. Test-tekrar-test güvenirliliği için ölçek 15 kişilik bir gruba uygulanmıştır. Bununla birlikte elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiş ve çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1 aralığında yer almadığı görülmüştür. Bu nedenle araştırma esnasında geliştirilen ölçeğin test- tekrar- test güvenirliliğini belirlemek üzere parametrik olmayan istatistiksel testlerden Spearman Brown Sıra Farkları korelasyon katsayısı ile hesaplanmıştır.

BÖLÜM III: BULGULAR

Bu bölümde Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin geçerliği ve güvenilirliğine ilişkin analiz verilerine ve bu verilerin yorumlarına yer verilmiştir.

Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin deneme formunu geliştirmek üzere Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı üçüncü ve dördüncü sınıfta öğrenim gören toplamda 40 kişilik bir öğrenci grubu ile kompozisyon çalışması yapılmıştır. Yapılan bu kompozisyon çalışması sonucunda elde edilen verilerle hazırlanan 90 maddelik taslak ölçek, uzman görüşleri doğrultusunda 59 maddeye indirgenmiştir. Bu başlık altında 59 maddelik deneme ölçeğine ilişkin analizler ve sonuçları ile bu analizler sonucu elde edilen 32 maddelik ölçeğin nihai formuna ilişkin yapılan analizlere ait bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Geliştirilen ölçeğin 59 maddelik deneme formu, Türkiye’de lisans düzeyinde Türk müziği eğitimi veren bazı devlet konservatuvarlarında öğrenim gören, Türk sanat müziği çalgısı icrâ eden (vurmalı çalgılar hariç), lisans 3. ve lisans 4. sınıflara uygulanmıştır.

Erkuş (2007)’ye göre, madde analizi diğer niteliklerin irdelenmesinden önde gelmeli, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonra yapılmalıdır (Erkuş, 2007: 20). Ölçeğin deneme formunda yer alan maddelerin standart sapma değerleri, aritmetik ortalama değerleri, alt-üst grup t değerleri, madde-ölçek korelasyon katsayıları Tablo 9’da verilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerleri, ortanca ve tepe değeri de yapılan analizler sonucu belirtilmiştir.

Tablo 9. Türk Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinin Deneme Formunda Yer Alan Maddelerin Betimsel İstatistikleri

Madde No	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Madde Toplam Korelasyonu	Ayrırtedicilik t Değeri (Alt%27-Üst %27)
M1	4,59	,723	,593*	-6,485*
M2	2,14	1,293	-,150*	1,630
M3	4,07	,996	,485*	-5,802*
M4	1,97	1,043	-,371*	4,284*
M5	4,52	,841	,575*	-6,817*
M6	2,49	1,189	,142*	-4,316*
M7	2,81	1,216	,335*	-7,101*
M8	2,44	1,154	,044*	-2,031*
M9	4,21	,979	,502*	-7,771*
M10	2,07	1,139	-,222*	2,383*
M11	4,36	,887	,471*	-6,080*
M12	4,49	,781	,557*	-7,722*
M13	2,55	1,163	-,001*	-,931
M14	3,57	1,151	,408*	-7,128*
M15	4,31	,915	,593*	-9,358*
M16	4,44	,832	,612*	-9,023*
M17	4,64	,757	,630*	-6,754*
M18	3,54	1,007	,410*	-6,308*
M19	3,64	1,021	,358*	-6,083*
M20	4,46	,915	,568*	-7,986*
M21	3,32	1,279	,354*	-7,499*
M22	3,45	1,239	,458*	-8,686*
M23	3,84	1,176	,290*	-3,422*
M24	4,22	,930	,612*	-10,367*
M25	2,92	1,127	,219*	-4,080*
M26	3,40	1,199	,054*	-,862
M27	3,41	1,253	,163*	-1,801
M28	2,81	1,282	,036*	-,348
M29	3,92	1,102	,415*	-5,806*
M30	4,20	,897	,651*	-9,644*
M31	4,21	1,004	,365*	-4,438*

M32	3,36	1,339	,337*	-6,001*
M33	4,13	1,063	,375*	-5,710*
M34	3,99	1,077	,374*	-6,653*
M35	3,94	,958	,369*	-5,462*
M36	3,64	,948	,475*	-6,791*
M37	4,10	,931	,516*	-7,786*
M38	4,15	1,029	,523*	-7,838*
M39	3,87	1,187	,248*	-2,715*
M40	4,42	,806	,604*	-9,599*
M41	4,08	1,009	,605*	-8,460*
M42	3,88	1,090	,619*	-11,564*
M43	4,45	,809	,687*	-9,589*
M44	4,35	,870	,544*	-8,014*
M45	3,50	1,206	,345*	-4,707*
M46	4,29	,884	,586*	-10,687*
M47	3,55	1,268	,228*	-3,727*
M48	4,49	,785	,654*	-9,612*
M49	4,33	,908	,567*	-7,779*
M50	3,75	1,165	,474*	-8,391*
M51	2,84	1,262	,018*	-1,229
M52	3,01	1,231	,163*	-1,645
M53	4,21	,986	,606*	-9,581*
M54	3,21	1,289	,312*	-4,273*
M55	4,12	,993	,577*	-8,590*
M56	3,51	1,184	,351*	-6,918*
M57	3,92	,944	,443*	-5,913*
M58	3,81	1,062	,273*	-4,266*
M59	3,72	1,117	,192*	-3,197*

*p<.05

Maddelere ait aritmetik ortalama değerlerinin 1,97 ile 4,64 arasında değiştiği görülmektedir. Maddelere ait standart sapma değerinin ise ,723 ile 1,339 arasında değiştiği gözlemlenmektedir.

Tablo 9 incelendiğinde ölçekte bulunan her bir maddeye ait madde puanı ile tüm maddelere ait puanların toplamından meydana gelen ölçek puanı arasındaki korelasyon

katsayıları görülmektedir. Her maddeye ait madde puanı ile ölçek puanı arasındaki korelasyon katsayıları $-.371$ ile $.687$ arasında değiştiği belirtilmektedir. Madde ile toplam ölçekten alınan puan arasındaki ilişkinin $.30$ 'dan yüksek olması beklenmiş ve madde toplam korelasyonu $.30$ 'dan düşük olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Yapılan hesaplamalar sonucunda elde edilen $.30$ 'luk korelasyon değeri güvenirlik açısından "iyi" bir değer olarak yorumlanabilmektedir (Şencan, 2005: 113). M2, M4, M6, M8, M10, M13, M23, M25, M26, M27, M28, M39, M47, M51, M52, M58, M59 maddeler $.30$ 'dan düşük korelasyon kat sayısına sahip oldukları için ölçekten çıkarılmış ve elde edilen ölçek 42 maddeye indirgenmiştir. Ayrıca bu korelasyon değerleri 0.05 düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bu bulguya göre ölçekte bulunan her maddenin ölçtüğü nitelik ile ölçeğin genel anlamda ölçmüş olduğu niteliğin aynı olduğu söylenebilmektedir.

Uygulamaya katılan öğrencilerin ölçek üzerinde her bir maddeye vermiş oldukları yanıtlara denk gelen değerlerin toplanması ile oluşan ölçek puanları, en yüksek orandan en düşük orana doğru düzenlenmiştir. Toplamda 307 kişilik öğrenci grubundan 83 kişi en düşük puanlara sahip alt % 27' lik grubu, en yüksek puanlara sahip 83 kişi de üst % 27' lik grubu oluşturmaktadır. Bu oluşuma bağlı olarak her madde için üst gruptan ve alt gruptan ayrı ayrı elde edilen puanların ortalamaları arasındaki fark Bağımsız Gruplar t-Testi yöntemi ile incelenmiştir. Alt gruplarda ve üst gruplarda bulunan öğrencilerin maddelere verdikleri yanıtlara ait puanların ortalamalarının, bütün maddeler için istatistiksel olarak 0.05 düzeyinde farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bu bulguya göre ölçekte bulunan her maddenin, o madde ile ölçülmek istenilen niteliğe sahip olanlar ile ölçülmek istenilen niteliğe sahip olmayanları iyi derecede ayırabildiği görülmektedir.

Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin deneme formunun toplam test puanı istatistikleri, toplam test puanı açısından ortalama $219,64$, standart sapma $21,84$, ortanca $221,00$, tepe değeri ise $221,00$ olarak hesaplanmıştır. Gruptaki en düşük puan $103,00$, gruptaki en yüksek puan ise $271,00$ olarak bulunmuştur. Çarpıklık kat sayısı $-1,16$, basıklık kat sayısı ise $3,83$ olarak gözlemlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bu bulgular, verilerin normal bir dağılıma yakın bir dağılım sonucu göstermiş olduğu şeklinde yorumlanabilir.

3.1. TÜRK MÜZİĞİNDE TAKSİM İCRA ETMEYE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİNİN GEÇERLİĞİNE İLİŞKİN BULGULAR

Geliştirilen ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için 307 kişilik gruptan elde edilen verilere açımlayıcı faktör analizi uygulanmış daha sonra bu analiz sonucuna göre ölçek üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ölçeğin deneme uygulamasından alınan verilerin faktör analizi için uygunluğunu gösteren ve verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için Bartlett Küresellik Testi uygulanmış; örneklem büyüklüğünün faktörleştirmeye uygunluğunu test etmek amacıyla da Kaiser Meyer Olkin (KMO) testi uygulanmıştır. KMO değeri ,921 olarak bulunmuştur. Aynı veriler için hesaplanan Bartlett Küresellik Testinden elde edilen ki- kare değeri ise $X^2_{820} = 5247,28$, $p < 0,05$ olarak hesaplanmıştır (Tablo- 10). Bartlett testinin anlamlı çıkması ve KMO değerinin .60'dan daha yüksek olması, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu belirtmektedir (Büyüköztürk, 2007: 126). Bu sonuçlara göre ölçeğin deneme formundan elde edilen verilerin faktör analizi yapmaya uygun olduğu görülmektedir.

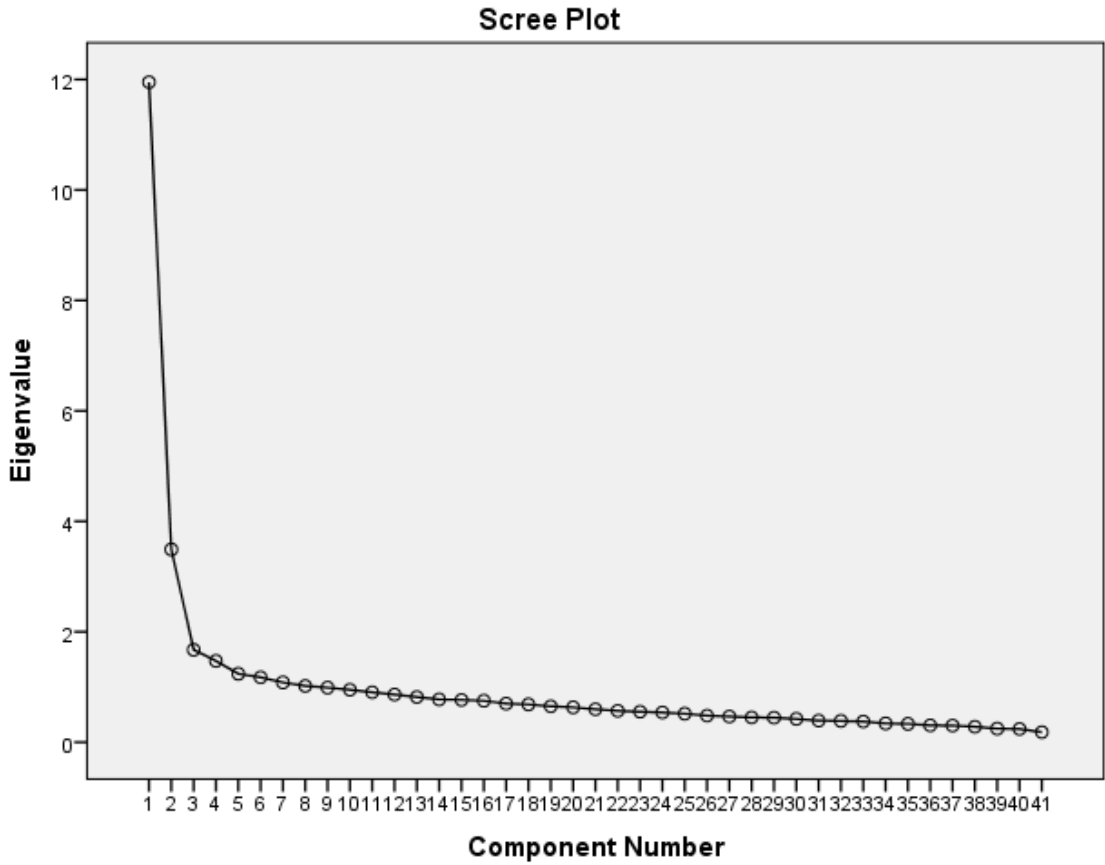
Tablo 10. Ölçeğin KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser Mayer Olkin (KMO)	Bartlett Testi Ki-kare	Sd	P
0.921	5247.28	820	.00

3.2. AÇIMLAYICI FAKTÖR ANALİZİNE İLİŞKİN BULGULAR

Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin 42 maddelik formu üzerinde temel bileşenler faktör analizi uygulanmış ve döndürme yöntemi olarak da dik döndürme yöntemlerinden olan varimax'den faydalanılmıştır. Ayrıca ölçekteki faktör sayısını belirlemek amacıyla yamaç-birikinti grafiği incelenmiştir (Şekil- 1).

Şekil 1. Türk Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinin Faktör Sayısına İlişkin Yamaç Birikinti Grafiği

Yamaç birikinti grafiğine bakılarak yüksek ivmeli düşüşün üçüncü noktadan sonra azaldığı yani üçüncü faktörden sonra plato yaptığı görülmektedir. Bu da dördüncü ve sonraki faktörlerin varyansa yaptıkları katkının azalmakta olduğunu ve ek varyansların katkılarının birbirlerine yakın olduğunu göstermektedir (Şekil- 1). Ölçeğin üç faktör ile analizi yapıldığında ölçek boyutları ile açıklanan varyans yeterli olmadığı için ölçeğin iki

faktör ile sınırlandırılması uygun görülmüş ve elde edilen veriler doğrultusunda, her bir faktöre giren maddeler incelenmiş ve maddelerin benzer özellikleri ölçtüğü gözlenmiştir.

Buna göre Yamaç Birikinti Grafiğine bakılarak ölçeğin iki faktörlü olmasına karar verilmiştir. Ölçeğin iki faktörlü olması kararı verildikten sonra açımlayıcı faktör analizi iki faktör için tekrarlanmıştır. Tablo 11’ de görüldüğü gibi faktörlerin toplam varyansa yaptıkları katkının birinci faktör için değeri % 32,877, ikinci faktör için değeri ise % 8,871’ dir. Belirlenen bu faktörlerin varyansa yaptıkları toplam katkının % 41,748 olduğu görülmektedir. Çok faktörlü desenlerde, açıklanan varyansın % 40 ile % 60 arasında olması yeterli olarak kabul edilebilir (Çokluk ve ark., 2012: 245).

Tablo 11. Türk Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğine Ait Özdeğerler ve Faktörlerin Açıkladıkları Varyans Oranları

Faktör	Özdeğerler			Döndürülmüş Kareler Toplamı		
	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)	Toplam Varyans (%)	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)	Toplam Varyans (%)
1	10,865	33,954	33,954	10,521	32,877	32,877
2	2,494	7,794	41,748	2,839	8,871	41,748

Ölçeği oluşturan her faktörde yer alan maddelere ilişkin ifadelerden hareketle, bu iki faktörün, “Olumlu tutumlar” ve “Olumsuz tutumlar” olmak üzere iki başlık altında toplanması uygun görülmüştür. Ölçeğin faktör sayısı belirlendikten sonra maddelerin faktörlere dağılımı incelenmiştir. Maddelerin hangi faktörde güçlü korelasyonun olduğunu saptamak için döndürülmüş bileşenler matrisi (rotated component matrix) oluşturularak maddelerin faktör yük değerlerinin kabul seviyesini karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir (Tablo- 12).

Tablo 12. Türk Müziğinde Taksim İcrâ Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinde Yer Alan Maddelerin Faktör Yükleri

	Faktör	
	1	2
M43	,781	
M17	,774	
M48	,742	
M16	,718	
M5	,704	
M46	,701	
M24	,692	
M12	,680	
M40	,674	
M53	,658	
M15	,657	
M1	,649	
M30	,648	
M49	,647	
M44	,630	
M20	,626	
M55	,619	
M11	,593	
M41	,574	
M3	,560	
M38	,533	
M9	,519	
M37	,464	
M29	,463	
M57	,455	
M33	,453	
M31	,384	
M32		,746
M21		,733
M7		,715
M45		,693
M54		,612

Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin açılımlayıcı faktör analizinde, faktör yük değeri .30 olarak belirlenmiştir. Maddeler arasında faktör yükü .30 ve üzerinde olan maddelerin ölçekte kalmasına, faktör yükü .30 ve altında olan maddeler ile ilgili faktörlerle uyumlu olmayan maddelerin ise ölçekten atılmasına karar verilmiştir. Tablo 12'deki maddeler incelendiğinde de bütün maddelerin yük kabul düzeyinin (.30) yüksek değerde olduğu görülmektedir. Bir maddenin bir yapıyı ya da faktörü iyi derecede ölçtüğünü söyleyebilmek için bu faktör yükünün değerinin 0.30 veya 0.30'dan daha yüksek bir değer olması gerekmektedir (Karaman, 2015: 31).

Deneme formundaki ölçeğin M2, M4, M6, M8, M10, M13, M14, M18, M19, M22, M23, M25, M26, M27, M28, M34, M35, M36, M39, M42, M47, M50, M51, M52, M56, M58, M59 maddelerinin analiz sonucu çalışmadığı tespit edilerek ölçekten atılmasına karar verilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda M1, M3, M5, M9, M11, M12, M15, M16, M17, M20, M24, M29, M30, M31, M33, M37, M38, M40, M41, M43, M44, M46, M48, M49, M53, M55, M57 maddelerin birinci faktörde; M7, M21, M32, M45, M54 maddelerin ise ikinci faktörde toplandığı görülmektedir (Tablo- 12). Faktör yük değerlerinin birinci faktörde ,384 ile ,781 arasında; ikinci faktörde ise ,612 ile ,746 arasında değiştiği saptanmaktadır.

Tablo 13. Türk Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinin Deneme Formuna İlişkin Açılımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Faktör 1: Olumlu Tutumlar			Açıklanan Varyans: %32,877
Eski Madde No	Yeni Madde No	İfadeler	Faktör Yükü
1	1	Taksim icrâ ederken duygularımı ifade etmek, benim için önemlidir.	,649
3	2	Taksimleri taklit ederek icrâ etmenin beni geliştirdiğini düşünürüm.	,560
5	3	Çok fazla taksim dinlemenin, taksim icrâsı için yol gösterici olduğunu düşünürüm.	,704

9	5	Çalgı icrâcısının çalgıdaki teknik becerisi ile taksim icrâsı arasında doğru orantı olduğunu düşünürüm.	,519
11	6	Çalgının yapısal (fiziksel) anlamda iyi olması taksim icrâsına olumlu yönde etki eder.	,593
12	7	Çalgının tınısal anlamda iyi olması taksim icrâsına olumlu yönde etki eder.	,680
15	8	Farklı formlarda eserler dinleyerek taksim icrâmı geliştirebileceğimi düşünürüm.	,657
16	9	Çalgıyla ne kadar çok eser icrâ edersem o kadar iyi taksim yapabilirim.	,718
17	10	Taksim icrâ edeceğim makamı çok iyi bilmem, icrâ edeceğim taksimi olumlu yönde etkiler.	,774
20	11	Çalgıyı sevmenin taksim icrâsını olumlu etkilediğini düşünürüm.	,626
24	13	Taksim icrâ edebildiğimi düşünmek, beni daha çok taksim icrâ etmeye teşvik eder.	,692
29	14	Transpoze taksim çalışmalarının taksim icrâsını olumlu etkilediğini düşünürüm.	,463
30	15	Bireysel olarak icrâ ettiğim taksimlerden keyif alırım.	,648
31	16	Yalnızken taksim icrâ ettiğimde heyecanlanmam.	,384
33	18	Taksim icrâ etmenin ayrı bir yetenek olduğunu düşünürüm.	,453
37	19	Taksim icrâ ederken nüans kullanmaktan kaçınmam.	,464
38	20	Etüt çalışmalarının taksim icrâsını geliştirdiğini düşünürüm.	,533
40	21	Taksim icrâsının bireyin içinden gelen duygu yoğunluğunu yansıtma biçimi olduğuna inanırım.	,674
41	22	Taksim icrâ ederken çeşni kullanmaya özen gösteririm.	,574
43	23	Taksim icrâsını beğendiğim bir icrâcıdan dinlediğim taksimler, gelişimime olumlu yönde katkı sağlar.	,781
44	24	Doğaçlama becerisi yüksek olan bireylerin daha ahenkli taksim icrâ ettiklerini düşünürüm.	,630

46	26	Taksim icrâ edebilmenin üretkenlik ile doğru orantılı olduğunu düşünürüm.	,701
48	27	Çalgımla ne kadar çok taksim pratiği yaparsam o kadar güzel taksim yapabilirim.	,742
49	28	Birbirine yakın makamları bilmenin taksim icrâsını olumlu etkileyeceğine inanırım.	,647
53	29	Meslek çalgısı dersinde taksim çalışmalarının yapılmasının taksim icrâ becerisini arttırdığını düşünürüm.	,658
55	31	Herhangi bir taksim icrâsını dinlerken çalgımla eşlik etmek, taksim icrâ becerimi geliştirir.	,619
57	32	Taksim icrâsında benim için en önemli şey tavidir.	,455
Faktör 2: Olumsuz Tutumlar		Açıklanan Varyans: % 8,871	
32	17	Yakın arkadaşlarımla yanında taksim icrâ etmek beni strese sokar.	,746
21	12	Taksim icrâ ederken utanırım.	,733
7	4	Taksim icrâ ederken duygularımı ifade etmek, benim için önemlidir.	,715
45	25	Konser esnasında taksim icrâ etmek beni olumsuz etkiler.	,693
54	30	Sınav esnasında taksim icrâ etmek beni olumsuz etkiler.	,612
		Toplam Açıklanan Varyans: % 41,748	

Tablo 13 incelendiğinde birinci faktörün 1., 3., 5., 9., 11., 12., 15., 16., 17., 20., 24., 29., 30., 31., 33., 37., 38., 40., 41., 43., 44., 46., 48., 49., 53., 55., 57. maddelerden oluştuğu görülmektedir. Birinci faktör içeriğindeki ifadeler incelendiğinde, bütün maddelerin olumlu ifadeler içerdiği görülmüş ve bu sebepten dolayı birinci faktör “*Olumlu Tutumlar*” olarak adlandırılmıştır. Olumlu tutumlar başlığı altında toplanan maddeler ,384 ile ,781 arasında değişen faktör yüklerine sahip 27 maddeden meydana gelmiştir. İlgili faktörün açıkladığı varyans ise %32,877’dir.

Tablo 13 incelendiğinde ikinci faktörün 7., 21., 32., 45., 54. maddelerden oluştuğu görülmektedir. İkinci faktör içeriğindeki ifadeler incelendiğinde, bütün maddelerin olumsuz ifadeler içerdiği görülmüş ve bu sebepten dolayı ikinci faktör “*Olumsuz*

Tutumlar” olarak adlandırılmıştır. Olumsuz tutumlar başlığı altında toplanan maddeler ,612 ile ,746 arasında değişen faktör yüklerine sahip 5 maddeden meydana gelmiştir. İlgili faktörün açıkladığı varyans ise % 8,871’dir.

Ölçekte yer alan maddelerin özellikleri ile ilgili bulgular tablo 13’de belirtilmiştir. Buna göre yapılan analizler neticesinde oluşan ölçeğin nihai formunda yer alan her bir madde ile o maddenin ait olduğu faktör yükleri ,384 ile ,781 arasında değişmektedir. Hesaplanan bu katsayılar ,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Elde edilen bu bulgular ölçekte yer alan her bir maddenin ölçtüğü özellik ile her bir maddenin ait olduğu faktörün ölçtüğü özelliğin aynı olduğu şeklinde tabir edilebilir.

İki faktör arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere hesaplan korelasyon katsayısı 0.22 olarak istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Belirlenen düşük düzeyde anlamlı ilişki bu iki faktörden her birinin, ölçülen özelliğin farklı bir boyutunu ölçtüğü olarak yorumlanabilir.

3.3. TÜRK MÜZİĞİNDE TAKSİM İCRA ETMEYE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİNİN GÜVENİRLİĞİNE İLİŞKİN BULGULAR

Ölçeğin güvenilirliğinin belirlenmesi için, iç tutarlılık güvenilirliği (Cronbach Alpha katsayısı) ve test-tekrar-test güvenilirliğinden faydalanılmıştır.

3.3.1. Cronbach Alpha İç Tutarlılık Güvenirliği

Ölçek içeriğinde bulunan bütün maddelerin ölçeğin bütünü ile ölçülmek istenen niteliği ölçüp ölçmediğine ya da ölçek içeriğindeki her bir faktör de yer alan maddelerin ilgili faktör ile ölçülmek istenen niteliği ölçüp ölçmediğine yönelik bilgi veren Cronbach Alpha güvenirlilik katsayıları bulunup hesaplanmıştır. Likert tipi ölçeklerin güvenilirliğini ölçmek amacı ile kullanılan Cronbach Alpha katsayısı, ölçek ve ölçeğin alt boyutları için hesaplanır ve bu katsayı maddelerin iç tutarlılığı hakkında bilgi verir (Tezbaşaran, 1996). Ölçeğin Cronbach α iç tutarlılık katsayısı birinci faktör için 0.935; ikinci faktör için 0,755 ve ölçeğin bütünü için 0,919’dur. Elde edilen bu katsayılar her bir faktör için ve ölçeğin bütünü için kabul edilebilir seviyede olup ölçeğin iç tutarlılık güvenirliliğine sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

3.3.2. Test-Tekrar-Test Güvenirliği

Ölçeğin test-tekrar-test güvenirlik katsayısının hesaplanabilmesi için ölçeğin nihai formu 15 kişilik bir öğrenci grubuna üç hafta arayla iki kez uygulanmıştır. Her iki uygulamadan elde edilen verilerin sonuçları arasındaki manidar, yükseğe yakın orta düzeyde bir korelasyon hesaplanmıştır, $r=0,66$, $p<.05$. Hesaplanan bu değeri, ölçeğin kararlı ölçme sonuçları verdiği biçiminde yorumlanabilir.

SONUÇLAR, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmanın verilerinin çözümlenmesiyle elde edilen bulgulara yönelik sonuçlara yer verilmiş ve bu konuda yapılacak olan yeni araştırmalara ışık tutması amacı ile önerilerde bulunulmuştur.

Sonuçlar

Bu çalışmanın amacı, Türk müziği eğitimi veren lisans düzeyindeki devlet konservatuvarlarında öğrenim gören öğrencilerin, taksim icrâ etmeye yönelik tutumlarının belirlenmesi ve bu doğrultuda Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve geliştirilen bu ölçekten alınan puanların bazı değişkenler bakımından incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda oluşturulan 59 maddelik tutum ölçeği, Türkiye’de lisans düzeyinde Türk müziği eğitimi veren, birbirinden farklı 15 üniversitenin, devlet konservatuvarlarında, Türk sanat müziği çalgısı icrâ eden 3. ve 4. sınıf öğrencileri kapsayan, 307 kişilik bir grup üzerinde deneme uygulamasına tabi tutulmuştur. Yapılan bu deneme uygulaması sonucunda ölçeğin geçerliğine yönelik olarak: Yapı geçerliğini test etmek için açımlayıcı faktör analizi yapılmış, alt boyutlar arası korelasyonlar hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin olarak Cronbach alpha ve test- tekrar- test güvenilirliği hesaplanmıştır. Test-tekrar-test güvenilirliği için, lisans düzeyinde Türk müziği eğitimi veren, birbirinden farklı 3 üniversitenin, devlet konservatuvarlarında, Türk sanat müziği çalgısı icrâ eden 3. ve 4. sınıf öğrencileri kapsayan 15 kişilik bir gruba, 32 maddelik ölçeğin nihai formu 3 hafta ara ile uygulanmıştır. Aynı zamanda ölçekte bulunan maddelerin özelliklerinin betimlenmesi için madde analizi yapılmıştır. Bu amaçla madde- toplam korelasyon katsayıları ve madde ayırt edicilikleri hesaplanmıştır.

Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin geçerliği ve güvenilirliğine ilişkin sonuçlar:

- Ölçekte bulunan maddelerin, ölçekle ölçülmek istenen nitelikleri ölçebilecek seviyede olduğuna yani kapsam geçerliliğine yönelik bulgular uzman görüşlerine dayandırılmıştır.
- Açımlayıcı faktör analizi ile ölçeğin yapısı ve alt boyutları belirlenmiştir.

- Ölçekte yer alan maddelerin ayırt edicilikleri ise yeterli seviyededir. Yani her bir madde o madde ile ölçülmek istenen niteliğe sahip olanlar ile ölçülmek istenen niteliğe sahip olmayanları iyi ayrabilmektedir.
- Ölçeğin yapı geçerliği faktör analizi ile test edilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda, ölçeğin iki faktörden oluştuğu belirlenmiştir. Bu faktörlerin altında yer alan maddeler incelendikten sonra faktörler adlandırılmıştır. Ölçeğin birinci faktörü “Olumlu tutumlar”, ikinci faktörü “Olumsuz tutumlar” olarak adlandırılmıştır. Bu faktörlerin kendi içinde beklenen uyumu verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar ölçeğin yapı geçerliğinin yeterli seviyede olduğu biçiminde yorumlanabilmektedir.
- Nihai ölçeğin güvenilirliğine ilişkin Cronbach alpha güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin her bir faktörüne ait Cronbach alpha güvenirlik değerlerinin yüksek seviyede olması, her faktörün altında bulunan maddelerin faktörün tamamıyla olan ilişkisinin yeterli seviyede olduğunu, aynı zamanda ölçeğin tamamına yönelik değer de yeterli olduğu yani ölçeğin iç tutarlılık bakımından güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Ölçekte ki her maddenin ölçeğin bütünüyle olan ilişkisi yeterince yüksek ve anlamlı bulunmuştur. Ölçekte yer alan her bir maddenin ölçtüğü nitelik ile ölçeğin bir bütün olarak ölçtüğü özelliğin aynı olduğu sonucuna varılmıştır.
- Ölçeğin test-tekrar-test yöntemi vasıtası ile elde edilen güvenirlik katsayısı yüksek bulunmuştur. Bu sonuç ölçeğin tekrar uygulanması halinde önceki sonuçlar ile birbirine yakın sonuçları verdiğini yani kararlı bir ölçme sonuçları verdiğini belirtmektedir.
- Ölçeğin zaman ve maliyet açısından ekonomik olması, uygulamasının kolay ve puanlamasının da pratik olması ise geliştirilen bu ölçme aracının kullanışlı olduğunu göstermektedir.

Tartışma

Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik öğrenci tutumunu değerlendirecek, bilimsel anlamda geçerlik ve güvenilirliği test edilmiş bir tutum ölçeği geliştirmek düşünülmüştür. Taksim, icrâcısına özgün melodilerden oluşan, dinleyicinin kulağını kendinden sonra gelecek olan eserin makamına hazırlayan, Mevlevî ayininin, klâsik faslın

ve dinî müziğimizin hususi ayinlerinin vb. diğer türlerin başında ya da arasında icrâ edilen bir saz müziğidir ki bu da taksim, Türk müziğindeki yerini ve önemini göstermektedir.

Shaw ve Tomcala, (1976) “A Music Attitude Scale For Use With Upper Elementary School Children” başlıklı çalışmaları Likert tipi bir ölçekleme kullanılarak ve yanıtlar faktör analizi yönteminden faydalanılarak yorumlanmıştır. Geliştirmiş oldukları ölçme aracının, ilköğretim çocuklarında müzik tutumunun çeşitli yönlerini ölçen bir ölçme aracı olduğu sonucuna vardıkları görülmüştür (Shaw ve Tomcala, 1976: 74-76).

Varış ve Cesur, (2012)’un ortaöğretim düzeyi müzik dersine yönelik geliştirilen tutum ölçeği 18 maddeli ve 3 faktörlü olarak geliştirilmiştir. Sonuç olarak ortaöğretim düzeyi müzik dersine yönelik hazırlanan tutum ölçeğinin, ortaöğretim öğrencilerinin müzik dersine yönelik tutumlarını ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu görülmüştür (Varış ve Cesur, 2012: 361-374).

Müzik alanında geliştirilen birçok ölçek bulunmaktadır ancak Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik bir ölçek bulunmamaktadır. Yukarıda sözü edilen çalışmalar ise örnek olarak alınmıştır. Bu çalışmalarda kullanılan ölçek tipi ve yapılan analizler ile bu çalışmada kullanılan ölçek tipi ve yapılan analizler birbiri ile paralellik göstermektedir. Fakat Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik yapılan bu çalışmanın lisans düzeyinde olması, yukarıdaki araştırmaların ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde olmaları bakımından birbirleri ile ayrıştıkları görülmektedir.

Umuzdaş, (2012) çalışmasında, viyolonsel öğrenimi almakta olan öğrencilerin viyolonsel dersine ilişkin tutumlarını ölçmekte kullanılabilecek bir ölçme aracı geliştirmek amacı ile viyolonsel dersine yönelik bir tutum ölçeği geliştirmiştir. Sonuç olarak bu ölçeğin viyolonsel öğrencilerinin viyolonsel dersine ilişkin tutumlarını geçerli ve güvenilir olarak ölçebileceği belirtilmiştir (Umuzdaş, 2012: 472-479).

Erdoğan, (2010)’ın kanun icrâsı tekniği bakımından Erol Deran taksimleri üzerine bir araştırma başlıklı çalışmasında Erol Deran’ın Acemkürdi, Evcara, Hicazkâr, Hüzzam ve Sultaniyegâh olmak üzere beş taksimini makamsal ve teknik yönlerini ele alarak incelediği görülmüştür. Yapılan analiz sonucunda Deran’ın kız neyi akordunu tercih ettiği, melodi kalıplarını özgün cümlelerle kurguladığı, geleneksel icrâ yapısını bozmamasının yanı sıra seyir anlayışı içerisinde özgün bir üslup sergilediği sonucuna varmıştır (Erdoğan, 2010: 1-106).

Kaçar, (2000) Yorgo Bacanos'un ud taksimleri üzerine yapmış olduğu bir çalışmada bestekârın farklı makamlardaki taksimlerini incelediği görülmüştür. Buna göre Bacanos'un kullanmış olduğu kişisel motifler, makam geçkileri, taksimlerinde kullanmış olduğu ses alanı ve frekans değerleri incelenerek ud eğitiminde kullanılmak üzere farklı makamlarda örnek etütlerin oluşturulduğu görülmektedir.

Türk Müziğinde taksim ile ilgili birçok çalışmanın olduğu yapılan literatür araştırması sonucunda görülmüş ve sözü edilen çalışmalar ise örnek olarak alınmıştır. Yukarıda bahsedilen çalışmalarda taksim icrâsının farklı yönleri ele alınmış olup bu çalışmada ise taksim icrâsına yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmiştir. Literatür taraması sonucunda Türk müziği alanında taksim icrâsına yönelik herhangi bir ölçek bulunmadığı görülmekte ve bu çalışmanın da bu doğrultuda literatürdeki boşluğu doldurup, alana sağlayacağı katkı bakımından önemi belirtilmektedir.

Öneriler

Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması ile ilgili ortaya çıkan sonuçlar ışığında şu önerilere yer verilmiştir.

- Taksim icrâ etmeye yönelik geliştirilen tutum ölçeği uygun örneklem gruplarına uygulanarak faktör yapısının doğrulanmasına yönelik çalışmalar yürütülebilir.
- İlgili araştırmalar incelendiğinde Türkiye'de Türk müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeği ile ilgili hiçbir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Taksim icra etmeye yönelik tutumlar, farklı değişkenler bakımından incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Afacan, Ş. (2010). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Müzik Dersine Yönelik Öz Yeterlilik Algı ve Tutumlarının Değerlendirilmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akdoğan, O. (1989). *Taksim nedir nasıl yapılır?*. İzmir: İhlâs A.Ş.
- _____ (1996). *Türk Müziğinde Türler ve Biçimler*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- _____ (2003). *Türk Müziğinde Türler ve Biçimleri*. İzmir: Meta Basım.
- Akyüzlüer, F. (2007). *İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Müzik Becerilerini Geliştirmede Dramanın Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Alatlı, B. (2012). *Başarının Değerlendirilmesinde Algılanan Halo Etkisi Ölçeğinin Geliştirilmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı, Ölçme ve Değerlendirme Bilim Dalı.
- Allport, G. W. (1935). Attitudes. In C. M. Murchison (Ed.). *Handbook of Social Psychology*. Winchester, MA: Clark University Press.
- Arkonaç, S. A. (2012). *Sosyal Psikolojide İnsanları Anlamak Deneysel ve Eleştirel Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aronson, E., Wilson, T. D. ve Akert, R. M. (2012). *Sosyal Psikoloji*. Çev. Okhan Gündüz. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Babacan, E., Babacan, M.D. ve Pirgon, Y. (2011). İlköğretim 2. Kademe öğrencilerinin müzik dersine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*. (32): 325-336.
- Bailey, D. (2001). *Doğaçlama*. Çev. Ali Bucak. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Bakıoğlu, Ç. (2012). *Müzik Öğretmenliği Programı Öğrencileri İle Devlet Konservatuvarı Müzik Bölümü Öğrencilerinin Piyano Çalgısına Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Öğretmenliği Programı.
- _____ ve Kurtuldu, M. K. (2015). Piyano Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi (ALEG)*. 1(1): 33-39.
- Balcı, A. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma; Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi.

- Bassili, J. N., & Brown, R. D. (2005). Implicit and Explicit Attitudes: Research, Challenges, and Theory. In D. Albarracín, B. T. Johnson, & M. P. Zanna (Eds). *The handbook of attitudes* (p. 543–574). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Başara, E. (2010). Dânişzâde Şevket Gavsî'nin Mûsikîmiz ve Taksîmler'le İlgili Bir Makalesi. *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. XIV(1): 125-131.
- _____. (2013). Yüz Yıllık Bir Nota Defterinde Giriftzen Asım Bey'in İstiklal Marşı. *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. XVII(2): 35-42.
- Bilen, S. (1995). *İşbirlikli öğrenmenin müzik öğretimi ve güdüsel süreçler üzerindeki etkileri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bogardus, E. S. (1931). *Fundamentals of Social Psychology*. New York: Century.
- Büyükçengiz, H. (2019). *Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğrencilerinin Koro Eğitimi Dersine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Müzik Eğitimi Bilim Dalı.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. (32): 470-483.
- _____. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- _____, Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Canakay, E. U. (2006). Müzik Teorisi Dersine İlişkin Tutum Ölçeği Geliştirme. *Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi* (ss. 297-310), Düzenleyen Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Denizli. 26-28 Nisan 2006.
- Cengiz, C. (2018). *Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğrencilerinin Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersine İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Müzik Bilimleri Anasanat Dalı.
- Chapman, E. N. (1999). *Tutum En Değerli Varlığınız*. Çev. Alp Durmuş. İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Charles, F. (1987). *18. Yüzyılda Türk Müziği*. Çev. C. Behar. İstanbul: Pan Yayıncılık.

- Çizmeçi, N. (2006). *Müzik eğitiminde aktif öğrenme tekniklerine dayalı ders programlarının ilköğretim 6.sınıf öğrencilerinin müzik öğretimi, derse dayalı görüşleri ve tutumları üzerindeki etkileri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve Lisrel Uygulamaları.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirtaş- Madran, H. A. (2012). *Tutum, Tutum Değişimi ve İkna.* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Doğan, M. (2017). *Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlardaki Öğrencilerin Keman Dersindeki Başarı Düzeylerini Yordayan Öğrenmeye İlişkin Özellikler.* Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Eldemir, A. C. (2015). Geleneksel Türk Sanat Müziği Dersine İlişkin Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi.* 8(39).
- Engin, D. T. (2012). *Müzisyenlerin Kişilik Özellikleri, Çalgılarına Yönelik Tutumları ve Motivasyon Düzeylerinin İncelenmesi.* İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde Program Değerlendirme.* Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdoğan, E. (2010). *Kanun İcrası Tekniği Bakımından Erol Deran Taksimeleri Üzerine Bir Araştırma.* Kayseri: Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Ergin, E. ve Durak, Y. (2016). Deşifre Çalma Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Akademik Bakış Dergisi.* (55): 232- 242.
- Erkuş, A. (2003). *Psikometri Üzerine Yazılar.* Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Ersoydan, M. Y. (2009). *Çağdaş Türk Koro Müziği Dağarının Müzik Eğitimi Öğretmenliği Ana Bilim Dallarında Yer Alma Durumu.* Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı.
- Eserpek, A. (1981). *Eğitimin Yeni Tutum Geliştirmede Etkinlik Derecesi.* Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları No: 314.

- Fazio, R. H. (1990). How Do Attitudes Guide Behavior? R. M. Sorrentino ve E. T. Higgins (Eds), *Handbook of Motivation and Cognition: Foundations of Social Behavior* (p. 204-243). New York: Guildford Press.
- Freedman, J. L., Sears, D. O. ve Carlsmith J. M. (2003). Sosyal Psikoloji. Çev. Ali Dönmez. Ankara: İmge Kitabevi.
- Gable, R.K. (1986). *Instrument Development in Affective Domain*. USA: Kluwer Nijhoff Publishing.
- Gülsoy, Y. ve Bulut, D. (2016). Ortaokul Müzik Dersine Müzik Dersine Yönelik Veli Görüşleri (Niğde İli Örneği). *Journal Of Human Sciences Dergisi*.13(3).
- Halvaşı, B. (2019). Attitudes of Pre-service Music Teachers Studying in Undergraduate Programs in Turkey Towards Piano Courses. *Journal of Education and Training Studies*. 7(2): 142-147.
- Hodeir, A. (2016). *Müzikte Türler Ve Biçimler*. Çev. İlhan Usmanbaş. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Hoşgörür, V. (1997). Bogardus, Guttman ve Likert Ölçekleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10(1): 354.
- Hüzmeli, I. (2017). *Müzik Öğretmeni Adaylarının Mesleğe Karşı Tutum ve Ders Çalışma Yaklaşımlarının İncelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı.
- Işıldak, C. K. (2015). *Tanbûrî Cemil Bey'in Taksîmlerindeki Makam Anlayışının Arel Nazariyatı ile Karşılaştırılması*. Ankara: Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- İnceel, S. (2011). *İlköğretim Öğrencilerinin Müzik Dersine İlişkin Tutumları ile Türkçe ve Müzik Dersleri Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İnceoğlu, M. (2011). *Tutum, Algı, İletişim*. Ankara: Siyasal kitabevi.
- Judetz, E.P. (2000) . *Preș Dimitrie Cantemir, Türk Musikisi Bestekârı ve Nazariyatçısı*. Çev. S. Alimdar. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Kaçar, G. Y. (2000). *Yorgo Bacanos'un Ud Taksîmleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- _____ (2002). *Ünlü Virtüöz Yorgo Bacanos'un Ud Taksîmleri (Taksîm Notaları, Analiz ve Yorumlar)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- _____ (2012). *Türk Mûsikîsi Rehberi*. Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2004). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- _____ (2005). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- _____ ve Cemalcılar, Z. (2017). *Düünden Bugüne İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kantemiroğlu, D. (2001). *Kitâb-ı İlm'ül Mûsikî Alâ Vech'il- Hurûfât*. Çev. Y. Tura. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Karadeniz, M. E. *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları*. Birinci Basım. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Karaman, H. (2015). *Açımlayıcı Faktör Analizinde Kullanılan Faktör Çıkartma Yöntemlerinin Karşılaştırılması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ölçme ve Değerlendirme Bilim Dalı.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: 3A Araştırma ve Eğitim.
- _____ (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar-İlkeler-Teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kılınçer, Ö. ve Toptaş, B. (2017). Çalgı Eğitiminde Deşifre Yapmaya Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*. 8(27): 507-530.
- Kızıklı, H. O. (2019). Türk Sanat ve Türk Halk Müziği Çalgılarıyla Yürütülen Müzik Dersi Uygulamalarının İlköğretim Öğrencilerinin Ders Başarı ve Tutumlarına Etkisi. Tokat: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kocaarslan, B. (2009). *Genel Müzik Eğitimi Alan İlköğretim Öğrencilerinin Müzik Dersine İlişkin Tutum, Müzikal Özgüven ve Motivasyon Düzeylerinin Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kocabaş, A. (1995). *İşbirlikli Öğrenmenin Blokflüt Öğretimi ve Öğrenme Stratejileri Üzerindeki Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____ (1997). Temel Eğitim II. Kademe Öğrencileri İçin Müziğe İlişkin Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (13): 141-145.

- Kopar, S. V. (2016). Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Müzik Derslerindeki Türk Müziği Konularına İlişkin Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Krech, D., Crutchfield, R. S. ve Ballachey, E. L. (1962). *Individual in Society. A Textbook of Social Psychology*. London: McGraw-Hill.
- Krosnick, J. A., Judd, C. M. ve Wittenbrink, B. (2005). The Measurement of Attitudes. In D. Albarracín, B. T. Johnson ve M. P. Zanna (Eds). *The Handbook of Attitudes* (pp. 21- 76). New Jersey: Lawrence Erlbaum Ass.
- Kruglanski, A. W. ve Stroebe, W. (2005). The Influence of Beliefs and Goals on Attitudes. In D. Albarracín, B. T. Johnson ve M. T. Zanna (Eds). *Handbook of Attitudes* (pp. 323-368). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Küçükosmanoğlu, H. O. (2015). Müzik Biçimleri Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 4(2): 272-282.
- _____, Babacan, E., Babacan, M. D. ve Yüksel, G. (2016). Müzik Eğitiminde Çalgı Çalışma Yöntemleri Ölçek Geliştirme Çalışması. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*. 6(13): 189-198.
- LaPiere, R. T. (1934). Attitudes vs. Actions. *Social Forces*. 230-237.
- Levent, A. (2013). *İlköğretimde Müzik Öğretmeninin Kullandığı Çalgının Öğrencinin Derse İlişkin Tutumuna Etkisi*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Maxwell, J. C. (2004). *Kazanan Tutum*. Çev. Ulaş Kaplan. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- _____. (2010). *Tutumlar 101*. Çev. Nelda Bayraktar. İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Munch, C. (1990). *Ben Bir Orkestra Şefiyim*. İstanbul: Afa Yayınları.
- Nacakçı, Z. (2006). İlköğretim Öğrencilerinin Müzik Dersine İlişkin Tutumları. *Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 26-28 Nisan.
- Nevruz, Ş. (2018). *Ortaokul Öğrencilerinin Öğrenme Stilleri, Müzik Ders Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyi ve Derse Yönelik Tutumların İncelenmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitimi Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Müzik Eğitimi Bilim Dalı.

- Otacıoğlu, G. (2007). İlköğretim 5. 6. 7. Sınıf Öğrencilerinin Müzik Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. (21).
- _____ (2005). *Müzik Öğretmenliği Pişano Eğitimi Dersi İçin Bir Model Denemesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği Programı.
- Özdemir, A. (2014). *Temel Sanat Eğitiminde Disiplinler Arası Yaklaşım Dayalı (Müzik Destekli) Uygulamanın Öğrenci Başarı Düzeyine Etkisi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özgen, İ. (2007). *Kompozisyon Açısından Taksim*. İstanbul: Yayımlanmamış Ders Notları.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik testler*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Özkan, İ. H. (2006). *Türk Müsiki Nazariyatı ve Usülleri Kudüm Velveleleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Özmenteş, G. (2006). Müzik Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *İlköğretim Online*. 5(1): 23-29.
- Öztopalan, E. (2007). *İlköğretim Düzeyindeki Özel Okullar ile Devlet Okullarının 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Müzik Dersine İlişkin Tutumları ve Akademik Başarıları Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öztopalan, R. ve Canakay, E. U. (2016). Konservatuvarların Orkestra Derslerine Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 9(42): 1275- 1282.
- Öztuna, Y. (2006). *Türk Müsiki Ansiklopedik Sözlüğü*. Cilt I-II Ankara: Orient Yayınları.
- Öztürk, Ö. ve Kalyoncu, N. (2014). İlköğretim Altıncı Sınıf Müzik Dersi İçin Bir Tutum Ölçeği Geliştirme Denemesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*. (25-I): 235-248.
- Petty, R. E., Brinol, P. ve DeMarree, K. G. (2007). The Meta-cognitive Model (MCM) of Attitudes: Implications for Attitude Measurement, Change and Strength. *Social Cognition*. 25(5): 657-686.

- Phillips, S. L. (2003). *Contributing Factors to Music Attitude in Sixth, Seventh and Eighth Grade Students*. (Non-published Dissertation). Iowa.
- Rainey, V.J. (2002). *The Development of The Rainey Musical Attitude Scale, Using the Thurstone Scale as a Model, to Measure Attitudes of Music Educators and Principals Toward the Value of Music in the North Carolina Public School Curriculum*. (Unpublished Dissertation). The University of North Carolina.
- Rudman, L. A., Phelan, J. E. ve Heppen, J. B. (2007). Developmental Sources of Implicit Attitudes. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 33(12).
- Saruhan, Ş. (2008). *Temel Eğitim II. Kademe Öğrencilerinin Müzik Dersine Karşı Tutumları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Schwarz, N. ve Strack, F. (1991). Context Effects in Attitude Surveys: Applying Cognitive Theory to Social Research. In W. Stroebe ve M. Hewstone (Eds). *European Review of Social Psychology* (Vol. 2, ss. 31-50). Chichester: Wiley.
- Sevinç, H. D. (2012). *Meşk sistemi bağlamında taksim formunda üslûb üzerine bir çalışma*. İstanbul: Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanatta Yeterlik Tezi.
- Seydi, *El- Matla' ı fî Beyâni' l Edvâr- ı ve' l Makâmâti ve fî İlmi' l Esrâr- ı ve' r Rizâyât*.
Tr: Dr. M. K. Özerdim, Musiki Mecmuası.
- Shaw, C. N. ve Tomcala, M. (1976). A Music Attitude Scale For Use With Upper Elementary School Children. *Journal of Research in Music Education*. 24(2): 73-80.
- Sherif, C. W., Sherif, M. ve Nebergal, R. E. (1965). *Attitude and Attitude Change. The Social Judgment-involvement Framework*. Philadelphia: W. B. Saunders Company.
- Sun, M. (1968). *Türkiye'nin Kültür, Müzik, Tiyatro Sorunları*. Ankara: Kültür Yayınları.
- Şahin, A. ve Toraman, M. (2014). İlköğretim Müzik Dersine Yönelik Veli ve Öğrenci Görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 14(1): 329-345.
- Şen, Y. (2011). *Müzik Öğretmenliği Öğrencilerinin "Geleneksel Türk Müziği Dersleri" ne İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Ankara: Gazi

Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı
Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı.

_____ ve Şentürk, N. (2015). Geleneksel Türk Müziği Derslerine İlişkin Tutum Ölçeği
Geliştirme Süreci. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(1): 261-280.

Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*. Ankara:
Seçkin Yayınevi.

Tanrıkorur, C. (2003). *Osmanlı Dönemi Türk Müsikîsi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____ (2011). *Osmanlı Dönemi Türk Müsikîsi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, Ankara: Nobel.

Taylor, E.M. (2009). *The Relationship Between Music Attitude and Selected Factors in
Elementary Music Students*. (Unpublished Doctoral Dissertation). USA: South
Carolina University.

Terzi, Ş. (2006). Kendini Toparlama Gücü Ölçeği' nin Uyarlanması: Geçerlik ve
Güvenilirlik Çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3(26).

Tesser, A. ve Shaffer, D. R. (1990). Attitudes and Attitude Change. *Annual Review of
Social Psychology*, 41, 479-523.

Tezbaşaran, A. (1997). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar
Derneği Yayınları.

Topoğlu, O. ve Erden, E. (2012). Bireysel Çalgı Eğitimi Dersine Yönelik Tutum
Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Akademik Bakış Dergisi*. (31).

Tourangeau, R. ve Rasinski, K. A. (1988). Cognitive Processes Underlying Context
Effects in Attitude Measurement. *Psychological Bulletin*. 103, 299-314.

Tufan, E. ve Güdek B. (2008). Müzik Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeğinin
Geliştirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6(1): 25-40.

_____ (2008). Piyano Dersi Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi
Dergisi*. 28(1): 75-90.

Turgut, M. F. ve Baykul, Y. (1992). *Ölçekleme Teknikleri*. Ankara: ÖSYM Yayını.

Türk Dil Kurumu [TDK], 1988: 511.

Uçan, A. (1994). *Müzik Eğitimi Temel Kavramlar- İlkeler- Yaklaşımlar*. Ankara: Müzik
Ansiklopedisi Yayınları.

Uçaner, B. (2011). *Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğrencilerinin "Türk Müzik Tarihi"
Dersine Yönelik Tutum ve Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin Farklı*

- Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı.
- Uğurlu, N. S. (2018). *Sosyal Psikolojide Tutumlar ve Tutum Değişimi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Uluocak, S. ve Tufan, E. (2011). İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Müzik Dersine İlişkin Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*. 19(3): 991-1002.
- Umuzdaş, S. (2010). *Mikro Öğretim Yönteminin Viyolonsel Öğretmeni Adaylarının Öğretim Becerilerine ve Viyolonsel Dersine İlişkin Tutumlarına Etkisi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- _____ (2012). İlköğretim Müzik Dersine İlişkin Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. (9)2, 1510-1523.
- _____ (2012). Viyolonsel Dersine İlişkin Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *İlköğretim Online*, 11(2): 472-479. <http://ilkogretim-online.org.tr> (22.12.2019 tarihinde erişilmiştir).
- Umuzdaş, M. S. ve Umuzdaş, S. (2015). 8. Sınıf Öğrencilerinin Müzik Dersine İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 3(5): 273-281.
- Umuzdaş, S. ve Kızıklı, H. O. (2018). İlköğretim Öğrencilerinin Müzik Dersine İlişkin Tutumları. *International Journal of Human Sciences*. 15(3): 1561-1567.
- Variş, Y. A. ve Cesur, D. (2012). Ortaöğretim Düzeyi Müzik Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirilmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy*. 7(4): 361-374.
- Wilson, T. D., Lindsey, S. ve Schooler, T. Y. (2000). A Model of Dual Attitudes. *Psychological Review*. 107, 101-126.
- Yağcı, S. (2015). Türk Sanat Müziğinde Hazırlık Sınıfı Ses Eğitimi Dersi İçin Bir Repertuar Önerisi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 17(1): 1-19.
- Yalçınkaya, B. ve Eldemir, A. C. (2013). Bireysel Çalgı Dersine İlişkin Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10(21): 29-36.

Yavaşca, A. (2002). *Türk Mûsikîsi' nde Kompozisyon ve Beste Biçimleri*. İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları.

EKLER**EK- 1.****Kompozisyon Soru Formu**

(Bu çalışma Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi kapsamında yapılmakta olan “ Türk Müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi “ konulu yüksek lisans tez çalışmasının, içerik analizi bölümüne yardımcı olmak amacı ile uygulanmaktadır.)

OKULU:**SINIFI:****KONU:** “ Taksim icrâ etmeye yönelik duygu, düşünce ve görüşleriniz nelerdir? ”

EK- 2.**Türk Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinin Deneme Formuna İlişkin Kişisel Bilgi Formu**

Değerli öğrenci, bu ölçek sizin taksim icrâ etmeye yönelik tutumlarınızın saptanması amacıyla hazırlanmıştır. Ölçeklerdeki maddelerin her birini dikkatle okuduktan sonra, her cümlenin size uygunluk derecesini gösteren seçeneği X ile işaretleyiniz. Lütfen hiçbir seçeneği boş bırakmayınız. Bu çalışmada vereceğiniz cevaplar sadece araştırma amacıyla kullanılacaktır. Bilimsel bir araştırmaya olan katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Banu GEBOLOĞLU
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Devlet Konservatuvarı

ARAŞTIRMACI

Funda KEKLİK KAL
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

1. Cinsiyetiniz: Kız ( ) Erkek ( )
2. Yaşınız: 17- 19 ( ) 20- 22 ( ) 23 ve üstü ( )
3. Okulunuzun adı: .....
4. Sınıfınız: 3 ( ) 4 ( )
5. Bireysel Çalgınız: .....
6. Bireysel çalgınızı günde ortalama kaç saat çalışıyorsunuz?
1 saatten az ( ) 1- 2 saat ( ) 3- 4 saat ( ) 5 saat ve üstü ( )
7. Bireysel çalgınızı kaç yıldır çalmaktasınız?
0-2 yıl ( ) 3- 5 yıl ( ) 6- 8 yıl ( ) 9 yıl ve üstü ( )
8. En son anadal çalgı sınavından aldığınız başarı notu nedir? .....

EK- 3.

Türk Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinin Deneme Formu

"Aşağıdaki ifadelerden her birini okuduktan sonra bu ifadenin, size uygunluk derecesini gösteren sütuna ait olan ve ifadenin hizasında bulunan kutucuğu X ile işaretleyiniz."	Kesinlikle Katlıyorum	Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Taksim icrâ ederken duygularımı ifade etmek, benim için önemlidir.					
2. Taksim icrâ ederken kurulan müzik cümlelerinin birbirleri ile uyum içinde olmasına özen göstermem.					
3. Taksimleri taklit ederek icrâ etmenin beni geliştirdiğini düşünürüm.					
4. İcra ettiğim taksimlerin melodik açıdan çeşitlilik göstermesini önemsemem.					
5. Çok fazla taksim dinlemenin, taksim icrâsı için yol gösterici olduğunu düşünürüm.					
6. Taksim icrâ ederken heyecana kapılıyorum.					
7. Taksim icrâ ederken strese girerim.					
8. Bulduğum ortamın akustiği, taksim icrâmı olumsuz etkilemez.					
9. Çalgı icrâcısının çalgıdaki teknik becerisi ile taksim icrâsı arasında doğru orantı olduğunu düşünürüm.					
10. Duygusal durumum, taksim icrâmı etkilemez.					
11. Çalgının yapısal (fiziksel) anlamda iyi olması taksim icrâsına olumlu yönde etki eder.					
12. Çalgının tınısal anlamda iyi olması taksim icrâsına olumlu yönde etki eder.					
13. Bulduğum ortamın ısı taksim icrâmı olumsuz etkilemez.					
14. Taksim icrâ ederken geçki yapacak olmak beni olumsuz etkilemez.					
15. Farklı formlarda eserler dinleyerek taksim icrâmı geliştirebileceğimi düşünürüm.					
16. Çalgıyla ne kadar çok eser icrâ edersem o kadar iyi taksim yapabilirim.					
17. Taksim icrâ edeceğim makamı çok iyi bilmem, icrâ edeceğim taksimi olumlu yönde etkiler.					
18. Taksim icrâ ederken müzik cümlesi kurmakta zorluk yaşamam.					
19. Taksim icrâ ederken aynı motifleri kullanmaktan kaçınırım.					
20. Çalgıyı sevmenin taksim icrâsını olumlu etkilediğini düşünürüm.					
21. Taksim icrâ ederken utanırım.					
22. Kalabalık ortamda taksim icrâ etmekten çekinmem.					
23. Basit makamlarda daha kolay taksim icrâ ederim.					
24. Taksim icrâ edebildiğimi düşünmek, beni daha çok taksim icrâ etmeye teşvik eder.					

"Aşağıdaki ifadelerden her birini okuduktan sonra bu ifadenin, size uygunluk derecesini gösteren sütuna ait olan ve ifadenin hizasında bulunan kutucuğu X ile işaretleyiniz."	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
25. Taksim çalışması yapmadığım günlerde kendimi eksik hissedirim.					
26. Sevmediğim bir makamda taksim icrâ etmenin zor olduğunu düşünürüm.					
27. Taksim icrâ ederken dinleyicileri etkilemeyi amaç olarak görürüm.					
28. Taksim icrâ ederken dinleyicilere etkileyici cümleler kurmaya çalışmam.					
29. Transpoze taksim çalışmalarının taksim icrâsını olumlu etkilediğini düşünürüm.					
30. Bireysel olarak icrâ ettiğim taksimlerden keyif alırım.					
31. Yalnızken taksim icrâ ettiğimde heyecanlanmam.					
32. Yakın arkadaşlarımla yanında taksim icrâ etmek beni strese sokar.					
33. Taksim icrâ etmenin ayrı bir yetenek olduğunu düşünürüm.					
34. Taksim icrâ etmenin üst seviyede bir beceri olduğunu düşünürüm.					
35. Taklitten ziyade, doğaçlama taksim icrâ etmeye özen gösteririm.					
36. Taksim icrâ ederken sürekli kalıp motif kullanmam.					
37. Taksim icrâ ederken nüans kullanmaktan kaçınmam.					
38. Etüt çalışmalarının taksim icrâsını geliştirdiğini düşünürüm.					
39. Bir taksimi notaya alıp çalışmanın taksim icrâsını olumlu yönde geliştireceğini düşünürüm.					
40. Taksim icrâsının bireyin içinden gelen duygu yoğunluğunu yansıtmaya biçimi olduğuna inanırım.					
41. Taksim icrâ ederken çeşni kullanmaya özen gösteririm.					
42. Taksim icrâ etmek beni psikolojik olarak rahatlatır.					
43. Taksim icrâsını beğendiğim bir icrâcıdan dinlediğim taksimler, gelişimime olumlu yönde katkı sağlar.					
44. Doğaçlama becerisi yüksek olan bireylerin daha ahenkli taksim icrâ ettiklerini düşünürüm.					
45. Konser esnasında taksim icrâ etmek beni olumsuz etkiler.					
46. Taksim icrâ edebilmenin üretkenlik ile doğru orantılı olduğunu düşünürüm.					
47. Türk müziği dışındaki müzik dağarcığı zengin olan bireylerin daha melodik taksim yaptıklarına inanırım.					
48. Çalgımla ne kadar çok taksim pratiği yaparsam o kadar güzel taksim yapabilirim.					
49. Birbirine yakın makamları bilmenin taksim icrâsını olumlu etkileyeceğine inanırım.					

"Aşağıdaki ifadelerden her birini okuduktan sonra bu ifadenin, size uygunluk derecesini gösteren sütuna ait olan ve ifadenin hizasında bulunan kutucuğu X ile işaretleyiniz."	Kesinlikle Katlıyorum	Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
50. Ders esnasında taksim icrâ etmek beni olumsuz etkilemez.					
51. Bireylerin fiziksel yapılarının taksim icrâlarını olumsuz yönde etkilediğini düşünürüm.					
52. Bileşik makamlarda taksim icrâ etmenin zor olduğunu düşünürüm.					
53. Meslek çalgısı dersinde taksim çalışmalarının yapılmasının taksim icrâ becerisini arttırdığını düşünürüm.					
54. Sınav esnasında taksim icrâ etmek beni olumsuz etkiler.					
55. Herhangi bir taksim icrâsını dinlerken çalgıyla eşlik etmek, taksim icrâ becerimi geliştirir.					
56. Herhangi bir müzik eğitimcisinin yanında taksim icrâ etmek beni olumsuz etkilemez.					
57. Taksim icrâsında benim için en önemli şey tavidir.					
58. Taksim icrâsında en önemli şeyin acelite olduğunu düşünmem.					
59. Çalgıma ters gelen sestem taksim icrâ etmeyi tercih etmem.					

EK- 4.**Türk Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinin Nihai Formuna İlişkin Kişisel Bilgi Formu**

Değerli öğrenci, bu ölçek sizin taksim icrâ etmeye yönelik tutumlarınızın saptanması amacıyla hazırlanmıştır. Ölçekte bulunan 32 maddenin her birini dikkatle okuduktan sonra, her cümle için size uygunluk derecesini gösteren seçeneği X ile işaretleyiniz. Lütfen hiçbir seçeneği boş bırakmayınız. Bu çalışmada vereceğiniz cevaplar sadece araştırmacı tarafından bu araştırma amacıyla kullanılacaktır. Bilimsel bir araştırmaya olan katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Banu GEBOLOĞLU
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Devlet Konservatuvarı

ARAŞTIRMACI

Funda KEKLİK KAL
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

1. Adınız ve Soyadınız: .....
2. Cinsiyetiniz: Kız ( ) Erkek ( )
3. Yaşınız: 17- 19 ( ) 20- 22 ( ) 23 ve üstü ( )
4. Okulunuzun adı: .....
5. Sınıfınız: 3 ( ) 4 ( )
6. Bireysel Çalgınız: .....
7. Bireysel çalgınızı günde ortalama kaç saat çalışıyorsunuz?
1 saatten az ( ) 1- 2 saat ( ) 3- 4 saat ( ) 5 saat ve üstü ( )
8. Bireysel çalgınızı kaç yıldır çalmaktasınız?
0-2 yıl ( ) 3- 5 yıl ( ) 6- 8 yıl ( ) 9 yıl ve üstü ( )
9. En son anadal çalgı sınavından aldığınız başarı notu nedir? .....

EK- 5.

Türk Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinin Nihai Formu

"Aşağıdaki ifadelerden her birini okuduktan sonra bu ifadenin, size uygunluk derecesini gösteren sütuna ait olan ve ifadenin hizasında bulunan kutucuğu X ile işaretleyiniz."	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Taksim icrâ ederken duygularımı ifade etmek, benim için önemlidir.					
2. Taksimleri taklit ederek icrâ etmenin beni geliştirdiğini düşünürüm.					
3. Çok fazla taksim dinlemenin, taksim icrâsı için yol gösterici olduğunu düşünürüm.					
4. Taksim icrâ ederken strese girerim.					
5. Çalgı icrâcısının çalgıdaki teknik becerisi ile taksim icrâsı arasında doğru orantı olduğunu düşünürüm.					
6. Çalgının yapısal (fiziksel) anlamda iyi olması taksim icrâsına olumlu yönde etki eder.					
7. Çalgının tınısal anlamda iyi olması taksim icrâsına olumlu yönde etki eder.					
8. Farklı formlarda eserler dinleyerek taksim icrâmı geliştirebileceğimi düşünürüm.					
9. Çalgıyla ne kadar çok eser icrâ edersem o kadar iyi taksim yapabilirim.					
10. Taksim icrâ edeceğim makamı çok iyi bilmem, icrâ edeceğim taksimi olumlu yönde etkiler.					
11. Çalgıyı sevmenin taksim icrâsını olumlu etkilediğini düşünürüm.					
12. Taksim icrâ ederken utanırım.					
13. Taksim icrâ edebildiğimi düşünmek, beni daha çok taksim icrâ etmeye teşvik eder.					
14. Transpoze taksim çalışmalarının taksim icrâsını olumlu etkilediğini düşünürüm.					
15. Bireysel olarak icrâ ettiğim taksimlerden keyif alırım.					
16. Yalnızken taksim icrâ ettiğimde heyecanlanmam.					
17. Yakın arkadaşlarımla yanında taksim icrâ etmek beni strese sokar.					
18. Taksim icrâ etmenin ayrı bir yetenek olduğunu düşünürüm.					
19. Taksim icrâ ederken nüans kullanmaktan kaçınmam.					
20. Etüt çalışmalarının taksim icrâsını geliştirdiğini düşünürüm.					
21. Taksim icrâsının bireyin içinden gelen duygu yoğunluğunu yansıtmaya biçimi olduğuna inanırım.					
22. Taksim icrâ ederken çeşni kullanmaya özen gösteririm.					
23. Taksim icrâsını beğendiğim bir icrâcıdan dinlediğim taksimler, gelişimime olumlu yönde katkı sağlar.					
24. Doğaçlama becerisi yüksek olan bireylerin daha ahenkli taksim icrâ ettiklerini düşünürüm.					
25. Konser esnasında taksim icrâ etmek beni olumsuz etkiler.					
26. Taksim icrâ edebilmenin üretkenlik ile doğru orantılı olduğunu düşünürüm.					

"Aşağıdaki ifadelerden her birini okuduktan sonra bu ifadenin, size uygunluk derecesini gösteren sütuna ait olan ve ifadenin hizasında bulunan kutucuğu X ile işaretleyiniz."	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
27. Çalgımla ne kadar çok taksim pratiği yaparsam o kadar güzel taksim yapabilirim.					
28. Birbirine yakın makamları bilmenin taksim icrâsını olumlu etkileyeceğine inanırım.					
29. Meslek çalgısı dersinde taksim çalışmalarının yapılmasının taksim icrâ becerisini arttırdığını düşünürüm.					
30. Sınav esnasında taksim icrâ etmek beni olumsuz etkiler.					
31. Herhangi bir taksim icrâsını dinlerken çalgımla eşlik etmek, taksim icrâ becerimi geliştirir.					
32. Taksim icrâsında benim için en önemli şey tavidir.					

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Funda KEKLİK KAL

Doğum Yılı ve Yeri: 1987- Tokat/ Niksar

Lisans Öğrenimi: 2007- 2012 Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı
Türk Sanat Müziği Ses Eğitimi Anasanat Dalı

Yüksek Lisans Öğrenimi: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Türk
Müziği Yüksek Lisans Programı

Yabancı Dili: İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri: UMUZDAŞ S. ve KEKLİK K. F. (2018). Konservatuvarlarda
Görev Yapan Akademisyenlerin Tükenmişlik Düzeyleri. *Rast
Müzikoloji Dergisi*. 6(1): 1832-1842.

E-Posta Adresi: fundakeklick@gmail.com